güncel hukuk

SAYI: 167 - KASIM 2017 FİYATI: 7.00 TL

ŞİŞECAM İŞÇİLERİ DİRENİŞİ

SOSYAL MEDYA SÖZLEŞMESİ

İŞ MAHKEMELERİ KANUNU

SERVER TANİLLİ'Yİ ANLAMAK

TUTUKLAMA

BUYURUN SAVUNUN KENDİNİZİ

ISSN 1304-561X
2017/11

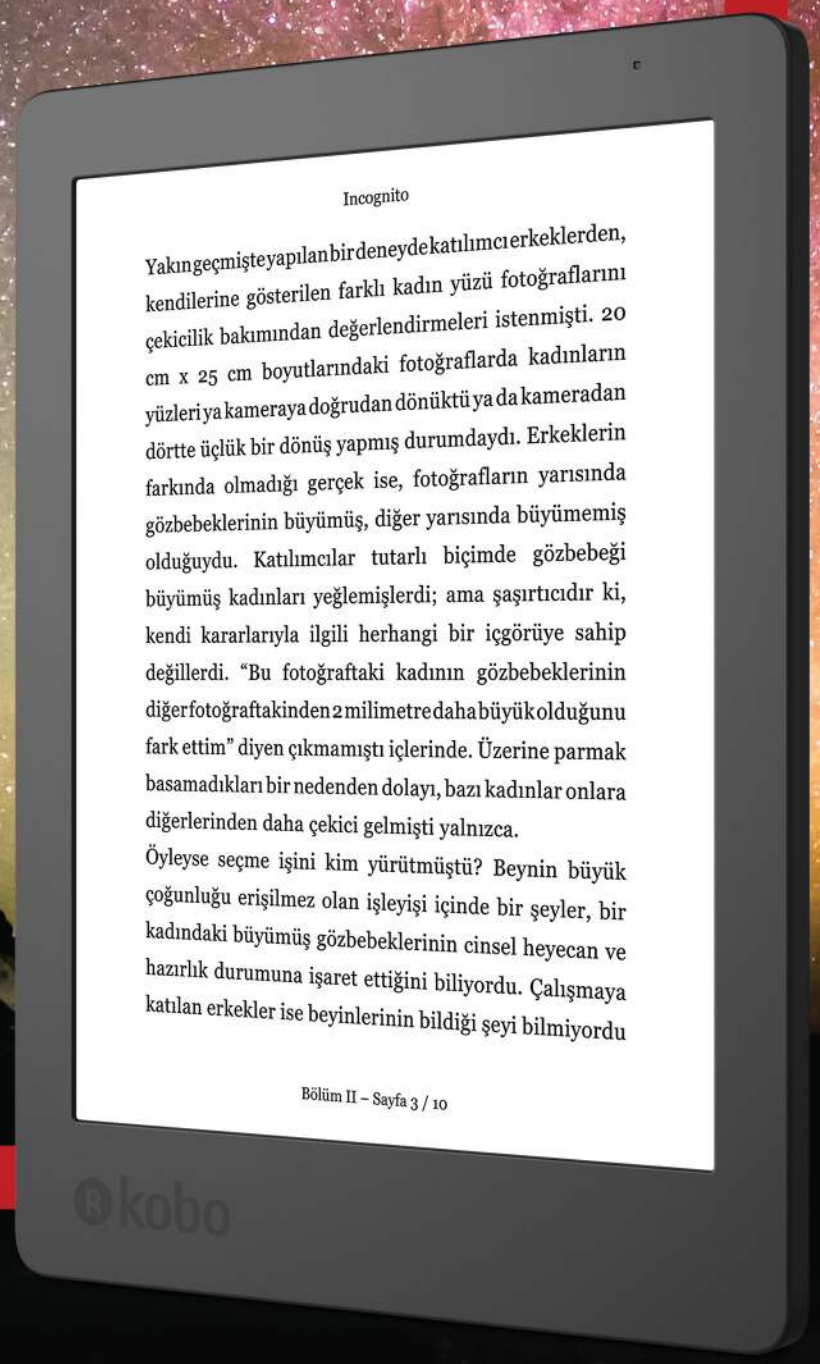
Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elçi, 28 Kasım 2015 tarihinde Diyarbakır'ın Sur ilçesinde düzenlenen silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetti. Elçi vurulduğunda UNESCO Kültür Mirası Listesi'nde bulunan Dört Ayaklı Minare'nin otomatik silahlarla taranması sonucu iki ayağının hasar görmesiyle ilgili basın açıklaması yapıyordu.

Rakuten kobo

Okuma biçiminize ışık katın

KOBO Aura ile yepyeni bir okuma deneyimi D&R Mağazaları ve dr.com.tr'de!

kobo aura

D&R MUSIC BOOK STORE

www.dr.com.tr

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Cemal Bali Akal
Prof. Dr. Teoman Akünal
Prof. Dr. Uğur Alacakaptan
Av. Sümer Altay
Prof. Dr. Ramazan Arslan
Prof. Dr. Emin Artuk
Prof. Dr. Kerim Atamer
Prof. Dr. Yeşim Atamer
Prof. Dr. Rona Aybay
Prof. Dr. Nami Barlas
Prof. Dr. Süheyl Batum
Yrd. Doç. Dr. Leyla Berber Keser
Prof. Dr. Fatmagül Berktay
Prof. Dr. Haluk Burcuoğlu
Prof. Dr. Erdoğan Bülbül
Prof. Dr. Nur Centel
Prof. Dr. Tankut Centel
Av. Nurcan Bayraktar
Prof. Dr. Aysel Çelikel
Av. Hasan Fehmi Demir
Dr. Bumin Doğrusöz
Prof. Dr. Celal Erkut
Prof. Dr. Alper Gümüş
Av. Mehmet Gün
Prof. Dr. Hüseyin Hatemi
Av. Tamer Heper
Av. Turgut İnal
Prof. Dr. Haluk Kabaalioğlu
Prof. Dr. Işıl Karakaş
Prof. Dr. Abuzer Kendigelen
Prof. Dr. Ümit Kocasakal
Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu
Av. Osman Kuntman
Av. Şahin Mengü
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Bertil Emrah Oder
Av. Dr. Salih Oktar
Prof. Dr. Saibe Oktay
Prof. Dr. Ali Rıza Okur
Doç. Dr. Gül Okutan
Prof. Dr. Erdal Onar
Prof. Dr. İlber Ortaylı
Prof. Dr. Hayrettin Ökçesiz
Prof. Dr. Emre Öktem
Prof. Dr. Bahri Öztürk
Prof. Dr. Türkan Yalçın Sancar
Prof. Dr. Rona Serozan
Av. Rifat Yaşar Sirer
Dr. Ömer Sivrihisarlı
Av. Dr. Selçuk Soybay
Prof. Dr. Burhan Şenatalar
Prof. Dr. Şükran Şıpka
Prof. Dr. Turgut Tarhanlı
Dr. Hıfzı Topuz
Prof. Dr. A. Can Tuncay
Prof. Dr. İlhan Ulusan
Prof. Dr. Bilge Umar
Yrd. Doç. Dr. Av. Uğur Uruşak
Prof. Dr. Oktay Uygun
Prof. Dr. Samim Ünan
Prof. Dr. Hakan Üzeltürk
Prof. Dr. Duygun Yarsuvat
Prof. Dr. Ejder Yılmaz
Prof. Dr. Necmi Yüzbaşıoğlu
Av. Şehnaz Yüzer

Doğan Holding'in katkılarıyla yayınlanmıştır.

Yayıncı
DOĞAN BURDA DERGİ YAYINCILIK VE PAZARLAMA A.Ş.

İcra Kurulu Başkanı	Cem M. Başar
Yayın Direktörü	Murat Köksal
Yayın Yönetmeni	Prof. Dr. Köksal Bayraktar
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	Fikret İlkiz
Editör	Zehra Kafkaslı
Yayın Kurulu	Prof. Dr. Köksal Bayraktar Fikret İlkiz Erem Turgut Yücel Zehra Kafkaslı
Muhabir	Bahar Mumcu
Görsel Yönetim	Bahadır Erşık Murat Öksüz
Kapak Tasarım	Naci Koç
Ankara Temsilcisi	Erdal İpekeşen Tel: 0 312 4671437-38-39

YÖNETİM

Satış Direktörü *(Tüzel Kişi Temsilcisi)*	Mehmet Taşkın
Finans Direktörü	Didem Kurucu

REKLAM

Grup Başkanı	
Grup Başkan Yardımcısı	Funda Baykal
Satış Koordinatörü	Evrim Yücesoy
Satış Müdürü	Burcu Acavut
Reklam Teknik	Ayfer Kaygun Buka Tel: 0212 336 5362 Şaban Yazır Tel: 0212 3365361
Rezervasyon	Tel: 0212 3365300-57-59 Faks: 0212 3365392-93
Ankara Reklam	Tel: 0312 2070072/73
Hedef Sayfalar	Tel: 0212 3365370 Faks: 0212 3365391

Kurumsal İletişim Direktörü Seren Urun

Yönetim Yeri
Trump Towers Kule 2 Kat 21-24 34387 Şişli - İstanbul
Tel: 0 212 410 35 34 - 0 212 410 35 35 - 0212 410 35 40
Fax: 0 212 410 35 31

Baskı	Ajans-Türk Gazetecilik Matbaacılık İnşaat San. A.Ş. Necdet Evliyagil Sokak No: 24 Batıkent / ANKARA
Dağıtım	Doğan Dağıtım Satış Pazarlama Matbaacılık Ödeme Aracılık ve Tahsilat Sistemleri A.Ş. Tel: 0212 449 63 63

Yayın Türü Yerel, süreli, aylık, FIPP üyesidir
DB Okur Hizmetleri Hattı: 0 212 478 0 300

okurhizmetleri@doganburda.com
DB Abone Hizmetleri Hattı: 0212 478 0 300 Faks: 0212 4103512 (2 hat)
abone@doganburda.com • www.doganburda.com
Pazar hariç her gün saat 09:00-18:00 arasında hizmet verilmektedir.

© Güncel Hukuk, Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş. tarafından T.C. yasalarına uygun olarak yayımlanmaktadır. Güncel Hukuk'ta yayınlanan yazı, fotoğraf, illüstrasyon, harita ve konuların her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilerek de olsa alıntı yapılamaz.

GÜNCEL HUKUK
"hakemli" bir dergidir.

Web: www.guncelhukuk.com.tr
E-posta: guncelhukuk@doganburda.com

içindekiler

Kırklareli cam işçilerinin direnişine aileleri de katıldı.

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ İÇİN 7

Kitap ve Silah
Prof. Dr. Köksal Bayraktar

KONUK YAZAR 8

Buyurun, Savunun Kendinizi
Tevfik Taş

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCESİ 11

Yine, Yeniden Yasama Dokunulmazlığı Üzerine
R. Bülent Tarhan / Hukukçu

İŞ HUKUKU 12

İş Mahkemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi
Av. Necdet Okcan

İş Mahkemeleri Kanunu Zorunlu Arabuluculuk ve Sineği Sağır Etmek
Av. Dr. Murat Özveri

Hakka-Niyet İndirimi
Dr. Hâkim Muzaffer Şakar

SÖYLEŞİ 26

Hafif Silah Kullanımı Cinsiyet Eşitsizliğini Artıyor
Bahar Mumcu / Sevim Ertemur, Ebru İlke Bingör

HUKUKİ BOYUTLARIYLA ROBOTLAR VE YAPAY ZEKA 30
Stj. Av. Merve Özel

BİR TÜKETİCİ İŞLEMİ OLARAK SOSYAL MEDYA SÖZLEŞMESİ 34
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Türkmen

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERE DOĞRUDAN MÜDAHALE: TUTUKLAMA KORUMA TEDBİRİ 38
Stj. Av. Berk Çözeli

HUKUKUN GENÇLERİ 44

Üst Aramasının Keyfiliğinin OHAL ile Bağlantısı
Hüseyin Ali Kudret

10 EKİM ANKARA KATLİAMI 5. BLOK DURUŞMALARININ DEĞERLENDİRMESİ 48
Av. Nuray Özdoğan

ANAYASA REFERANDUMU TARAFLARININ SOSYAL MEDYA SÖYLEMLERİ 50
Av. Handan Sena Lezgioğlu Özer

TARİHDEN 56

Cağaloğlu'da Bir Bina – 2 Muallim İbrahim Hakkı Bey
Turan Tanyer

EDEBİYAT VE HUKUK 58

Şikago Mezbahaları'ndan Ankara Amele Pazarı'na "Bir Günlük Mutluluğa Bir Ömür Verenler"
Arş. Gör. Berna Öztürk

İZ BIRAKANLAR 62

Server Tanilli'yi Anmak ve Anlamak
Arınç Onat Kılıç

HAKİM VE SAVCILARIN TARAFSIZLIĞI 64
Furkan Eroğlu

BULMACA 66

güncel hukuk
Sayı: 167 - 11 / Kasım 2017

İş Mahkemeleri Kanunu yürürlüğe girdi

İş yaşamı ve haklar yeniden düzenleniyor. 2018 yılı yaklaşırken yapılan en önemli kanun değişikliklerinden biri İş Mahkemeleri Kanunu oldu.

12 Ekim 2017 kabul tarihli 7036 sayılı "İş Mahkemeleri Kanunu" 30221 sayılı ve 25 Ekim 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Böylece, 30 Ocak 1950 kabul tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu yürürlükten kaldırılmış oldu.

Yeni Kanunun amacı; iş mahkemelerinin kuruluş, görev, yetki ve yargılama usulünü düzenlemek…

Kanunun 3., 11. ve 12. maddeleri iki ay sonra yani 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek.

Bu Kanunun 3. maddesine göre; bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması "dava şartı" olarak düzenlenmiştir.

Arabuluculuk sistemi sonrası dava açılması şartının koşulları da 3. maddede ayrıntılarıyla yer almış durumda.

Davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorunda. Koşulllardan biri bu ve arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilecek…

İşe iade davaları için aynı şekilde "arabuluculuk" sistemi yürürlüğe giriyor…

4857 sayılı İş Kanununun 20. maddesinde bu nedenle değişiklik yapılıyor… Artık İş Yasası hükümlerine göre iş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiasıyla fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde işe iade talebiyle, İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri uyarınca arabulucuya başvurmak zorundadır.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamaması hâlinde, iş mahkemelerinde dava açılabilecek…

Kanunun 12. maddesi ise 4857 sayılı Kanunun 21. maddesine eklemeler getiriyor. Böylece arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflar anlaşırlarsa işçinin işe iadesiyle yeniden işe başlama koşulları düzenleniyor.

1 Ocak 2018 sonrası ortaya çıkacak yeni uygulamalar böyle…

Güncel Hukuk Dergisinin bu sayısında İş Mahkemeleri Kanunu hakkında değerli hukukçuların zihin açan ve yol gösteren yazılarının hukukumuza yararlı olması dileğiyle.

Saygı ve dostlukla,

GÜNCEL HUKUK

Müftülere Nikah Yetkisi TBMM'den Geçti

Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, TBMM İçişleri Komisyonu'nda kabul edildi. Tasarıya göre: Aile kütükleri tek bir kayıt altında tutulacak, vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve yerleşim yeri adresleri elektronik ortamda kayıt altına alınacak. İkamet izni verilen yabancılar, bakanlıkça kimlik numarası verilerek yabancılar kütüğüne kaydedilecek.

Eyüp isminin "Eyüpsultan" olarak değiştirilmesinin öngörüldüğü tasarıya göre, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün ihtiyacını karşılamak üzere bin 600 kadro ihdas edileceği ifade edildi.

Tasarının en tepki çeken maddesi ise müftülere nikah yetkisi verilmesi ve doğum bildirimlerinin sağlık kuruluşlarında yapılabiliyor olmasına yönelik. Tasarının bu maddesinin meclisten geçmemesini talep eden kadınlar Türkiye'nin pek çok yerinde eylem yaptı. Kadın örgütleri tarafından yapılan açıklamalarda tasarının yasalaşmasının erkeklerin çıkarına olacak şekilde dini referansları temel alan, kadınların boşanmaması gerektiğini savunan bir kuruma evlilik için başvuruyu getireceği ifade edilerek Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sosyal politika alanından ve medeni haklardan çekilmesi, evlendirme işlemi ve psikolojik danışmanlık gibi konularda yetkili kılınmaması gerektiği belirtildi.

İşten Çıkarılan Cam İşçilerinin Yürüyüşü Kazanımla Sonuçlandı

Kırklareli Paşabahçe cam fabrikasında "daralma" gerekçesiyle fırın kapatma sebep gösterilerek işten çıkarılan 90 işçinin başlattığı yürüyüş kazanımla sonuçlandı. Aileleri ve destekçileriyle birlikte İstanbul'a doğru yürüyüşe başlayan işçiler Kırklareli Valiliğince engellendi. Şişecam yöneticileriyle yapılan görüşmelerin sonuç verdiği belirtildi: "90 Trakyalı Cam İşçisi" imzasıyla konuya ilişkin yapılan açıklamada kazanımlara dair bilgi verildi: "Şişecam merkezinde dün yapılmış olan toplantıda, başvuruları halinde 90 arkadaşımızın da Eskişehir'de işe başlayabilecekleri, Eskişehir'e gitmek istemeyenlerin de teşvik uygulamasından faydalanacakları kararı alınmıştır. Bugün itibariyle 90 cam işçisinin işe iadesinin yolu açılmıştır. Cam işçisinin iş, aş, adalet yürüyüşü kararlılıkla sürdürülmüş ve başarı elde edilmiştir. Kazanılan bu zafer önce bizim, sonra tüm cam işçilerinin ve en sonunda da tüm işçi sınıfının zaferidir."

Sekiz Hak Savunucusu Tahliye Edildi

Büyükada'da hak savunucularının güvenliği konulu toplantıya ilişkin 8'i tutuklu 11 sanığın yargılandığı davada tutuklu sanıkların tümü tahliye edildi. İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesi, Günal Kurşun, İlknur Üstün, İdil Eser, Nalan Erkem, Özlem Dalkıran, Ali Garawi, Peter Steudtner ve Veli Acu'nun tahliyesine karar verdi. Tutuksuz sanıklar Şeyhmus Özbekli ve Nejat Taştan hakkında verilen adli kontrol kararı kaldırıldı. Dosya, Büyükada dosyası sanıklarının ve Taner Kılıç'ın avukatları tarafından aksi talep edilse de Kılıç'ın "terörizmin finansmanı ve casusluk" iddiasıyla tutuklu bulunduğu İzmir 16. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dosyayla birleştirildi. Bir sonraki duruşma 22 Kasım'da görülecek.

Sosyal Medya Davasında Bir Gazeteci Tahliye Edildi

Redhack'in sızdırdığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak'ın e-postasındaki bilgileri haberleştirdikleri için yargılanan üçü tutuklu altı gazeteciden Ömer Çelik ilk duruşma sonunda tahliye edildi. İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada "silahlı terör örgütüne üye olma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme" suçlamasıyla tutuklu yargılanan Tunca Öğreten, "silahlı terör örgütüne üye olma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme" suçlamasıyla tutuklu yargılanan Mahir Kanaat ve "terör örgütü propagandası yapmak, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme" suçlamasıyla tutuksuz yargılanan Metin Yoksu, Eray Sargın ve Derya Okatan'ın yargılanmasına devam ediliyor. Bir sonraki duruşma 6 Aralık'ta.

Kitap ve Silah

Silah, eski ve yeni ceza kanunlarında belirlenmiş ve tanımlanmışsa da, olayların ağırlığına ve önemine göre kavramın uygulanma alanı sürekli genişletilmektedir

Prof. Dr. Köksal Bayraktar

Geçen ay gazetelerde ilginç bir haber vardı: Bir okulda, öğretmen, yaramazlık yapan çocuğun yüzüne kitapla vurmuş, çocuğun gözaltı torbası biraz yarılmış, dikiş atılmış ya da çocuk sırasından yere doğru eğilince kitap yüzüne gelmiş ve yaralanmış...[1] İddia makamı olayda kitabı silah saymış ve iddianamesini böyle düzenlemiş...

Silah, Türk hukukunda, üzerinde önemle durulan bir kavramdır. Bununla ilgili, "Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanun" olduğu gibi TCK 6/1-f'de bir tanım verilmiştir.[2] Bu tanıma göre, "... ateşli silahlar, patlayıcı maddeler, saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet, saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler..." silahtır.

6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, silahı çeşitli yönlerden ve ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Kanunda 16 madde, 12 ek madde, 9 geçici madde, 3 ek geçici madde bulunmaktadır; bugüne kadar 19 kez değişikliklere uğramıştır. İlk maddede, ateşli silahlarla mermilerin ve bıçaklarla salt saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletlerin memlekete sokulmasının, üretilmesinin, satılmasının, satın alınmasının, taşınmasının veya bulundurulmasının bu kanuna tabi olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle, ateşli silahlarla ilgili bütün düzenleyici ve yasaklayıcı işlemler bu kanunun hükümleri içerisinde yer almaktadır.

Ayrıca 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun bazı maddelerinde silah kavramı genişle-tilmektedir. Örneğin 6638 sayılı ve 27/03/2015 tarihli Değişiklik Kanununda molotof kokteyli olarak adlandırılan kimyasal karışım ile havai fişek, zincir silah kavramı içinde ele alınmıştır.

Bu çerçevede şu soru akla gelebilmektedir: Özel Ceza Kanunlarında ayrıntılı ve geniş boyutlarla düzenlenmiş silah kavramına ayrıca TCK.'da yer verilmesi uygun mudur? Bu soruya olumlu ve olumsuz yanıt verilebilir: Denilebilir ki, silah gerek TCK'da şimdi ve gerekse geçmişte hep bu Ceza Kanununda yer almıştır, güncel yaşayış içinde korku, tedirginlik yaratan bir araçtır, TCK'da öngörülmemesi kanunda boşluk doğuracaktır. Buna karşı silahın bütün yönleri ile özel kanunlarda düzenlendiği, dolayısıyla bir suç silahla işlendiğinde özel kanunlara başvurulabileceği ileri sürülebilir.

Tartışmayı bir kenara bırakarak silaha ilişkin bir saptamada bulunmak gerekmektedir. Silah, eski ve yeni ceza kanunlarında belirlenmiş ve tanımlanmışsa da, olayların ağırlığına ve önemine göre kav-ramın uygulanma alanı sürekli genişletilmektedir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunda 1934'te başlayan bu akım bugün de sürmektedir. Bu yazının başlığı tamamen bu konu ile ilgilidir.

Kitap silah olabilir mi? İnsanı bilgilendiren, oluşturan, geliştiren; okuyucuyu kültür, düşünce, ede-biyat dünyası ile buluşturan, kitap, silah olarak kabul edilebilir mi? Kısaca birey olmanın en önemli ve etkili yöntemi bilgilenmedeki temel unsur olan kitap silahla bir tutulabilir mi? Kitabın taşıdığı bu nitelikler karşısında silahla ilgili olumsuz yönleri ayrı ayrı sıralamak gerekirse, silah insana zarar veren, insanı yok etmeye kadar varan bir süreçte kullanılan çok önemli bir unsurdur. Bu açıdan ki-tabın silah olarak öngörülmesi, birbirlerine karşıt iki kavramın birleşmesi anlamını taşımaktadır.

Bu durum, TCK.6/1-f.'de yer alan tanımın gözden geçirilmesi ve kapsamının dar tutulması yönün-deki bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır ■

Umu Vakfı'nın yarışmasında mansiyon alan Doğan Arslan'ın çalışması

1. Bkz. Burcu Purtul Uçar, Savcılık dikiş attıran kitabı silah saydı, Hürriyet Gazetesi, 09/10/2017
2. Önceki TCK. 189. maddede de benzer bir tanım verilmişti. Madde şu şekilde idi: Ceza tayininde Kanunun şiddet sebebi sayarak bildirdiği silah tabirinden maksat;
   1. Ateşli silahlar;
   2. Patlayıcı maddeler;
   3. Tecavüz ve müdafaada kullanılan her türlü kesici, delici veya bereleyici aletler;
   4. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler ve boğucu, kör edici gazlardır." Bkz. Ahmet Danışman, Türk Ceza Kanunu, Ankara 1998, s. 160.

Tevfik Taş

Buyurun, Savunun Kendinizi

Alay edin; alay etme gücünüz varsa, yıkma gücünüz var demektir
Alay edin yıkılacaklar

Fransa kralı Luis Philippe'nin yargıçları, La Caricature adlı gazetede kralı "kötü bir Gargantua" olarak çizdiği için Honore Daumier'ye, 6 ay hapis cezası verdi. Yıl 1830'du.

Sanatçı bu cezanın sadece 2 ayını hapishanede geçirdi, geri kalan 4 ayı akıl hastanesinde tamamladı. Zira, kral ve adamları "krala karşı çıkmanın delilik" olduğunun belleklere sinmesini istiyor ve gerekli gördüklerini, hapisten sonra tımarhaneye de tıkıyorlardı.

Honore Damier'nin o devasa resim ve desen külliyatı içinde yargı, mahkeme, adalet, avukatlık kurumu gibi konular küçümsenmeyecek bir yer tutuyor.

Yalnız bazılarının zannettiği gibi bu eserler sanatçının aldığı cezalardan, çizdiği gazetenin kapatılması gibi olaylardan ötürü yapılmış değil. Daumier, bugün bile herkesi gülümseten o harikulade karikatürleri, bir icra memurunun yanında ayak işlerine bakan bir genç adam olduğu yıllarda biriktirmeye başladı; çünkü o zaman tanıdı mahkemeleri.

İşçi ve yoksul hareketlerinin sokaklarda olduğu "barikatların Paris'inde" burjuvaziyle, onların kralları, iş adamları ve ama en önemlisi mahkemeleriyle alay eden 4 bine yakın karikatür yayımladı Daumier. Bunlar taşbaskı tekniğiyle (litografi) yapılan işlerdi ve dünyanın pek çok eleştirmenine, araştırmacısına "Daumier litografinin en büyük ustasıdır" dedirtecek denli kaliteli ve kalıcı oldu.

Daumier'nin karikatürlerine bakmadan önce, onun sanatı için şu kadarcık bir parantez açmak zorunlu görünüyor: Delacroix, Corot, Theador Rousseau, Jules Dupre gibi sanatçıların Daumier'ye duydukları hayranlığın onun politik alana bakının dışında başka nedenleri de vardır: Daumier izlenimcilerin öncüsüdür. Bu nedenle Manet'nin tabloları ya da daha geç izlenimcilerin eserleri sıklıkla Damier referans gösterilerek ele alınıyor. Bunu anlamak için, onun tablolarına ve heykellerine bakmak gerekiyor.

Dünya edebiyatını büyüklerinden Honore Balzac'ı onun hem arkadaşı, hem hayranı kılan, "dünya şiirinin sokak peygamberi" olarak bilinen Baudelaire'e "o benim peygamberim" dedirten de bu işler oldu.

Şimdi gelin 1830'lu yıllara gidelim: "Adaletin" önünde konuşmanın koşullarını çizmiş Daumier.

Terazisinin bir kefesi hayli aşağılara kaymış adalet kürsüsünde, hayvan boğazlayacak gibi kollarını sıvamış oturan yargıcın ve dıngır suratlı mahkeme üyelerinin önünde, kellesi kütüğe yatırılmış bir mahkûm, kafasına baltanın inmesini bekliyor. Onun yanında ağzı bir çaputla bağlanmış, kolları papaz, cellat ve polis müdürü tarafından gerilmiş bir başka sanık daha var.

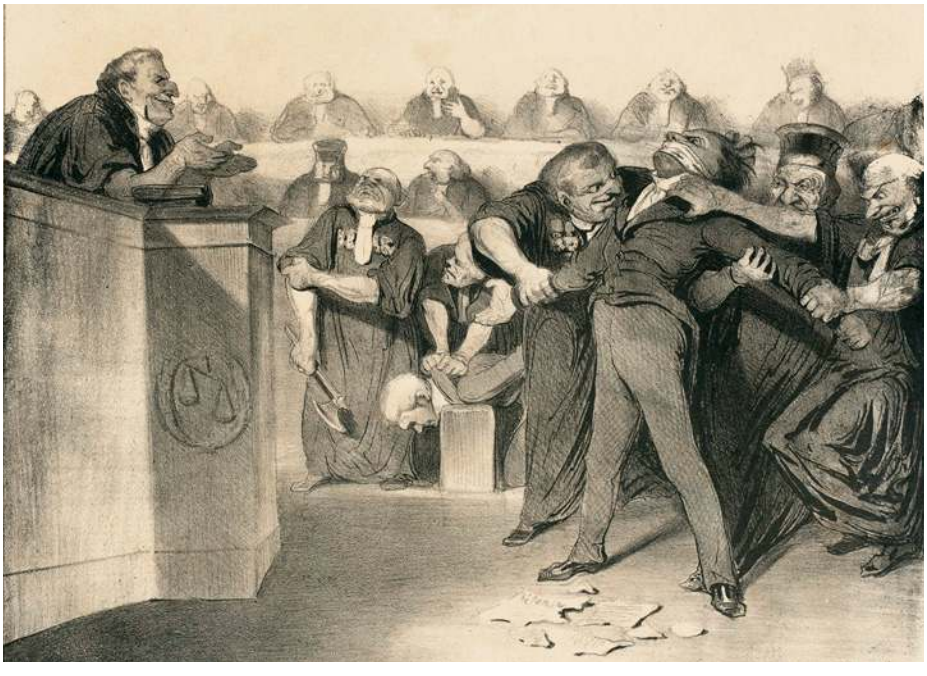
Yargıç, kafası kütüğe henüz yatırılmamış olan bu "sanığa," söz hakkı veriyor:

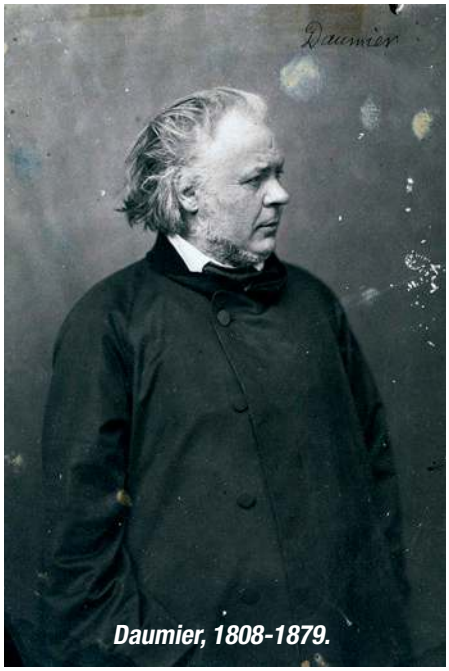
"Size konuşma şansı veriyoruz.

İşte kendinizi rahatça ifade edebileceğiniz bir ortam!.."

Desen: "You have the floor, explain yourself / Sizin kendinizi anlatacağınız zemin mevcuttur" adını taşıyor. Yıl 1835.

Daumier bir mahkeme ortamını değil, bir anlamda engizisyon dönemini olanca

Daumier, 1808-1879.

karanlığıyla gösteren Goya'yı izleyerek kendi ülkesini çiziyordu. O ortam, onun için salt mahkeme salonu değil; sosyolojik bütün verileriyle ülkenin ta kendisidir. Aradan yaklaşık iki asır geçmiş (182 yıl) dönüp kendi ülkesine bakan aklı başında bazı Türkiyeliler şu soruyu sormaktan kendini alabilir mi? "Adam bizim ülkemizin iki asır sonraki halini nasıl görmüş olabilir ki?"

Daumier, bugün de hepimizin ağzını yoran "bağımsız yargı" veya "hukukun üstünlüğü," "hukuk devleti" gibi kavramların, yaşamın diğer bütün alanlarındaki paylaşımdan ve adaletten ayrı düşünüldüğünde biraz hoş, belki toplumsal özlemlere yapay merhemler olabileceğini, ama gerçeklikte çok da işlevli olmadığını düşünenlerden. Bu nedenle, 1830'larda önce yargıyı ve kurumlarını topa tutmaya başlayan bir sanatçı...

Zira salt, devletin kendi şiddetini hukuk olarak görmesine karşı olmadı; aynı zamanda yargının sınıflar, politikalar üstü ya da tüm bunlardan bağımsız bir kurum olduğuna ilişkin Fransız burjuvazisinin yaptığı yaygaranın, toplumun özellikle yoksul kesimlerine getirdiklerini pek çok açıdan resmetti... Külahıma anlatın dedi. Banka kurup soygunu devlet güvencesine almak, ister tekil; isterse politik bir nedenle buna karşı çıkanları suçlamanın bütün mekanizmalarını oluşturmaktadır Daumier'nin gözünde.

"Köprü altında yatanla, sarayda yaşayan; ekmek çalanla, ihaleye fesat karıştıran yasa karşısında eşittir!" Bu söylem Daumier'nin tiye aldığı bir uyuşma / uyuşturmadır... Üstelik mesele salt bundan ibaret değildir; örneğin Daumeir'nin mahkeme önünde yoksulları, bütün o debdebeli giysileri ve sözleriyle karşısındakileri küçümsemeyi amaçlayan mahkeme adamlarının asıl amacının suçsuzu korkutmak olduğuna çeker dikkatleri.

Devletin hemen her türünde açık ya da örtük olarak Aristoteles'in şu tezi konuşulur: "Zayıf, daima adalet ve eşitlik ister, halbuki bu kuvvetlinin umurunda değildir."

Biz yaşadığımız ülkede bunun umursanmadığını değil, tam tersine fena halde umursandığını tepeden tırnağa hissederek bakıyoruz Daumier'nin eserine. "Demokratik bir anayasadan" söz ettiğimiz her yerde, ya yargıç önünü ya kodesi boyluyoruz. Olsun "Bağımsız yargı" sağ olsun.

Daumier'nin yaptıklarını sadece, mahkemeler veya çoğunluğu kendisini mevcut yargı işleyişlerinin bir parçası sayan avukatları tefe koymakla sınırlayamayız...

"Eşitlik, özgürlük, kardeşlik" gibi bir sloganla Fransa sahnesine yürüyen burjuvaziyi top yekun topa tutuyordu... Sermayenin yeni sahipleri, barış dediğinde; Daumier, ortalığın iskelete kestiği bir "İdil" adlı çizimiyle yanıt veriyordu. Onun yarattığı Robert Macaire tipi, bugün de her türlü yolsuzluğa, yargıç satın alan zenginler söz konusu olduğunda bir bayrak gibi çıkar gazete ve dergi sayfalarına...

Lakırdı sanki biraz uzadı. Bir şey daha söylemeden bitiremem ama... Zira, Daumier'inin temel tezi anlaşılmadan onun eserini anlamak kolay değildir diyebilirim. Başına gelen bütün belalara karşın; devlet onu cezalandırdığında da; ödüllendirdiğinde şunu söyledi:

Alay edin; alay etme gücünüz varsa, yıkma gücünüz var demektir

Alay edin yıkılacaklar.

Onun çamaşırcı kadınları da, heykelleri de bu alay etme gücünün mürekkebinden ve çamurundan doğdu.

1871'de Fransa Devleti Daumier'ye Legion d'honneur nişanı verdi. Gelin görün ki o bu nişanı geri çevirmekle kalmadı; "Yalancı, fesat, kan dökücü" olarak gördüğü egemen sınıflara karşı komün hareketine katıldı... ■

HAZIRLAYAN: STJ. AV. ORHUN SEYRAN

AB'den "E-Gizlilik" Hamlesi

Avrupa Birliği'nde yasa koyucular Whatsapp, Skype gibi internet üzerinden mesajlaşma ve e-posta servislerinin kullanıcılarını takip etmelerini sınırlandıran "e-gizlilik" teklifini onayladı. Avrupa Parlamentosu'nun Sivil Özgürlükler Komitesi'nde oylanan teklif, telekom operatörleri ve internet sektöründeki şirketleri, kullanıcılarının iletişim gizliliğini korumayı garanti altına almakla yükümlü kılıyor. Söz konusu şirketler ayrıca kullanıcılarına kişiselleştirilmiş reklamları göstermek amacıyla takip etmek için onların rızalarını almak zorunda kalacak. Halihazırda telekom şirketleri "e-gizlilik" düzenlemesine tabi, ancak bu teklifle internet sektöründeki diğer şirketlerin de bu kapsam altına alınması hedefleniyor.

Avrupa Parlamentosu üyeleri, Avrupa Komisyonu teklifindeki orijinal gizlilik koruması metnini güçlendirdi. Buna göre; internet tarayıcılarının varsayılan ayarları kullanıcıların kişiselleştirilmiş reklamlar görmesini engelleyecek biçimde olacak ve kullanıcılara tarayıcılarına ziyaret ettikleri internet sitesi tarafından cookie'ler bırakmak için izin verme seçeneği sunulacak. (Cookie'ler; internet siteleri tarafından kullanıcının tarayıcısına bırakılan kendisiyle ilgili hangi siteleri, ne kadar süreyle ziyaret ettiği gibi verileri içeren küçük bilgi paketleridir ve genelde reklamların hedef kullanıcıya ulaşmasını sağlamak için reklam şirketleri tarafından kullanılırlar.)

İnternet siteleri ayrıca takip edilmeye rızası olmayan kullanıcıların, içeriklerine ulaşmalarını engelleyemeyecekler.

Ancak bu oylama son aşama değil, Parlamento konu hakkında fikir birliğine varamamış üye ülkelerle de uzlaşma sağlamak durumunda.

Avusturya'da Burka Yasağına Protesto

Burka yasağı Avusturya'da protesto edildi. Başkent Viyana'daki parlamento binası önünde toplanan göstericiler, maskelerle yüzlerini örterek, 1 Ekim'de yürürlüğe giren ve topluma açık yerlerde yüzün tamamının tanınmayacak şekilde örtünmesini yasaklayan yasaya tepki gösterdi. Yasağa uymayanlar 150 euro para cezasına çarptırılacak ve yüzünü açmamakta direnenler kimlik tespiti yapılmak üzere polis merkezlerine götürülebilecek. The Telegraph'ın haberine göre; yasanın yürürlüğe girmesinin ardından, mağaza tanıtımı için köpek balığı kostümü giyen bir maskot, soğuktan dolayı yüzünü atkıyla örten bir bisikletçi ve hayvan maskesiyle performans sergileyen bir grup sokak müzisyeni düzenleme nedeniyle söz konusu cezayı ödedi.

İskoçya'da Çocuklar Koruma Altına Alınıyor

İskoçya'da çocuklara "tokat atmak" yasaklanıyor. Parlamento üyesi John Finnie tarafından teklif edilen düzenlemenin kısa zamanda yasalaşması bekleniyor. Buna göre İskoç yasalarında yer alan ve ebeveynlerin çocuklarına "mazur görülebilir" fiziksel şiddet uygulamalarına izin veren yasa hükmü kaldırılıyor. Benzer düzenlemeye sahip aralarında Danimarka, Norveç, Almanya gibi ülkelerin de bulunduğu 50'ye yakın ülke bu hükmü yasalarından zaten çıkarmışlardı.

Quebec Peçeyi Yasakladı

Kanada'nın Quebec eyaleti, peçeyi yasaklayan yeni bir yasal düzenleme getirdi. Düzenleme, insanların kamu hizmeti aldıkları veya verdikleri süreler için geçerli, aynı şekilde toplu taşıma araçlarında da peçe takmak yasaklandı. Ağırlıklı olarak Fransızca konuşulan eyaletin hükümet yetkilileri; düzenlemenin kamu güvenliğinin sağlanmasını amaçladığını söylüyor. Kararı değerlendiren Quebec'in en büyük şehri Montreal'in Belediye Başkanı Denis Coderre, eyalet hükümetinin belediyeye kamu hizmetlerini nasıl idare edeceklerini söyleyerek yetkisini aştığını söyledi ve yasanın uygulanmasının imkansız olduğunu iddia etti. Konuyla ilgili daha önce Globe and Mail'e konuşan Coderre düzenlemeyi; "Otobüs şoförüne peçe polisi ol ve kimin otobüse binip binmeyeceğine karar ver mi diyeceğiz?" şeklinde eleştirmişti. Düzenleme Ocak 2018'de yürürlüğe girecek.

Hindistan'dan Evlilik İçi Cinsel İlişki Kararı

Hindistan Yüksek Mahkemesi 15 ile 18 yaşları arasındaki eşiyle cinsel ilişkiye giren bir erkeğin tecavüz suçu işlemiş olacağına hükmetti. Kanunda rızai cinsel ilişki için 18 yaş sınırlaması getirilmiş durumda, ancak 15-18 yaşları arasındaki biriyle evlilik içerisinde cinsel ilişkiye girmek bir istisnaydı ve suç kabul edilmiyordu, Yüksek Mahkeme kararı bu hükmü iptal etti. Mahkeme ayrıca söz konusu kararın geçmişe yönelik olarak uygulanamayacağını da belirtti. Yasa dışı olmasına karşın çocuk yaşta evlilikler Hindistan'da büyük bir sorun, Ulusal Çocuk Hak ve Çocuklarını Koruma Komisyonu'nun verilerine göre kırsal bölgelerdeki kızların dörtte biri, kentte ise kızların beşte biri 18 yaşının altında evleniyor. Yüksek Mahkeme geçtiğimiz ay, erkeklerin eşlerine üç kez "boşol (yerel dilde talaq)" demeleri halinde eşinden boşanma hakkını veren yasayı da iptal etti.

Yine, Yeniden Yasama Dokunulmazlığı Üzerine

Yasama dokunulmazlığının evrensel ölçekte çeşitli uygulama biçimleri olmakla birlikte genel kabul gören düşünce yasama dokunulmazlığının yasama sorumsuzluğu gibi mutlak ve sınırsız olmadığıdır

R. Bülent Tarhan / Hukukçu

Kimi HDP milletvekilinden sonra CHP milletvekili Enis Berberoğlu'nun tutuklanması "yasama dokunulmazlığı"nı yeniden tartışma gündemine taşıdı.

Gerek yasama dokunulmazlığı, gerekse yasama sorumsuzluğu, yasama bağışıklığının alt kategorileridir. Çok sayıda ülkede var olan, bu nedenle evrensel bir nitelik taşıyan "yasama dokunulmazlığı"nın ülkemizde de uygulanması ve varlığını sürdürmesi konusunda kimsenin bir itirazı olmasa gerek. Tartışılması gereken, dokunulmazlığın "yargılama engeli" ve "infaz engeli" yönlerinden uygulama alanı ve kapsamıdır.

Fransa'da 1995 anayasa değişikliğinden sonra, parlamento üyeleri hakkında soruşturma açılabilmekte, evleri aranabilmekte, parlamento üyesi yargılanabilmekte; ancak, "tutuklama" ve "hürriyetten mahrum edici veya hürriyeti sınırlayıcı bütün diğer tedbirler" parlamentonun izniyle uygulanabilmektedir.

1946 Japon Anayasası'nın 50. ve Diet Kanunu'nun 33. maddesi ise, yasama dokunulmazlığını, parlamento üyesini tutuklanmaya ve gözaltına almaya (preventive custody) karşı mutlak biçimde korur. 1947 İtalyan Anayasası'nın yasama dokunulmazlığını düzenleyen 68. maddesi de benzer bir hükmü içerir.

Buna karşılık 1978 İspanyol Anayasası'nın 71. maddesi, 12 Şubat 1958 tarihli Knesset Hakkında İsrail Temel Kanunu ve 1999 İsviçre Anayasası'na göre İspanya, İsrail ve İsviçre'de yasama dokunulmazlığı, soruşturma ve yargılama engelini de kapsamaktadır.

ABD, Kanada, Avustralya, Avusturya, İngiltere, İrlanda, Belçika, İsviçre,

İzlanda, Japonya ve Lüksemburg'da yasama dokunulmazlığı parlamentonun toplantı dönemiyle sınırlıdır. Yani, parlamentonun toplantı dönemleri arasında parlamento üyeleri yasama dokunulmazlığından ve tutuklanmama ayrıcalığından yararlanamazlar.

Yunanistan'da, savcı tarafından parlamento başkanından istenmesinden itibaren üç ay içinde karar verilmemiş ise iznin verildiği varsayılır (1975 Yunan Anayasası, madde 62).

Bazı ülkelerde ise yasama dokunulmazlığının olabilmesi için suçun ceza üst sınırı belirleyici olmaktadır. 1999 Finlandiya Anayasası'na göre altı aydan fazla; 1975 İsveç Anayasası'na göre iki yıldan fazla hapis gerektiren suçların işlenmesi halinde parlamento üyesi yasama dokunulmazlığından yararlanamaz.

Görüldüğü gibi yasama dokunulmazlığının evrensel ölçekte çeşitli uygulama biçimleri olmakla birlikte genel kabul gören düşünce yasama dokunulmazlığının yasama sorumsuzluğu gibi mutlak ve sınırsız olmadığıdır. Yine genel uygulamanın "yargılama muafiyeti" ya da "masuniyeti"ni yasama dokunulmazlığı kapsamında görmediği; ancak gözaltı ve tutuklamaya karşı bağışıklığı esas aldığı söylenebilir.

Dokunulmazlığın tutuklamaya ve gözaltına karşı bağışıklık biçiminde uygulanması düşüncesi, dokunulmazlıklarla ilgili Anayasa değişikliği sürecinde CHP yönetimince de benimsenmiş; büyük olasılıkla uzlaşma sağlanamadığı için ısrarlı davranılmamıştır.

Yaşananlar, en sağlıklı çözümün, yasama dokunulmazlığının parlamento üyesini tutuklanmaya ve gözaltına alınmaya karşı koruyacak biçimde düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir ■

İş Mahkemeleri Kanunu Değerlendirmesi

Ekonomik kriz zamanlarında başvurulan kemer sıkma tedbirlerinin toplumda oluşturduğu etkilerin, son yıllarda, bireysel başvuru yoluyla Mahkeme önüne taşındığını görmekteyiz

Av. Necdet Okcan

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlandıktan sonra, işçi - işveren konfederasyonları, çeşitli yargı kurumları ve üniversitelerin görüşüne sunulup tartışmaya açılarak son hali verildikten sonra Bakanlar Kurulu tarafından 25 Mayıs 2017 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilen "İş Mahkemeleri Kanun Tasarısı", TBMM Genel Kurulu'nun 12 Ekim 2017 tarihli birleşiminde kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Bu kanun ile iş hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların çözümlendiği İş Mahkemeleri ve yargılama usulleri yeniden düzenlenmektedir.

Kanunla getirilen en önemli değişikliklerden biri, iş hukuku uyuşmazlıklarının önemli bir bölümünde, dava açılmadan önce arabulucuya başvurma zorunluluğu getirilmesidir.

Kanunun genel gerekçesinde iş davalarının ortalama görülme süresinin, Adli Sicil İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 2016 verilerine göre 434 gün olduğu; 3 milyon 425 bin civarındaki hukuk uyuşmazlıklarının yüzde 15'ini, Yargıtay'daki 780 bin hukuk uyuşmazlığının da yüzde 30'unu iş hukuku uyuşmazlıklarının oluşturduğu sıralandıktan sonra yargının iş yükünün hafifletilmesi, iş uyuşmazlıklarının daha kısa sürede çözümlenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Bunun yolu olarak bireysel ve toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan işçi alacakları ile işe iade taleplerinde dava açmadan önce arabulucuya

başvurma zorunluluğunun getirildiği ifade edilmektedir.

Oysa, bu Kanun ile kimi değişiklikler öngörülen 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda arabuluculuğun gönüllülük temeli üzerine yürütülebileceği düzenlenmiştir. Kanun ile getirilen, "iş uyuşmazlıklarında" zorunlu arabuluculuk sistemi, dünyadaki uygulamalar dikkate alındığında özü itibariyle, arabuluculuk kurumuyla çelişkilidir. Çünkü arabuluculuk sistemi esasen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak işleyen arabuluculuğun gönüllülük temeli üzerine kurulmasında ki en önemli etken her iki tarafın da bu süreçte eşit haklara ve imkanlara sahip olduklarının kabulüdür. İşçi ile işverenin bu anlamda eşit olmadığı açıktır ki iş hukukunun temel ilkelerinden en önemlileri, işçinin korunması ve işçi lehine yorumdur.

Nitekim, bu Kanun, tasarı taslağı halindeyken yürütülen tartışmalarda, bu husus Yargıtay İş Hukuku Dairelerinin başkan ve üyeleri, yargıçlar ve bilim insanlarının da

eleştirisine uğramıştır. İş Hukuku Ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği tarafından 40. Yıl Uluslararası Toplantısı başlığı ile yapılan ve yayın haline getirilen "İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağının Değerlendirilmesi" Sempozyumunda (http://tisk.org.tr/project/is-mahkemeleri-kanunu-tasarisi-taslaginin-degerlendirilmesi/) iş hukuku yargılamasında zorunlu arabuluculuk kavramını ayrıntılı değerlendirmelerde eleştirilmiştir. Prof. Dr. Piera LOI (Cagliari Üniversitesi Hukuk Fakültesi) :"... Pek çok durumda, beyan edilen hedef yargıda iş yükünün hafifletilmesi ve işlem sürelerinin kısaltılmasıdır. Yargıda iş yükünün hafifletilmesi, uğrunda adalet ihtiyacının feda edilebileceği bir mit midir? ... Ve aslında en çok da, belli seçimlerden en çok kimin kazançlı çıktığını değerlendirmeliyiz; işçiler mi yoksa işletmeler mi? İş uyuşmazlıklarında yetkili merciinin mahkemelerden özel kuruluşlara geçmesi, işverenin tek ihtiyacının maliyete ilişkin öngörülebilirlik ve kesinlik ihtiyacı olan iş uyuşmazlıkları üzerinde yargı denetimini azaltmasıdır. Bu durum, teorik anlamda bir adalet meselesi değil, daha ziyade zaman ve masrafların önceden kestirilmesi ile ilgilidir. En azından İtalyan yargı sisteminde, ne ilkinin ne de ikincisinin temin edildiğini kabul etmeliyiz... İş uyuşmazlıklarında hakimin rolünün belirli bir açıya çekilmesi teşebbüsünde benimsenen mantığın aynısı kanun yoluyla ADR'lerin (ADR: Alternatif Dispute Resolution / Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları) zorunlu tutulduğu hallerde de izlenmektedir. Ancak, elbette kanun koyucunun gerçek hedeflerine yön veren ekonomik ve sosyal bağlamdır. Her hukuk sistemi, çok açıktır ki uygulanması gereken iş kanunu modellerini seçmekte hürdür, fakat iş sözleşmesinde zayıf olan tarafa temel koruma mekanizmaları sunulmasına dayanan koruyucu iş hukuku modelinin benimsendiğini beyan edip, güçlerin sendika veya hakim aracılığıyla gerçekten karşılıklı olarak dengelenmediği bir ortamda, işçinin kanunla kendisine tanınan hak ve koruma mekanizmalarından feragat etme durumunda kalabileceği zorunlu arabuluculuk uygulamasının tercih edilmesi açıkça birbirine zıt düşmektedir..." (s.132-134); Yrd. Doç. Dr. Mert NAMLI (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul Hukuku, ABD) : "... Taslak'ta yalnızca "başvuru noktası"nda bir zorunluluk getirilmesine rağmen, arabuluculuğun en önemli özelliklerinden biri, hiç kuşkusuz sürecin esnek ve gizli olmasıdır. Bir başka anlatımla, süreç tamamen tarafların hâkimiyetinde bulunmaktadır. Bu durum, arabuluculuğun en önemli avantajlarından biri gibi görünse de, aslında önemli bir tehlikeyi de beraberinde getirebilecektir. Öyle ki taraflardan biri diğerine göre sosyal veya ekonomik olarak zayıf ise, hâkim güvencesi de olmadığı için, güçlü olan taraf süreçte egemenliği ele alabilecek ve arabuluculuk, zayıf olan için bir "baskı aracı"na dahi dönebilecektir. Örneğin işveren ile işçinin bir araya geldiğini düşünelim. Arabulucu, işçiye, "işveren şöyle bir teklifte bulunuyor, bunu şimdi almak veya dava açarak 3 yıl beklemek arasında özgürsün" derse, bu durum işçinin üzerinde, özellikle de avukatla temsil edilmiyorsa bir baskı oluşturmayacak mıdır? ...ben bu soruya gönül rahatlığı içinde "hayır" diyemiyorum. İşte tüm bu nedenlerle de henüz başlangıçta kişiye "devlet yargısı" ile" arabuluculuk" arasında seçim hakkı tanınmamasının, Anayasa'nın 36 ve 37. maddelerine aykırılık teşkil edebileceği kanaatini taşımaktayız..." (s.158) ; Prof. Dr. Kübra Doğan Yenisey (İ. Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi): "... Arabuluculuk yargıyı mevcut sorunlarından kurtaracak sihirli bir değnek değildir... İş hukukunda yabancı ülke tecrübelerinden yararlanılırken çok dikkatli davranılmalı, iş hukuku dışındaki alanlarda yürütülen arabuluculuk uygulamalarından hareketle iş uyuşmazlıklarına çözüm bulmaya çalışılmamalıdır. Sözleşme özgürlüğü üzerinde şekillenen borçlar hukuku esaslarıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yolları aynı temel ilkelere dayanırken, sözleşme özgürlüğünün sınırlanması ilkesi üzerinde şekillenmiş iş hukukuyla

Kanun ile getirilen, "iş uyuşmazlıklarında" zorunlu arabuluculuk sistemi, dünyadaki uygulamalar dikkate alındığında özü itibariyle, arabuluculuk kurumuyla çelişkilidir

tarafların serbestisine dayanan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları arasındaki derin teorik bağdaşmazlıklar konunun iş hukukunda çok daha titiz biçimde ele alınmasını gerektirir... Unutulmamalıdır ki güçlü bir yönetime katılmanın bulunduğu, sendikal örgütlenmenin geniş olduğu, kayıt dışılığın bulunmadığı bir ülkede ihtiyaç duyulmayan korumalar, çok büyük bir kayıt dışı problemi olan, yönetime katılmanın bulunmadığı ve örgütlenme düzeyinin düşük olduğu ülkemizde iş hukukunun etkinliğini sağlamak için gerekli görülebilir. Tarafların eşit güçte olmadığı uyuşmazlıklarda arabuluculuğun zorunlu kılınması, davanın açılmasını geciktirmek üzere kullanılabilecek bir formel mekanizma haline gelme riskini bünyesinde barındırmaktadır. Henüz ne ölçüde etkin olacağı belli olmayan ve yukarıda değindiğimiz pek çok sorunu bünyesinde barındıran bu kurumun tüm işçilik alacakları için ülke çapında zorunlu kılınması büyük bir risktir. Yargının ağır iş yükü nedeniyle arabuluculuğun zorunlu kılınması uyuşmazlıkların daha da uzun sürmesine ve beklenen faydaların elde edilmemesine yol açabilir..." (s.192-193)

Konuya bu değerlendirmelerin ışığında baktığımızda, işçilerin işveren ile eşit imkanlara sahip olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda en basitinden alacak miktarını tam olarak bilmeyen bir işçi, arabulucu tarafından ne konuda ve miktarda uzlaştırılacaktır? Arabuluculuk yolunda ne yazık ki işçilerin yargı yolu ile alacakları önemli ölçüde azalacaktır. Pratikte arabulucuların işyerlerine giderek (bu durumun kendisi bile tarafsızlık ilkesine aykırıdır) işçileri hak ettiklerinin çok altına razı ederek onlardan ibraname dahi aldıkları bilinmektedir. Nitekim bu husus Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 08.12.2016 tarihli, 2016/25300 E., 2016/21744 K. Sayılı kararına konu olmuş bir uyuşmazlıktır.

Kanunun genel gerekçesinde yargının iş yükünün hafifletilmesi, iş uyuşmazlıklarının daha kısa sürede çözümlenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir

Dolayısıyla zorunlu arabuluculuk genel gerekçede ifade edildiğinin aksine hak arama özgürlüğünün engelleyecek niteliktedir. Bununla, işçilerin yargı yoluna başvurmaları engelleneceği gibi haklarının çok altında anlaşmalara razı edilerek hak kaybı yaşamalarına neden olunacaktır. Bu nedenle, Kanunun, tasarı, taslak aşamalarında tüm işçi konfederasyonları iş hukukunda arabuluculuğun zorunlu hale getirilmesine karşı durmuşlardır.

Bunun yanında, kanun tasarısının, TBMM Adalet Komisyonunda, alt komisyonda, yapılan müzakerelerinde muhalefet partileri de tasarıya muhalefet etmişlerdir. Adalet Komisyonunda Alt Komisyon raporu üzerine yapılan müzakereler sonucu hazırlanan 05.07.2017 tarihli Komisyon Raporu, muhalefet partileri CHP, HDP ve MHP'nin muhalefet şerhleriyle genel kurula sevk edilmiştir. TBMM Genel Kurulu'nda yapılan görüşmelerde de muhalefet partileri, tasarıyı eleştirmişlerdir.

Kanun ile getirilen zorunlu arabuluculuk düzenlemesi, yargı erkinin özelleştirilmesi olarak da değerlendirilebilir. Demokratik devlet kavramı, birbirinden bağımsız, yargı, yasama, yürütme erkleri üzerine oturtulmaktadır. Yargı erkinin, bu erki kullanan hakimler dışında, yürütmenin düzenlemesi ile bazı başka oluşumlara devri demokratik devlet anlayışını ortadan kaldıracaktır.

Zorunlu arabuluculuk düzenlemesi Anayasamızın "Yargı yetkisi" başlıklı 9. maddesine, "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10. maddesine ve Anayasamızın "Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü" başlıklı 11. maddesinde yer alan kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı hükmüne, "Temel hakların niteliği" başlıklı 12. maddelerine aykırıdır. Ayrıca, Anayasamızın 36. maddesinde hak arama hürriyeti düzenlenmiştir. Zorunlu arabuluculuk bu düzenlemeye de açıkça aykırıdır. Anayasanın 37. maddesinde "Kanuni Hakim Güvencesi" getirilmiştir. Anılan düzenleme bu maddeye de aykırıdır. Yine tasarı, Anayasamızın 40. maddesinde Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması hükümlerine de aykırı bir düzenleme niteliğindedir.

Bu düzenleme, hukukun genel ilkelerine, İş Hukukunun, mutlak ve nispi emredici kanun hükümleriyle oluşmuş, işçiyi

koruma ve işçi lehine yorum ilkelerine de aykırıdır. Bu ilke işçinin işverence zayıf konumda bulunduğu için yıllar içinde İş Hukukunda kabul görmüş bir ilkedir. Arabulucu önünde işçi, zayıf ekonomik durumu nedeniyle hakkından daha azına razı ol dayatmaları ile hak kaybına uğrayacaktır.

Binlerce uyuşmazlık türünün arasında sadece iş uyuşmazlıklarının zorunlu arabuluculuğa tabi tutulması da ayrıca manidardır. Bu nedenlerle, tasarı ile iş davalarında zorunlu arabuluculuk düzenlemesinin dayatılması kabul edilemez.

Kanundaki, diğer bir olumsuz düzenleme de, işe iade davaları ile Sendikalar ve Toplu Sözleşme Hukukundan doğan uyuşmazlıklarda Yargıtay'da temyiz yolunun kapatılmasıdır. İşe iade davaları, sendikaların işyeri temsilcilerinin güvencelerine ilişkin davalar, grev, işkolu ve işletme kavramları ile ilgili uyuşmazlıkları çok özel ve teknik nitelikteki davalardır. Bu davaların sadece İstinaf Mahkemelerine itiraz yolu ile gönderilmesi; temyiz ve Yargıtay yolunun kapatılması uygulamada çeşitli sorunlara yol açacak, Yargıtay'ın içtihat kapısı kapatılacaktır. Yargıtay yoluna kapatılan bu davalarda, Yargıtay'ın uzman Daireleri, içtihatlarını oluşturmak için yıllar harcamış, büyük emek sarf etmişlerdir. Bugün bile zaman zaman içtihatların oturmadığına, uzman Dairelerin bile zaman zaman aynı konuda farklı kararlar verdiğine tanık olunmaktadır. İşçi örgütlerinin hukukunu ve toplu pazarlık hakkının kullanılmasını etkileyecek söz konusu düzenlemeler İş Hukuku'nun bu bölümünü adeta sıfırlayacak, yılların getirdiği birikim, emek ve deneyim çöpe atılacaktır.

Bunun yanında, Bölge adliye mahkemeleri her ne kadar bir başkan 2 üye ile heyet halinde toplanıp karar verecek olsa da bu mahkemeler yerel mahkemelerin benzeri bir yargılama süreci görecek olup Yargıtay gibi içtihat ortaya koymayacaktır. Bu durumda yerel mahkemede ki yargılamanın tekrarından ve temyiz yolunun kapatılmasından başkaca bir sonuç ortaya çıkmayacaktır. İstinaf mahkemesi iddia edilenin aksine davanın esasına bakacağından davaların daha da uzamasına neden olacaktır. İçtihat birliği birden fazla istinaf mahkemelerinin kurulmasıyla kaybolacaktır.

Kanun, 4857 sayılı Kanununda da kimi değişiklikler yapmaktadır. Tasarının 12. maddesi ile hem boşta geçme süresine ilişkin ücret ve diğer hakların hem de işe başlatmama tazminatının parasal miktarının belirlenmesi öngörülmektedir. Düzenlemede, mevcut hükmün aksine artık işe başlatmama tazminatın hesabı da işçinin dava tarihindeki ücreti üzerinden yapılacaktır. Oysa mevcut düzenleme ve Yargıtay içtihatlarına göre, kesinleşen işe iade davası sonunda işçinin işe başlatılmaması yeni bir fesih olarak değerlendirmekte ve işçinin gerek işe başlatmama tazminatı, gerekse de feshe bağlı alacakları olan kıdem, ihbar tazminatı ve yıllık izin ücreti, işçinin bu tarihteki emsal ücretine ve işçinin çalıştırılmadığı dört aylık sürenin eklenmesi ile bulunan yeni işçilik kıdemine göre hesaplanmaktadır. Bu düzenlemenin de işçilerin haklarını geriye götüren, aleyhte bir düzenleme olduğu açıktır. Kaldı ki, işe iade davasından sonra yeni uyuşmazlıklar çıkmasını engellemek amacıyla yapıldığı belirtilen düzenlemenin, bunları engellemeyeceği, yine, işe iade kararından sonra işçinin işe süresinde başvurup, başvurmadığı, işverenin işçiyi süresinde işe çağırıp çağırmadığı, işçinin başvurusunda; işverenin davetinde samimi olup olmadığına yönelik uyuşmazlıklar ortadan kalkmayacak, gerçek bir iş güvencesi sistemi oluşturulamayacaktır.

Bu nedenle, ülkemiz iş güvencesi sistemi, 158 sayılı ILO sözleşmesi ilkeleri doğrultusunda, işçilerin iş güvencelerini (feshe karşı korunmalarını) etkin ve yaygın bir şekilde sağlayacak ilke ve düzenlemelerle yeniden ele alınmalı ve oluşturulmalıdır.

Kanun ile 4857 sayılı İş Kanununa eklenen ek-3 madde ile hak aramayı engelleyici bir şekilde, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, kötü niyet tazminatı, iş sözleşmesinin eşit davranma ilkesine uyulmaksızın feshinden kaynaklanan tazminat ve yıllık izin alacağında zamanaşımı 5 yıla indirilmektedir. Öncelikle işçilik alacaklarında zamanaşımının 5 yıla indirilmesi Anayasanın Eşitlik İlkesine aykırıdır. Borçlar Kanunu'nda tazminat alacakları için 10 yıllık zamanaşımı süresi belirlenirken; işçilerin tazminatları için öngörülen 5 yıllık zamanaşımı süresi anılan Anayasanın Eşitlik İlkesine kesinlikle aykırılık oluşturacaktır.

Kanundaki, diğer bir olumsuz düzenleme de, işe iade davaları ile Sendikalar ve Toplu Sözleşme Hukukundan doğan uyuşmazlıklarda Yargıtay'da temyiz yolunun kapatılmasıdır

Bu düzenlemenin en vahim yanı, yüksek harçlar ve yargılama gideri avansları nedeniyle kısmi dava açan işçinin neredeyse tüm alacaklarının dava sona ermeden zamanaşımına uğrayabilecek olmasıdır. Zira yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre, kısmi davada zamanaşımı, açılan kısmi dava değeri kadarıyla kesilmekte, bilirkişi hesaplamasına göre dava değerinin ıslah yolu ile arttırılmasında, arttırılan dava değerinin zamanaşımına girip girmediği ıslah tarihi itibarıyla tekrar değerlendirilmektedir. Yargılama sürelerinin uzunluğu göz önüne alındığında bu kadar kısa zamanaşımı süresinin ciddi hak kayıplarına yol açacağı açıktır.

Kanun, tasarıya ciddi eleştiriler yöneltten akademisyenlerin, yüksek yargıçların, konunun doğrudan muhatabı işçileri temsil eden konfederasyonların eleştirileri göz ardı edilerek yasalaşmış olup, ülkemiz iş hukuku yargılamasına önemli katkılar yapacağı beklentisinin aksine, kaotik hale gelmiş iş hukuku yargılamasında yeni sorunlara yol açacağı, yeni hak kayıplarını beraberinde getireceği açıktır. ■

İş Mahkemeleri Kanunu
Zorunlu Arabuluculuk ve Sineği Sağır Etmek

İş hukukunda zorunlu arabuluculuk uygulamasında işçi her durumda kaybedendir

Av. Dr. Murat Özveri / Kocaeli Barosu, Çalışma ve Toplum Dergisi Yayın Yönetmeni

İş Mahkemeleri Kanun Tasarısı yasalaştı. Kabul edilen Kanun'un getirdiği en önemli değişiklik; bireysel ya da toplu iş sözleşmesine dayanan işçi, işveren alacağı, tazminatı ve işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmasının dava şartı olarak aranmasıdır.

Yasayla, iş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi, manevi tazminat davaları, bunlarla ilgili rücu davaları dışındaki kıdem, ihbar tazminatı ve fazla mesai, yıllık izin gibi ücret alacakları işverenlerin işçilere açacakları alacak ve tazminat kalemleri için de dava açmadan önce arabulucu zorunlu hale gelmiştir.

İş davalarında zorunlu arabuluculuk, yasanın gerekçesinde artan işyeri sayısı, iş davalarının çok fazla olması, davaların sonuçlandırılmasının uzun sürmesi olgularına dayanılarak açıklanmaktadır.

Yasanın gerekçesinde rakamlarla örnekler verilmiştir. Gerekçede verilen bu rakamları daha net görülsün diye alt alta yazarak tablo (Tablo 1) haline getirdim.

Durum gerçekten de vahimdir. İşçilerin açmış olduğu davalar ortalama 476 günde sonuçlandırılmaktadır. Üstelik unutmamalıdır ki işçinin davasını sonuçlandırması alacağına kavuştuğu anlamına da gelmektedir. İşçi, ilamı almak, icraya koymak, icra takibini kesinleştirmek ve gerekirse haciz veya iflas yollarına başvurmak zorunda kalacaktır.

Elbette yasa koyucu bu duruma seyirci kalamaz. Kalmamalıdır. İşçilerin kolay, ucuz ve kısa sürede haklarına ulaşacakları bir sistemi kurmalıdır. Bu sistem kolay olmalı, ucuz olmalı ve işçinin gerçek hakkını ya da en azından gerçek hakkına yakın bir miktarı almasını sağlamalıdır. İş davalarının uzaması, bu nedenle işçilik alacakları ödenmediği için mağdur edilen işçilerin bir de uzun yargı süreci ile ikinci kez mağdur edilmelerine sebebiyet vereceğinden kabul edilebilir değildir. Yasaya göre çözüm zorunlu arabuluculuktur.

Yasaya itirazımızın çerçevesini bir küçük kıssa ile çizmeye çalışmak sanırım daha anlaşılır olmamıza katkı sunacaktır.

Bir araştırmacı sinekler konusunda araştırma yapmaya karar vermiş. Uzun bir cam kavanozun içerisine sineği koymuş, kavanozun kapağını kapatıp, kavanozu koyduğu masaya gürültü çıkartacak hızda vurunca sinek sıçramış. Araştırmacı ilk sonucunu yazmış: Sineğin iki kanadı iki ayağı olunca sinek 90 cm sıçrıyor. Araştırmacımız sineğin iki kanadını kopartarak aynı deneyi tekrarlamış. Sonucu ise, sineğin iki kanadını kopartırsan sinek 40 cm sıçrıyor diye yazmış. Üçüncü deneyde sineğin iki ayağını da kopartmış. Masaya vurmuş, sinekte hareket yok. Sonucu yazmış: Sineğin iki ayağını, iki kanadını koparttığında sinek sağır oluyor.

Yasa doğru gerekçeden yanlış çözüme yönelmiştir.[1] Yasanın çözüm olarak gördüğü arabuluculuktur. Arabuluculuk ise işçilerin daha kısa sürede alacaklarına ulaşması karşılığında hak ettiklerinin azına razı olmak zorunda kalmalarıdır.

İşyeri sayısı	1.750.000
Hakim sayısı	376
Hakim. Sos. Güv. Mahkemesi)	50
Hakim İş (İş Mahkemesi)	320
İş Mahkemesi Sıfatıyla Görev yapan Asliye Hukuk Hakim sayısı	514
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2010	466 Gün
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2011	488 Gün
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2012	483 Gün
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2013	381 Gün
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2014	417 Gün
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2015	431 Gün
İş Davalarının ortalama sonuçlandırma gün sayısı 2016	434 Gün
Ortalama Gün sayısı	451,75 Gün

Tablo 1. Yasaya Gerekçe Oluşturan Rakamlar

İş Uyuşmazlıklarının Sayısının Artma Nedenleri

İş uyuşmazlıklarının temel nedeni işverenlerin iş yasasına uymamalarıdır. İş yasası işverenlerce uygulanmamaktadır. Üstelik işverenler iş yasasını uygulamayarak yasaya aykırı davranışlarından menfaat temin etmektedirler. İşveren işe aldığı işçiyi Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bildirme yükümlüğüne uymadığı, geç bildirdiği için işçinin işe giriş tarihinde dolayısıyla işçinin kıdeme bağlı haklarını hesaplamakta uyuşmazlık çıkmaktadır.

İşverenler yasal yükümlükten kaçınmak için işyerlerini bölerek bir işyerinde birden fazla işveren yaratmaktadırlar. İşçiler asıl işte, asıl işverenin işçileriyle aynı işleri yaparak çalıştığı, tüm emir ve talimatları asıl işveren veya vekilinden aldığı halde, kayıtlarda hayatında bir kez dahi görmediği işverenlerin işçisi olarak gözükebilmektedir. Bu nedenle işverenin kim olduğu konusunda uyuşmazlık çıkmaktadır.

İşveren 4857 sayılı İş Yasasının 37. maddesi uyarınca işçinin ücretini, fazla çalışmasını, ücretten yapılan yasal kesintileri gösteren ücret hesap pusulasını vermek zorundadır. Ücret hesap pusulası yerine Vergi Usul Yasası'na göre düzenlenecek bordro da verilebilir.

İşveren ücret hesap pusulasında işçinin gerçek ücretini göstermediği, ücretin bir kısmını işçinin banka ücret hesabına yatırıp, diğerini elden verdiği için ücrette uyuşmazlık çıkmaktadır. İşçinin SGK primleri gerçek ücret üzerinden değil, bildirilen ücretten yatırıldığı için, işçinin hastalandığında aldığı geçici iş göremezlik ödeneği, iş kazası meslek hastalıklarında aldığı sürekli iş göremezlik geliri, fesihte kıdem tazminatı, iş kazasında maddi manevi tazminatı eksik hesaplanmakta, işçi gerçek ücretini kanıtlayabilmek için bin dereden su getirmek zorunda kalmaktadır.

İşveren işin başlangıç ve bitiş saatlerini gösteren, işçinin imzasının bulunduğu puantaj kayıtları tutmak zorundadır. Bu kayıtlara göre işçinin yaptığı fazla çalışmaları hesaplayıp, işçi özlük dosyası içerisinde saklaması bir diğer yasal zorunluluktur.

İşveren puantajları eksik tuttuğu, işten atılma korkusuyla ses çıkartamayan işçiye imzalattırdığı, işçinin yaptığı fazla çalışmaların bir kısmını bordroda gösterip bordroyu da işçiye imzalattırdığı için işçinin çalışma süresinde ve fazla çalışmalarında uyuşmazlık çıkmaktadır.

İşveren işe giren her işçiye işçi sağlığı iş güvenliği eğitimlerini vermek, gerekli koruyucu malzemeyi sağlamak zorundadır. İşçilere, almadıkları eğitimleri almış gibi, verilmeyen koruyucu malzeme verilmiş gibi tutanaklar imzalattırılmakta, işçiler almadıkları eğitimler gerekçe gösterilerek iş kazalarında kusurlu bulunmaktadır.

Kısaca işverenlerin ezici çoğunluğu eski deyimle kahir ekseriyeti iş yasasına uymamaktadır. İş yasasına uymayan hiçbir işveren ben iş yasasına uymadım demektedir. Aksine iş yasasına uygun çalıştığını gösteren onlarca belge sunmaktadır. Böylece çalışma yaşamının iki yüzü şekillenmiş olmaktadır. Çalışma yaşamının birinci yüzünde işçinin kanıtlayamadığı gerçek durum yer almaktadır. Buna maddi

gerçeklik denilmektedir. Çalışma yaşamının ikinci yüzünde ise işverenin belgelerle gösterdiği, gerçek ilişkilerle ilgisi olmayan görünen gerçeklik yer almaktadır.

Çalışma Yaşamı Devlet Tarafından Denetlenmemektedir

4857 Sayılı Yasanın 91-97. maddelerine göre devlet, çalışma yaşamını denetlemekle yükümlüdür. Devlet adına bu denetim Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı teftiş ve denetlemeye yetkili iş müfettişlerince yapılacaktır.

Ayrıca 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın 24-27 maddeleri uyarınca işyerlerinin işçi sağlığı iş güvenliği açısından denetimi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı ve "iş sağlığı ve güvenliği yönünden teftiş yapmaya yetkili" bakanlık iş müfettişlerince yapılacaktır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı teftiş ve denetlemeye yetkili iş müfettişleri 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Yasası uyarınca da işyerlerinde inceleme yapmak, iş ve işlemleri teftiş etmekle görevlidir.

Denetimle yetkilendirilmiş müfettiş sayısı ise 2017 yılında sadece 873 kişidir.

İşyerlerinin Sadece Yüzde 1,2'si Denetlenebilmektedir

İş yerlerinin denetimlerine ilişkin bizim ulaşabildiğimiz en yeni resmi veri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2015 yılı çalışma istatistiklerinden oluşmaktadır (Bkz. Tablo 2).

Bir iş müfettişi sadece 52 hafta tatilinde ve genel tatil günlerinde çalışmadığında, bunun dışında hiç yıllık izin kullanmadan sürekli çalıştığında, bir yıldaki çalışma günü 297 gündür. Bir iş müfettişinin bir işyerini ortalama dört günde denetleyebildiğini kabul edersek, yılda denetim yapabileceği işyeri sayısı en fazla 74'tür.

Yani bir iş müfettişinin bir yılda denetlemesi gereken işyeri sayısı 1959, denetleyebileceği işyeri sayısı ise sadece 74'tür.

Bir iş müfettişi senede 74 işyeri denetleyebildiğinden, (müfettiş başına düşen işyeri sayısını 1959 işyeri olarak sabitlesek dahi) bir işyeri 26 yılda bir denetimden geçecektir.

2015 yılında İşçilerin sadece yüzde 15'i denetim gören bir işyerinde çalışmıştır.

Bu koşullarda 26 yılda bir denetim geçirme olasılığı olan bir işyerinde, devlet denetimi ile iş yasasının uygulanmasını beklemek, hayal dahi değildir.

İş Yasasının 34. maddesi işverene fesihte tüm işçi alacaklarını ödeme yükümlülüğü getirmiştir.

Arabuluculuk Yasayı Çiğnemeden Uygulanamaz

İş yasasının 32. maddesine göre işverence "İş sözleşmelerinin sona ermesinde, işçinin ücreti ile sözleşme ve Kanundan doğan para ile ölçülmesi mümkün menfaatlerinin tam olarak ödenmesi zorunludur."

Bu zorunluğa işveren uyarsa dava açmaya da arabulucuya başvurmaya da gerek kalmayacaktır. İşçiler, işveren yasanın bu emredici hükmüne uymadığı için dava açmak zorunda kalmaktadır.

İş yasasının 32. maddesi uyarınca "işveren işçinin ücreti ile sözleşme ve Kanundan doğan para ile ölçülmesi mümkün menfaatlerini tam olarak" ödemek zorunda olduğuna göre Arabulucu aşamasında işçi ve işverenin kendi aralarında "tam olarak ödemenin" altında bir tutarda anlaşmaları, iş yasasının 32. maddesine açıkça aykırı olacaktır.

Madde emredicidir. Dolayısıyla eğer yasaya aykırı davranmak istemiyorsa işveren de arabulucu da, arabulucu aşamasında işçinin tüm hak ve menfaatlerini tam olarak ödemenin dışında bir öneri getirmelerinin yasaya aykırı olduğunun bilincinde olmalıdır.

İşçinin hak ve menfaatlerinin tam ödendiği durumlarda işçinin dava açması mantığa aykırı olduğuna göre, arabulucu aşamasında işveren iş yasasının 32. maddesine aykırı davranarak, işçiye kısa sürede alacaklarına kavuşma karşılığı, alacaklarının tam olarak ödenmesi zorunluluğuna uymamasını, yani yasaya aykırı davranmasını önerecektir.

Arabuluculuğun bu durumda iş yasasının 32. maddesini çiğnemeden işlemesi olanaklı değildir.

Yasaya aykırı arabuluculuğun yapılamayacağını kabul edersek, arabuluculuk faaliyetlerinde arabulucu karşısında işçi ve işveren bir başka yasaya aykırı işveren davranışının pazarlığını yapacak, yine işveren yasaya aykırı davranmaktan hukuki yarar elde edecektir.

İşveren işçinin ücretini gerçek ücretten göstermeyecek, vergi ve SGK primi kaçırmaya devam edecek, işveren işçiyi hiç sigortalı göstermeyecek, kayıt dışı çalıştıracak, işveren işçiyi muvazaalı işverenler yanında çalıştırıyor gösterecek, kısaca işveren işçinin tüm haklarını gerçek miktarlarının altında gösteren belge düzenleyerek arabulucu karşısına gelecektir.

İşçiden işverenin belgelediği ücret, çalışma süresi üzerinden yapılacak ödemeye razı olması, gerçek ücretini değil, işçilik

Tablo 2. 2015 Yılı Bakanlık Kayıtlarına Göre Denetim Yapılan/Yapılamayan İşyeri Sayısı

İşyeri Sayısı	1.740.187
İşçi Sağlığı İş Güvenliği Teftişleri	13.296
İşin Yürütüm Teftişleri	8008
Toplam Teftiş Edilen İşyeri Sayısı	21.304
Denetlenemeyen İşyeri Sayısı	1.718.883
Denetlenebilen İşyerlerinin Yüzdesi %	1,2

Kaynak: ÇSGB 2015 Çalışma Hayatı İstatistikleri ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı verileri esas alınarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

alacaklarının işverenin kayıtlarda gösterdiği ücreti kabul ederek hesaplanması ve uzlaşma önerilecektir.

Böylece işveren, iş sözleşmesinin sona erdiğinde kendini güvence altına almak için şaibeli ibraname düzenlemekle uğraşmak zorunda kalmayacaktır. Arabuluculuk, işçilerin haklarını işverenin uygun gördüğü miktarda ve uygun gördüğü sürede ödemesini sağlayan, işçinin alması gerekenin çok altında bir ödemeye razı edilerek, işvereni geçersizliği ileri sürülebilen ibraname düzenlemekten kurtaran bir kurum olarak işlemek, ya da gereksiz bir zaman kaybı olmak zorunda kalacaktır.

Gerçek haklarını isteyen hiçbir işçi, bu hakkına arabuluculuk aşamasında ulaşamayacaktır. İşçi ya dava süresini göze alıp haklarının iş yasasının 32. maddesine göre tam olarak ödenmesinde ısrarcı olacak, ya da zaman baskısı nedeniyle haklarını tam olarak almaktan vazgeçecektir.

İş hukukunda zorunlu arabuluculuk uygulamasında her durumda işçi kaybedendir. Arabuluculuk aşamasında uzlaşmazsa dava süreci uzayacak, belki de mahkemede uzlaşmayan taraf olarak ön yargıların hedefi haline gelecektir. Uzlaştığında ise haklarını hiçbir zaman tam olarak alamayacaktır.

İşçinin haklarını korumak için var olan bir hukuk dalında işçiyi her durumda zarara uğratacak bir kurum yaratmak, bu kurumu da işçinin yararına göstermeye çalışmak eşine az rastlanır bir kurnazlıktır.

Mahkemelere Olan Saygıyı Arttırmak İçin Hak Grevi Yolunu Tıkayanların Aynı Gerekçeyle Arabuluculuğa Çözüm Olarak Sarılması

İşçi işveren arasında çıkan uyuşmazlıkların en kısa zamanda en az maliyetle çözümü 1963-1980 yılları arasında hak grevi ile bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi 1963/118 E, 1963/192 K, 15.07.1963 tarihli kararında hak grevinin anayasaya aykırı olmadığına karar vermişti.

Anayasa Mahkemesine göre; "Anayasanın 47. maddesi, işçilerin iktisadi ve sosyal durumlarını korumak üzere grev

yapabileceklerini açıkça bildirmiştir. Şu unutulmamalıdır ki sözleşmelere dayanan işçi haklarının alınması gereği ile Anayasanın işçilere sağladığı ilk yetki "hak arama hürriyeti" başlıklı 31. maddesi uyarınca mahkemeye başvurmaktır. Ancak yargı yolunun, sonuca grev yolu ölçüsünde çabuk ulaştıran bir yol olmadığını göz önünde tutan Anayasa koyucu, işçilere sözleşmeye dayanan haklarını elde etmek içinde dava hakkının yanında grev yetkisi vermiştir".

12 Eylül Darbesi sonrası yapılan 1982 Anayasası, Anayasa Mahkemesinin yargı yolundan daha hızlı bir şekilde sonuca ulaşmayı sağlayan bir hak olarak tanımladığı hak grevinden anayasal güvenceyi kaldırmıştır. 1982 Anayasası grev hakkını düzenleyen 54. maddesinin gerekçesinde "Başka değişle hak grevi yolu tıkanmıştır. Mahkemelere saygı ve çalışma barışı ilkeleri hak grevinin yasaklanmasına amil olmuştur. Bir toplu iş sözleşmesi döneminde mutlak iş barışı esası kabul edilmiştir" denilmiştir.

Sonuç olarak, 12 Eylül darbesi ile hak grevi yolunu tıkamışlardır. Sendikalaşmayı sadece işveren ve kamu otoritesinin icazetine bağlayan bir sistem kurmuşlardır.

Mahkemelere olan saygıyı arttırmak gibi saçma bir gerekçeyle hak grevini işçilerin ellerinden almışlardır. İşçileri sadece işten atıldıktan sonra hak arayabilen kişiler konumuna düşürmüşlerdir.

Şimdi de "İşçiler çok fazla dava açıyor, biz bu davaların altından kalkamıyoruz, davaların uzaması adil yargılama hakkını ortadan kaldırıyor, iş davalarına zorunlu arabuluculuk sistemi getirip mahkemelerin iş yükünü azaltalım" demektedirler.

Hiç kimsenin aklına, sendikalaşmanın önündeki engelleri ortadan kaldırıp, hak grevi yoluyla uyuşmazlıkları doğmadan sona erdiren, işçinin hakkını çalışırken koruyan, Anayasa Mahkemesinin ülkenin sosyolojik durumundan hareketle olumlu bulduğu hak grevini yeniden düzenlemek gelmemektedir.

Sineği sağır etmekte ısrarlı ve kararlı davranmaya devam etmektedirler.

Zorunlu Arabuluculuk Anayasaya Aykırıdır

Öncelikle belirtmeliyiz ki iş uyuşmazlıkları Avrupa Birliği'nin arabuluculuğu düzenleyen 2008/52 EC sayılı direktifinin dışında tutulmuştur. Örneğin, İtalya'dan Prof. Dr. Piera Loi, iş davalarında zorunlu arabuluculuğun direktifin dışında tutulduğunu Türkiye'de katıldığı bir toplantıda vurgulama gereği duyarak demiştir ki:

"Arabuluculuğun uygulanmasının tavsiye edildiği alanlar çoğunlukla borçlar ve ticaret hukuku davalarıdır. İş hukuku arabuluculuğa ilişkin direktifin kapsamından hariç tutulmamıştır ancak bir uyuşmazlığın arabuluculuk usulüyle çözülüp

Tablo 3. 2015 Yılı Bakanlık Kayıtlarına Göre Müfettiş Gören /Görmeyen İşçi Sayısı

Sigortalı İşçi Sayısı	13.999.398
İşçi Sağlığı İş Güvenliği Teftişlerinde İşçi Sayısı	1.144.387
İşin Yürütüm Teftişlerinde İşçi Sayısı	1.063.161
Toplam Müfettiş Gören İşçi Sayısı	2.207.548
Hiç Müfettiş Görmeyen İşçi Sayısı	11.791.850
Müfettişe Muhatap Olan İşçi Sayısı Yüzde %	15,77

Kaynak: ÇSGB 2015 Çalışma Hayatı İstatistikleri ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı verileri esas alınarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

çözülmeyeceğinin belirlenmesine ilişkin esas kriter direktifte öngörülmüştür. İlgili amir hükümler gereği tarafların kendi kendilerine karar verme serbestisine sahip olmadıkları hak ve yükümlülükler için arabuluculuğun uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bu tür hak ve yükümlülükler aile hukuku ve iş hukukunda oldukça yaygındır (2008/52 ECm.10). Bu nedenle iş hukuku prensipte, söz konusu hak ve yükümlüklerin doğası gereği direktif kapsamı dışında tutulmaktadır."[2]

Avrupa Birliği iş davalarını arabuluculuğun dışında tutmuştur. Türkiye ise iş yargılaması hukukunda değişiklik yapıp, iş davalarında zorunlu arabuluculuğu getirmiştir.

Zorunlu arabulucular eğitimden geçmiş hukukçulardan oluşacaktır. Bu hukukçular aynı zamanda avukat olarak dava takip eden kişilerdir. İlk kaygı, arabulucu belgesi olan avukatların birbirlerini kollayacakları endişesidir. İkinci kaygı, arabuluculuk yapan avukatların işçi ve işveren vekili olmaları halinde soruna objektif yaklaşıp yaklaşmayacakları sorunudur. Üçüncü kaygı kaynağı ise ekonomik olarak güçlü işverenlerin arabulucular üzerinde ekonomik nüfuzlarını kullanabilme riskidir.

Bu saydığımız riskler her uyuşmazlıkta bulunduğu için, dava açma hakkı temel bir hak olarak anayasalara girmiştir. Herkes, bağımsız mahkemeler önünde hakkını arama hakkına sahiptir. Hak arama özgürlüğünün var eden koşulların başında mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olmasının hukuki güvence altına alınması zorunluluğu gelmektedir.

Bugün için mahkemelerin yeterince bağımsız olmadığından, yargıdaki sorunlardan haklı olarak yakınabiliriz. Ne var ki bu sorunların varlığı yargı bağımsızlığının olduğu, tarafsız mahkemelerin kurulması için gerekli düzenlemeleri yapma yükümlüğü getirir. Yargının sorunlu olması mahkemelerin iş yükünü azaltma adı altında yargısal faaliyetlerin, bağımsız olmayan, çıkar gruplarının baskılarına açık bir sisteme devrini gerektirmez.

Anayasa Mahkemesi, 03.02.2011 tarihli kararında, Anayasa'nın 36. maddesini "dava yoluyla mahkemelerde hak arama özgürlüğü, aynı zamanda temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisi" olarak nitelendirmiştir. 36. maddeyi aktaran AYM'ye göre, bu "*maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla mahkemelerde hak arama özgürlüğü aynı zamanda temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisini oluşturmaktadır. Kişinin maruz kaldığı bir haksızlık veya idari işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir.*"[3]

Temel hak ve özgürlüklerin güvencesi niteliğindeki dava açma hakkının, zorunlu arabuluculuk aşamasını araya koyarak zorlaştırılması, hakkın özüne ulaşmanın engellenmesi bu nedenlerle anayasaya aykırıdır.[4]

Sonuç

İş Mahkemeleri Kanunu'yla bu yazıda ele almaya çalıştığımız zorunlu arabuluculuğun yanında zaman aşımı süreleri de düşürülmüştür. Zaman aşımı sürelerinin düşürülmesinin nedeni, işvereni dava tehdidi altında bulunmaktan kurtarmak olarak açıklanmıştır. İşçinin hakkını hemen, tam olarak ödemesi gerekirken ödemeyen işverenin dava baskısı altında kalmasını dert edinen, bu dertle işçinin hak arama süresinin kısaltan, bir yasaya sahip olduk.

Bu sayede uzun bir süredir, iş hukukunu işçi ve işveren arasında bir denge hukuku olarak tanımlayanlar kazanmıştır. İş hukukunun işçinin korunması amacını gölgeleyip, iş hukukunu bir kez işçi ve işveren arasında denge hukuku olarak tanımlarsanız iş hukukunun özünü zedelersiniz diyenler de haklı çıkmıştır. Bu yasayla birlikte iş hukukunda yeni bir döneme girdik. Bu dönemde iş hukukunda işçinin korunması amacı modası geçmiş can sıkıcı bir hatırlatma olmaktan öteye bir anlam taşımayacaktır. Bu yeni aşamada iş hukukunun işçi ve işveren arasında denge hukuku olması da geçilmiştir. Yeni aşamada iş hukukunun amacı, işyerinin çıkarlarını korumak, işçiyi ancak işyerleriyle var olabilen bir parça haline dönüştürmektir. Yasayla bu dönemin işaret fişeği yakılmıştır. Korkarım gerisi hızla gelecek ve elveda iş hukuku demek zorunda kalacağımız günleri yaşamak zorunda kalacağız ■

1. Ali Güzel, "İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı Hakkında Bazı Aykırı Düşünceler!..." Çalışma ve Toplum Dergisi, 2016/3 Sayı 50. Sayfa. 1131
2. Prof. Dr. Piera Loi, "İtalyan Hukukunda Arabuluculuk ve Uzlaşma", İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağının Değerlendirmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. yıl Uluslararası Toplantısı, s. 130.
3. AYM., 03.02.2011,E. 2009/83, K. 2011/29, RG, 14.05.2011, Sayı 27933
4. Güzel, a. g. m. s. 1135 vd.

Türkiye'ye Gözaltında İşkenceye Yönelik Çağrı

İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından "Gözaltında: Türkiye'de Polis İşkencesi ve İnsan Kaçırma" başlıklı bir rapor yayımlandı. 43 sayfalık raporda 11 farklı gözaltı vakasında ağır insan hakları ihlalleri olduğuna dair deliller sunuluyor, buna göre:

Olayların biri hariç hepsi son yedi ay içinde vuku buluyor.

On olayda toplam 22 kişinin işkenceye ya da kötü muameleye maruz kaldığı ifade ediliyor.

Çok sayıda köylünün şiddete maruz kaldığı bir vakada, bu köylülerden 38'inin işkence gördüklerine dair resmi şikayette bulundukları belirtiliyor.

Raporda Mart-Haziran 2017 arasında Ankara ve İzmir'de "zorla kaybolma vakası olması muhtemel beş insan kaçırma vakası" belgelendi. Şahısların ağır şekilde darp ve tehdit edildiğine, çırılçıplak soyulduğuna ve bazı vakalarda cinsel tacizle tehdit edildiğine dair iddialar doğrultusunda İnsan Hakları İzleme Örgütü Avrupa ve Orta Asya Direktörü Hugh Willamson, "hükümetin acilen bu iddiaları soruşturması ve bunu durdurması gerekli" çağrısında bulundu.

Türkiye'de OHAL Bilançosu

Türkiye'de 21 Temmuz 2016 tarihinde ilan edilen OHAL beşinci kez uzatıldı. İnsan Hakları Derneği bu süre içerisinde meydana gelen hak ihlalleri ve hukuksuzlukları açıklayarak OHAL'in sonlandırılmasını talep etti. İHD'nin açıklamasında yer alan bilgiler şöyle:

667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile gözaltı süresi 30 güne çıkarıldı, 668 sayılı KHK ile gözaltının ilk 5 gününe avukat ile görüş yasağı getirildi. 23 Ocak 2017'de yürürlüğe giren 682 sayılı KHK ile gözaltı süresi 30 günden 14 güne indirildi, gözaltında avukat görüş yasağı bir güne indirildi.

Adalet Bakanlığı açıklamasına göre, Temmuz 2017 tarihi itibariyle 169 bin 13 kişi hakkında adli işlem yapılarak gözaltına alındı, 50 bin 510'u tutuklandı, 43 bin 489'u adli kontrol ile serbest bırakıldı, diğerleri gözaltı süresi içerisinde işlem yapılmayarak serbest kaldı. 8 bin 87 kişi "kaçak" durumunda.

113 bin 440 kamu görevlisi kamu görevinden çıkarıldı, 1852'si göreve iade edildi. Kapatılan özel kuruluşlarda görev yapan ve çoğunluğu öğretmen olan 22 bin 474 kişinin çalışma izinleri iptal edildi, sadece 614'ünün izni iade edildi.

Hakimler ve Savcılar Kurulu kararıyla 4 bin 240 hâkim ve savcı ihraç edildi, 166'sı iade edildi.

48 özel sağlık kuruluşu kapatıldı, ikisi tekrar açıldı. Kapatılan okul, kurs, pansiyon, yurt gibi özel eğitim/öğretim kurumlarının sayısı 2 bin 325. 15 özel üniversite kapatıldı, 19 sendika ve konfederasyonun faaliyetlerine son verildi.

HDP Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ olmak üzere 11 milletvekili tutuklu, bu süre içerisinde Yüksekdağ ile birlikte toplam beş milletvekilinin vekilliği düşürüldü.

KHK'lar ile 94 belediyeye el koyuldu, 89'u Demokratik Bölgeler Partisi'ne mensup belediyelerdi. Seçilmiş 74 belediye eş başkanı tutuklandı, 28 HDP il eş başkanı ile 89 ilçe eş başkanı tutuklandı, 780 HDP il ve ilçe yöneticisi tutuklandı.

113 bin 440 kamu görevlisi görevinden çıkarıldı, bunların 1852'si göreve iade edildi. Kapatılan özel kuruluşlarda görev yapan ve çoğunluğu öğretmen olan 22 bin 474 kişinin çalışma izinleri iptal edildi, sadece 614'ünün izni iade edildi.

Devlet tarafından el konularak kayyum atanan 969 şirketin ekonomik büyüklüğü 41 milyar lira civarında. Çalışan işçi sayısının 47 bin civarındaydı.

Yazılı ve görsel medya başta olmak üzere kapatılan basın yayın kuruluşu 185 oldu. Sadece 23'ünün tekrar açılmasına izin verildi. Halen 174 gazeteci tutuklu. 2016 yılında sarı basın kartı iptal edilen gazeteci sayısı 889.

OHAL süresince 1412 dernek ve 139 vakıf kapatıldı.

Hakka-Niyet İndirimi

Hakkaniyet indirimi uygulaması hukuksal temelinin bulunmamasının yanında başka yönleriyle de eleştirilebilir. İlk eleştiri usul hukukundan, ikinci eleştiriyse emek piyasasındaki hakkaniyetsizliklerden kaynaklanmaktadır

Dr. Hâkim Muzaffer Şakar / Demokrat Yargı Eşbaşkanı

Türkiye'de, hukuk uygulaması ve literatürü, akademik ve düşünsel çalışmalar ile tarihsel tecrübeden süzülen içtihatlara dayanmak yerine sebebi ve kökleri bilinmeyen bir "gelenek" ile örülmektedir. Sıradan bir eleştirel sorgulama karşısında dağılan, sorgulanmadığı sürece yaşayan-yaşayabilen uygulamaların çokluğu hukukun geçmişi ve geleceği konusundaki endişemizi artırmaktadır. İşte bu geleneksel uygulamalardan birisi de iş hukukunda bir "uygulama" ve "gelenek" olarak var olan "hakkaniyet indirimi" meselesidir.

İş Hukukunda, Yargıtay kararlarıyla uygulamaya "kazandırılan" hakkaniyet indirimi özellikle fazla çalışma alacaklarının hesaplanmasında gözetilmekte ve bir işçinin uzun süre her gün fazla mesai yapmasının hayatın olağan akışına aykırı olacağı fikrine dayanmaktadır. Bu sebeple, fazla çalışma süresi hesaplanırken, alacağın miktarına, ispat araçlarına, fazla çalışma süresinin uzunluğuna göre indirim yapılmaktadır.

Peki, Yargıtay'ın istikrarlı olarak başvurduğu bu uygulamanın hukuksal bir temeli bulunmakta mıdır? 4857 sayılı İş Kanununda fazla çalışmanın ispat yöntemine ilişkin bir hüküm bulunmadığından fazla çalışma alacağına ilişkin ispat külfetinin işçiye ait olduğu ve iddianın her türlü delille ispat edilebileceği kabul edilmektedir. Alacağın ispatında; işyeri kayıtları, özellikle işyerine giriş çıkışı gösteren belgeler delil olarak kullanılabilmekte, fazla çalışmanın yazılı belgelerle kanıtlanamaması durumunda tanık beyanına başvurulmaktadır. Fazla çalışmanın tanık anlatımlarına dayanması durumunda Yargıtay; "olağan hayat koşullarına göre, bir işçinin uzun süre ve her gün aynı şekilde fazla çalışma yapmasının mümkün olmadığı gözetilmeli, bu doğrultuda, fazla çalışma ücretinden indirimi öngören yasal bir düzenleme olmasa da (...)belirlenen fazla çalışma süresinden hakkaniyet indirimi yapılması gerektiği hususu değerlendirilmelidir."[1] şeklinde karar vermektedir.

Hakkaniyet İndirimi Usulen Mümkün mü?

Hakkaniyet indirimi uygulaması hukuksal temelinin bulunmamasının yanında başka yönleriyle de eleştirilebilir. İlk eleştiri usul hukukundan, ikinci eleştiriyse emek piyasasındaki hakkaniyetsizliklerden kaynaklanmaktadır.

Konu usul hukuku bakımından ele alındığında; Yargıtay hakkaniyet indirimiyle hukuksal gerçekliği, maddi gerçeklikle uzlaştırmayı amaçlamaktadır.[2] Maddi gerçeğe ulaşmak ceza yargılamasında olduğu gibi hukuk yargılamasında da yargılamanın amaçlarından biridir. Ancak ceza ve hukuk yargılamasına hakim olan ilkeler farklılık arz etmektedir. Ceza yargılamasında maddi gerçekliğin elde edilebilmesi için hâkim geniş bir araştırma yetkisine sahip iken hukuk yargılamasında "taraflarca getirilme ilkesi" ile sınırlandırılmıştır. Hukuk hâkimi, dosyaya sunulan bilgi ve belgeler ile delillerin ve usul kurallarının izin verdiği ölçüde gerçek durumu tespit edebilecektir. Ayrıca, ceza yargılamasındaki delil yetersizliği nedeniyle beraat kararlarından farklı olarak gerçek bulunamasa dahi hâkim, taraflardan biri lehine karar vermek mecburiyetindedir. Hukuk usulünün mutlak anlamda ve tek başına gerçeği hedefleyen bir amacı olduğunu kabul etmek güçtür.[3] Kuşkusuz ortaya çıkan hukuksal gerçekliğin, maddi gerçeklikle uyuşması yargılamanın amaçlarından biri olduğu gibi mahkemelere güvenin de teminatı olacaktır. Ancak hukuk yargılamasının usul ve esasları, geçerli ispat hukuku kuralları maddi gerçekliğe ulaşmayı ceza yargılamasında olduğu gibi öncelikli bir statüde kabul etmemektedir. Dolayısıyla, Yargıtay'ın, fazla çalışma alacağı konusunda tanık beyanlarıyla ortaya çıkan hukuksal gerçekliğin, maddi gerçeklikle çelişkili olabileceği noktasındaki endişesi hukuk yargılamasının öncelikleriyle ve temel ilkeleriyle uyumlu değildir.

Yargıtay, işçinin tanık beyanlarıyla ortaya çıkan çalışma süresinin hâkim tarafından değiştirilmesini, yargılama sırasında ortaya çıkan hukuksal gerçekliğin belli bir sapma payı varsayımıyla ayarlanmasını (adjustment) talep etmektedir. Oysaki hâkimin yargılama sırasında hasıl olan ve delillerle desteklenen vakıayı değiştirme yetkisi bulunmamaktadır. Hâkim, ancak, tanığın beyanının alınması sırasında ortaya çıkan çelişkileri giderebilecektir. Bunun için HMK 261. maddesi kapsamında tanığı diğer tanıklarla yüzleştirebilecek veya ifade ettiği hususları açıklaması amacıyla tanığa başka sorular sorabilecektir.

Mevzuatta, delillerin değerlendirilmesi sonrasında ortaya çıkan sonucun değiştirilmesine olanak tanıyan bazı hükümler mevcuttur. Örneğin 6098 sayılı TBK'nın 182. maddesinde; "Hâkim aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir" hükmü bulunmaktadır. Kuşkusuz böyle bir indirimin yapılabilmesi mevcut yasal düzenleme sayesinde mümkündür. Bu itibarla,

yasal düzenleme olmaksızın, doğruluğu kabul edilen tanık beyanı neticesinde ortaya çıkan alacak miktarı üzerinde indirim yapılması olanaklı değildir. Tanık beyanının doğru olmadığı düşünülmekteyse ya HMK 261. maddesindeki çözüm yollarına başvurulmalı ya da tanık beyanı hükme esas alınmamalıdır. Tanığın yalan beyanda bulunduğunun ceza yargılaması sonucunda anlaşılması durumunda ise söz konusu delil göz ardı edilmelidir. Ancak bu çözüm tarafların talebine bağlı olan yargılamanın iadesiyle mümkündür. Hâkim, yeniden yargılama sırasında yapabileceği bir işlemi esas yargılamasına taşıyamayacaktır.

Türkiye için fazla çalışma eşiği 45 saat; Avrupa ülkelerinde fazla çalışma eşiğinin büyük ölçüde 45 saatin altında olduğu, bazı ülkelerde ise azami çalışma süresinin dahi 45 saati aşmadığı bilinmektedir

Hakka-niyet İndiriminin Hakka-niyetsizliği

Konuyu iş hukukunda benimsenen ispat kuralları bakımından ele aldığımızda haksız uygulamanın bir diğer yönü ortaya çıkmaktadır. İş Kanunun 8. maddesi uyarınca; işçi işverene bağımlı olarak iş görmeyi, işveren ise ücret ödemeyi üstlenmiştir. İşveren, işçi bakımından haklı fesih nedeni oluşturacak[4] ağırlıkta olan ücret ödeme borcunu süresinde yerine getirmek[5] ve fazla çalışma yaptırdığı işçilerin çalışma saatlerini gösteren bir belge düzenleyerek işçinin özlük dosyasına koymak zorundadır.[6] Fazla çalışma alacağı davalarında, işverenin bu belgeyi düzenlemediği ya da düzenlenen belgenin gerçeği yansıtmadığı sabittir. Çünkü bu belgelerin bulunması veya doğruluğuna itibar edilmesi halinde tanık beyanına gerek duyulmayacak, fazla çalışma süresinde herhangi bir indirim yapılmayacaktır. Yargıtay'ın hakkaniyet indirimi sayesinde, işveren ücreti zamanında ödemeyerek düştüğü temerrüt halinden ve bizzat kendisi tarafından yaratılan belirsizlikten yararlanmakta, mevzuatla yükümlü tutulduğu görevlerini yerine getirmemesi sonrasında yasal dayanağı bulunmayan hakkaniyet indirimiyle ödüllendirilmektedir. Hakkaniyet indirimi bu yönüyle kimsenin kendi kusurundan istifade edemeyeceği ilkesine de aykırıdır. Bu indirimin pek çok davada talep olmaksızın yapıldığı, bir başka anlatımla işverenin kendisi talep etse dahi yararlanamayacağı bir indirimin talep olmaksızın uygulandığı ayrı bir yanlışlık olarak vurgulanmalıdır.

İş Hukukunun "Öteki" Gerçekleri

Yargıtay ve mahkemelerce hakkaniyet gözetilecekse çalışma hayatının ve iş hukukunun "öteki" gerçekleri de gözetilmelidir. Örneğin, fazla çalışma alacağı beş yıllık zamanaşımı süresine tabi olup[7] bu süre içerisinde dava açılmaması ve dava açıldığında zamanaşımı itirazında bulunulması halinde davanın reddine karar verilmektedir. Böylece işçi geçmiş çalışmasının karşılığı olan ücretten mahrum kalmaktadır. Keza, hesaplama yapılırken geçmiş ücretler esas

alınmakta, çoğu zaman dava tarihinden itibaren faize hükmedilmekte ve işveren bir kez daha kazançlı çıkmaktadır.

Fazla çalışma alacağının hüküm altına alınmasındaki zorluklar yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. Yargıtay, dinlenecek tanıklara ilişkin birçok şerh düşmekte, bu nedenle de işçinin emeğinin karşılığını alması güçleşmektedir.[8]

Diğer taraftan, fazla çalışma alacağının hesaplanması sırasında gözetilen bir takım ispat kuralları ve uygulamada sıklıkla rastlanan hatalar da haksızlıklara yol açmaktadır. Örneğin, İş Kanunun 41. maddesinde yer alan "Fazla çalışma süresinin toplamı bir yılda iki yüz yetmiş saatten fazla olamaz" hükmü, işin mahiyetine ve ücrete bakılmaksızın 270 saat fazla çalışmanın, işverenin ekstra ücret ödemeksizin talep edebileceği yıllık fazla çalışma süresi olarak yorumlanmaktadır. Yine İş Kanununun 68. maddesinde yer alan "ara dinlenme" sürelerinin otomatik olarak çalışma süresinden indirilmesi[9], böyle bir dinlenmenin fiilen bulunup bulunmadığının[10] değerlendirilmemesi; bir işçinin günde en fazla 14 saat çalışabileceğine dair Yargıtay kararları;[11] emeğin niteliğine ilişkin olan prim ödemesinin hatalı olarak fazla çalışma alacağından indirilmesi;[12] işveren tarafından kendisine tevdi edilen işin, fazla mesai yapılmasını gerektirip gerektirmediği ve emeğinin niteliği değerlendirilmeden işyeri yöneticilerinin sadece fazla çalışma ücretine hak kazanamayacağı şeklindeki kabuller iş hukukunda birçok adaletsizlik yaratmaktadır.

Mahkemeler Ne Yapmalı?

Öncelikle bir yasal düzenleme yapılması gerektiği hatırda tutulmalı, bir indirim yapılacak ise hakkaniyet indirimi sonrasında ortaya çıkan alacağın işverenden, indirilen miktarın ise hazineden tahsili tercih edilmeli, buna imkan veren mevzuat hazırlanmalıdır. Çünkü, tanık beyanı neticesinde ortaya çıkan fazla çalışma süresinin ve dolayısıyla alacağın yüksek olması davacıya atfedilebilecek bir kusur değildir. Davacı iddiasını ileri sürmekte, tanık deliline dayanmakta ve iddiası tanık tarafından doğrulanmaktadır. İspat aracının ve yarattığı hukuksal gerçekliğin yol açtığı sonuçlar davacıyla değil yargılamayı yürüten mercilerle ilgili bir sorumluluktur. Tarafların bizzat müdahaleleri söz konusu değilse ispat vasıtasının gerçeğe uygun olmadığının varsayılmasının külfeti davacıya değil ispat mercilerine ve dolayısıyla hazineye yüklenmelidir. Zira ispat aracının, somut olayda tanığın yalan beyan halinde cezalandırılması tarafların şikayetine bağlı olmayıp kamunun tasarrufundadır.[13]

Özetle, Yargıtay'ın ve mahkemelerin tanıklara ilişkin kısıtlamaları, fazla çalışma alacağının ispatına ilişkin kurallar, işveren nezdinde çalışmasını sürdüren çalışanların işçi lehine tanıklık yapmaktan çekinmesi, çalışmaya ilişkin tüm kayıtların işveren nezdinde olması, çalışmanın, işverenin denetimi, sorumluluğu ve egemenliği altındaki çalışma ortamında sürdürülmesi, belli bir süre

için işverenin egemenliği altındaki çalışma ortamına dahil olan işçinin ispat araçlarına ulaşmada güçlük yaşaması gibi hukuki ve fiili engeller gözetilmeli, bu engelleri bin bir güçlükle aşarak mahkeme huzuruna çıkmaya ikna ettiği tanığın beyanı sonucunda ortaya çıkan fazla çalışma süresinde bir de yasal dayanağı bulunmaksızın hakka-niyet indirimi yapılmamalıdır. Aksi halde niyet ne olursa olsun sonuç haksız olacaktır.[14]

Çalışma Hayatının Hakkaniyeti

Türkiye'deki çalışma koşullarına göz atıldığında "hakkaniyet indirimi" uygulamasının doğru bir tercih olmadığı bir kez daha anlaşılacaktır. Mevzuat uyarınca işçinin çalışmasının fazla çalışma kabul edilebilmesi için haftalık kırk beş saati aşması gerekmektedir. Türkiye için 45 saat olan fazla çalışma eşiği; Avusturya'da 40, Belçika'da 38, Danimarka'da 37, Finlandiya'da 40, Fransa'da 35, Yunanistan'da 40, Macaristan'da 40, İrlanda'da 39, İtalya'da 40, Lüksemburg'da 40 saat şeklindedir. Diğer Avrupa ülkelerinde de fazla çalışma eşiğinin büyük ölçüde 45 saatin altında olduğu, bazı ülkelerde ise azami çalışma süresinin dahi 45 saati aşmadığı bilinmektedir.[15] Türkiye'de fazla çalışma eşiği yüksek olduğu gibi fazla çalışma oranı da yüksektir. Haftada 50 saatten fazla çalışan işçilerin oranı bakımından OECD ülkeleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında Türkiye açık farkla başı çekmektedir. Bir örnekle açıklayacak olursak; listenin en gerisindeki Hollanda'da 250 işçiden bir işçi (1/250) "çok uzun süre" çalışmaktayken Türkiye'de bu oran 1/2.4 şeklindedir.[16]

Fazla çalışmanın sadece süre bakımından değil çalışma kalitesi bakımından da değerlendirilmesi gerekmektedir. OECD'nin bu alanda geliştirdiği; çalışma karşılığında elde edilen kazanç ve bu kazancın dağıtımı; işgücü piyasasındaki güvenlik yani işsiz kalma riski, işsiz olarak geçirilen ortalama süre; çalışma ortamının kalitesi gibi kriterler bulunmaktadır. OECD ülkeleri arasında sayılan kriterler çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin hem kazanç kalitesi (earnings quality) hem de çalışma ortamı kalitesi bakımından (quality of working environment) en son sıralarda yer aldığı görülmektedir.[17] Türkiye'de işsizlik oranının bir hayli yüksek olduğunu ve işsizlerin yüzde 21.2'sinin bir yıldan uzun süredir işsiz durumda olduklarını ayrıca not etmek gerekir.[18] Bir hakkaniyet gözetilecekse öncelikle Türkiye'deki ücretin miktarına, iş güvenliğinin düzeyine, işsiz kalınacak sürenin uzunluğu nedeniyle işçilerin katlandığı çalışma koşullarına ve son olarak meydana gelen iş kazalarından da anlaşıldığı üzere çalışma ortamının kalitesine bakılmalı ve hukuksal uygulama bu çerçevede belirlenmelidir.

Son Olarak

Görüldüğü üzere Türkiye'de fazla çalışma eşiği bir hayli yüksekken ücretler ve çalışma ortamının kalitesi oldukça düşüktür. Yaşanan iş kazaları ve emek piyasasının durumuna ilişkin bilinen gerçekler, vaziyeti göstermek için OECD verilerine başvurmayı gereksiz kılmaktadır. Yüksek işsizlik oranları, uzun süreli işsizliğin düzeyi çalışanları müzayaka durumuna düşürmüştür. Çalışma hayatındaki haksızlıkların ve hakkaniyetsizliklerin varlığı gözetilmeden yasal dayanağı dahi bulunmayan bir indirime başvurulması ve bu indirimin "hakkaniyet indirimi" olarak anılması Türkiye'deki çalışma düzeninin ve emek piyasasının içerdiği haksızlıkların hukuk alanına yansımasından başka bir şey değildir. Mahkeme salonundan çıktığında hakkaniyetin var olmadığı bir hayata adım atan, işverenle aynı trafik cezasını ödeyen, aynı dolaylı vergilere tabi olan işçinin "hakkaniyetle" kendi aleyhine olacak şekilde, üstelik adalet vaadinde bulunan mahkeme salonunda karşılaşması da bize özgü bir ironi olsa gerek. ■

1. Yargıtay HGK 19.06.2013 tarih, 2012/9-1685 Esas, 2013/852 Karar sayılı ilam.
2. Bu amaç Yargıtay kararlarında yer verilen "...böyle olunca fazla çalışma ücretinden bir indirim yapılması gerçek duruma uygun düşer." ifadesinden de anlaşılmaktadır.
3. ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, TAŞPINAR AYVAZ Sema, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2016, s. 52, 53.
4. Bkz. İş Kanunu m. 24/II-e.
5. Bkz. İş Kanunu m. 32/5.
6. Bkz. İş Kanununa İlişkin Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma Yönetmeliği m. 10.
7. Bkz. 6098 sayılı TBK madde 147.
8. Örneğin, tanığın beyanının davacı işçiyle çalıştığı dönemle sınırlı olmak üzere ispata yarayacağı, işverene dava açan tanıkların işverenle menfaat çatışması yaşadığının gözetilmesi gerektiği, kamu kurumlarında çalışma saatlerinin belli olması nedeniyle görev yazılarının vs. dosyaya getirtilmesi, imzalı bordroların tanık beyanına kıyasla üstün tutulması gibi ölçütler geliştirilmiştir.
9. Bu süreler bir hakkın tanınması için kanuna derç edilmiştir. Otomatik olarak kullanılabildiği düşünülse bu hakları kanun kapsamına almaya gerek olmayacaktı.
10. Örneğin bir güvenlik görevlisi veya gece bekçisi bakımından bu dinlenmelerin nasıl mümkün olduğunun ortaya konulmaması. İşçinin işe ve işyerine bağlılığını sürdürerek verdiği zorunlu aralıkların ara dinlenme olarak görülmesi.
11. 24 saat çalışma yapılan işyerlerinde işçinin en fazla 14 saati çalışarak geçirdiği kabul edilmektedir. Bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 12.02.2013 tarih, 2013/4081 esas - 2013/5367 karar.
12. Örneğin, bir satış danışmanı kötü performans gösterse dahi 45 saati aşan çalışmasının karşılığını almalıdır. Prim, söz konusu kişinin nitelikli çalışmasının, gösterdiği performansın ve başarısının ürünüdür. (Kaldı ki işçinin performansının, veriminin düşük olması işverene geçerli fesih imkanı vermektedir.)
13. Hakkaniyet indirimi bu yönüyle 765 sayılı TCK'nın 463. maddesine benzetilebilir. Söz konusu maddede "448, 449, 450, 456, 457. maddelerde beyan olunan fiilleri iki veya daha çok kimse birlikte yapmış olup da failin kim olduğu belli olmazsa bunlardan her birisi hakkında, fiil için tayin edilmiş olan ceza üçte birden yarıya kadar indirilerek hükmolunur..." denilmekteydi. Söz konusu hüküm, delil yokluğunun veya delil yetersizliğinin sanıklar aleyhine kabul edilmesi, kamu makamlarının üstlendikleri yükümlükleri yerine getirememelerinin yaratacağı haksızlığın sanıkların tümünün cezalandırılması suretiyle telafi edilmeye çalışılması nedenleriyle eleştirilmekteydi.
14. İşçi alacaklarına ilişkin davaların kimi zaman yıllarca sürmesi, yıllar sonra karar kesinleştiğinde, alacağın tahsil edilebileceği işyerinin ve işverenin bulunmaması gibi gerçekleri de ayrıca belirtmek gerekir.
15. https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparative-information/overtime-in-europe
16. OECD (2015), How's Life? 2015: Measuring Well being, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/how_life-en, s. 75, Figure: 2.21
17. OECD (2015), How's Life? 2015: Measuring Well being, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/how_life-en, s. 65, Figure: 2.11
18. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/oecd-labour-force-statistics-2016/turkey_oecd_lfs-2016-35-en#.Wa-aJLJJbIU

Hafif Silah Kullanımı
Cinsiyet Eşitsizliğini Artıyor

Çatışma olmayan bölgelerde kadınların iyi tanıdıkları biri, bir eş veya samimi bir tanıdık tarafından vurulmaları daha sık görülen bir durum

Bahar Mumcu

Bireysel silahlanmaya karşı her yıl raporlar hazırlayan ve çalışmalar yürüten Umut Vakfı bu verilerle silahlanmanın yol açtığı ölüm ve yaralanmaların yanı sıra toplumda yarattığı psikolojik etkilerine de dikkat çekiyor. Vakıf, 2015 yılından bu yana bireysel silahlanma raporlarına ek olarak medya taraması yoluyla kadın cinayetlerine ilişkin veriler elde ederek kadın cinayetlerinin Türkiye çapında haritalandırmasını da gerçekleştiriyor. Bu kapsamda Vakfın editörü Sevim Ertemur ve koordinatörü Ebru İlke Bingör ile söyleşi gerçekleştirdik. Ertemur ve Bingör, kadın cinayetlerine yönelik yaptıkları kamuoyu oluşturma çabalarını, hafif silah kullanımının cinsiyet eşitsizliğini artırdığına dair argümanlarını ve yasalardaki yaptırımların ne ölçüde güçlendirilmesi gerektiğini anlattı. Silahlanma ve kadın cinayetlerinde her yıl artış yaşandığına dikkat çeken konuklarımız bu sorunu onarmak için topluma, politikacılara ve yargıçlara büyük sorumluluk düştüğünün altını çiziyor.

Nihat Malçuk

Sevim Ertemur
Bahar Mumcu
Ebru İlke Bingör

Kadın cinayetlerine yönelik haritalandırmayı ne zamandan beri yapıyorsunuz?

Sevim Ertemur: O alanda bir boşluk olduğunu düşündüğüm için 2015'ten bu yana yapıyorum. Kadın cinayetlerine dair emniyetten de dahil olmak üzere herhangi bir yerden istatistiksel veri bulamıyorduk. Kadın cinayetleri ve silah kullanımı saklanıyor. Bu açık üzerine her gün medyayı tarayarak toparladığım haberler ışığında bu haritalamayı ortaya çıkarmaya başladım.

Öncelikle bireysel silah kullanımına dair bir raporlama yapıyordunuz.

Ertemur: Evet, hafif silahların yaygınlaşmasının cinsiyet eşitliğine karşı da bir tehdit olduğunu düşünüyoruz. Her gün kadın cinayeti işleniyor, sevdiğini sanan insanlar sevgiyi şiddet olarak görüyor. Biz

Son Bir Yılda 2525 Silahlı Olay Meydana Geldi

Umut Vakfı'nın 28 Eylül Bireysel Silahsızlanma Gününde yayınladığı rapora göre: Türkiye'de en az yüzde 85'i ruhsatsız 25 milyon bireysel silah bulunuyor. Türkiye genelinde 22 Eylül 2016 tarihine kadar basına yansıyan haberlere göre bireysel silahlarla toplam 1990 cinayet işlendi, 22 Eylül 2017'ye kadar ise 2 bin 525 olay yaşandı. Ateşli silahlarla işlenen 2 bin 525 olayda 1575 kişi hayatını kaybederken, bir kısmı ağır 2 bin 670 kişi yaralandı. 2016 yılının aynı döneminde meydana gelen olayların ise yüzde 76.68'inde ateşli silahlar kullanıldı. 2015 yılının aynı döneminde bireysel silahlarla işlenen suçların yüzde 74'ü ateşli silahlarla işlendi. 2017 yılının 22 Eylül'üne kadar işlenen bireysel suçlarda ateşli silahların kullanımı bir önceki yıla göre yüzde üç artarak yüzde 79.76'ya yükseldi.

Kadın cinayetlerinde artış görüldü. Geçen yıl aynı dönemde 34'ü koruma altında 248 kadın öldürüldü, bu yılın aynı döneminde 272 kadın ve aile bireyi öldürüldü.

2016 Kadın Cinayetleri Haritası, Silahlı Şiddet Raporu / Umut Vakfı

de buna dikkat çekelim birilerine faydamız olsun istedik ki bu sayıların doğruluğu da tartışılır çünkü basına çıkmayan vakalar da var.

Emniyetten bilgi almaya çalıştığınızda onların geri dönüşü ne oluyor?

Ebru İlke Bingör: Yasal olarak bilgi edinme kanunundan yola çıkarak bilgilendirme istediğimizde, bize yeni bir sisteme geçildiğini ve sistemde aktarımların tamamlanmadığını söylüyorlar. Bazı bölgelerde ise elimizde hiç kayıt yok dediler. Yani hepsi de olumsuz olmak üzere farklı farklı geri dönüşler var.

Kadınları Yakınları Öldürüyor

Her yıl dünyada binlerce kadın silah zoruyla travmaya uğratılıyor, sindiriliyor, köle olarak kullanılıyor, soyuluyor ve tecavüz ediliyor. Buna karşılık erkekler hafif silahları daha fazla yapıyor, satıyor, satın alıyor, sahip oluyor, kullanıyor veya kötüye kullanıyor. Kadınlar aynı zamanda hafif silahlarla daha çok öldürülüyor veya fiziksel olarak yaralanıyor. Silahların bulundurulmasından ve kötüye kullanımından kadınların gördüğü zarar, silah sahibi veya kullanıcısı olarak gördükleri zararla ters orantılı. Çatışma olmayan bölgelerde kadınların iyi tanıdıkları biri, bir eş veya samimi bir tanıdık tarafından vurulmaları daha sık görülen bir durum.

Elinizde 2017'ye dair kadın cinayeti verileri var. Bu veriler neler söylüyor?

Ertemur: 17 Ekim tarihine kadar toplam 363 kadın cinayetinde 308 kişi öldü; 165 kişi de yaralandı. Bu olayların 283'ü silahlarla (tabanca, tüfek, bıçak) 80'i boğma, yüksekten atma, dövme şeklinde gerçekleşti. Bu raporları hazırlarken kadınların yanında bulundukları için ölen ve yaralanan kişileri de verilere dahil ediyoruz. Örneğin Helin'le (Palandöken) birlikte yanındaki iki arkadaşı daha vuruldu. Zonguldak'ta sığınma evindeki bir kadınla birlikte sığınma evinin görevlisi kadın da vuruldu.

Bingör: Kadın hamileyse karnındaki bebeği de bu sayıya dahil ediyoruz.

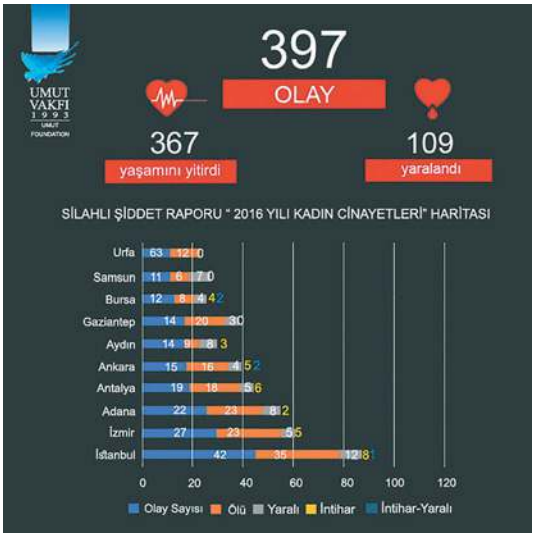
Kadın cinayetlerinde her yıl artış olduğunu görüyoruz. Bunun sebeplerini neye bağlıyorsunuz?

Ertemur: Bunun sebeplerinden en önemlisi eğitimin yozlaşması.

Toplumlar genel olarak erkek egemen sistem üzerine kurulu, hukuk sistemi de böyle. Ama bu Türkiye'de her alanda çok daha yoğun hissediliyor. Yargı sistemi, toplum, siyasiler bu cinayetler karşısında sorumluluk alıyorlar mı?

Ertemur: Hayır. Çok iyi yargı kararları veren yargıçlar var ama keşke basın özellikle bazı mahkemelere gidip baksa. Bir ara Diyarbakır'da bir mahkeme cinsel tacizle ilgili davalarda üst üste beraat ettirdi herkesi, incelenmesi gerekiyordu. Başbakan Helin'in babasını ziyaret ederek güzel bir şey yaptı ama burada kalmamalı. Helin'in babası, kadın cinayetlerinin önüne geçilmesi için yasal düzenleme yapılmasını talep etmişti. Bu istekler dikkate alınmalı. Konu meclise getirilsin komisyonda görüşülsün, kadın cinayetlerindeki artışın sebepleri araştırılsın. Nasıl önlenebilir? Nasıl farkındalık yaratmalıyız? Kadının da insan olduğunu erkeğe nasıl kabul ettiririz? Bunlar konuşulmalı... Kadın ikinci sınıf vatandaş görüldüğü sürece yarın bu durumun önü belki de hiç alınamayacak. Siyasilere gerçekten büyük iş düşüyor.

Türkiye'de Günde 5 Kadın Öldürülüyor

Umut Vakfı'nın topladığı veriler, kadınların evde bir silah olması durumunda ölme ihtimallerinin üç kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, çoğu ülkede silah kanunları bir kişinin silah satın alma veya silah sahibi olma yetkisine sahip olup olmamasına karar verme konusunda aile içi şiddeti ele almamaktadır. Türkiye'de günde 5 kadın şiddet nedeniyle öldürülmektedir ve bu cinayetlerden en az ikisi hafif silahlarla işlenmektedir.

Ateşli Silahlara Erişim Önlenmeli

Ülkemizde her yıl ortalama 4500 kişi bireysel silahlarla ölmektedir. Dünyada halk sağlığı çalışanları ve tıp otoriteleri diğer toplumsal sağlık problemleri (sigara kullanımı, sağlık için hijyen vb.) ile mücadelede başarıya ulaşmış yöntemlerin kullanılmasıyla bu sorunun da çözülebileceğini ileri sürmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, Şiddeti Önleme programında ateşli silahlara erişimin kısıtlanmasını alınacak ilk 3 sıradaki önlemler içerisinde önermektedir.

Yasalarda kadın örgütleri tarafından edinilmiş kazanımlar da var ama uygulanmıyor...

Ertemur: Yargıç, fail karşısına kravatlı geldiği için failin pişman olduğuna kanaat getirerek iyi halden cezayı hafifletiyor.

En son Helin Palandöken'in öldürülmesinin ardından internetten temin edilebilen silahlar yeniden gündeme geldi. Bu kadar kolay mı silaha ulaşmak; mevzuattaki durum nasıl?

Bingör: Silaha herkesin bu kadar kolay ulaşamaması lazım. Umut Vakfı'nın isteği yasaların caydırıcı olması. 6-7 yıl önce İç İşleri Komisyonu üzerinde çalıştığı silah kanun tasarısı için Umut Vakfı'ndan bilgi istedi. Biz de vakıf olarak işin uzmanlarını toparlayıp görüş aldık ve alt komisyona bir önerge verdik. "Bizim için çok faydalı bir önerge oldu; biz alt komisyonda görüşüp sizi bilgilendireceğiz" dediler. Daha sonra bırakın bizim önergeyi, mevcut yasadan da daha geriye götüren bir tasarı çıkardılar. Bunun üzerine vakıf olarak bir kamuoyu oluşturduk ve kamuoyunun desteğiyle yasa kadük oldu.

Ertemur: Silah ruhsatı verilirken çok ciddi araştırmalar yapılması gerekiyor. Ayrıca ruhsatlı silahın da ötesinde ruhsatsız silah kaynıyor ülke. Ebru'nun bahsettiği önerge sürecinde dönemin emniyet müdürü "3 milyonu ruhsatlı 20 milyon silah var" demişti. Son dönemdeyse görüyorsunuz internetten peynir ekmek gibi alınabiliyor. Ruhsatsız silahlanmanın ve internetten silah satışının da önlenmesi gerekiyor.

Son yıllarda bu konuya dair yeniden kamuoyu oluşturma girişimleriniz oldu mu?

Ertemur: Hazırladığımız istatistikleri meclisteki tüm milletvekillerine tüm emniyet müdürlüklerine gönderiyoruz.

Ruhsatsız silah taşımaya yönelik adımların atılması kadın cinayetlerine ilişkin verilerde de iyileştirme sağlayacaktır...

Bingör: Bu nokta da cezaların da caydırıcı olması lazım çünkü böyle olmadığı müddetçe sonuç alınamıyor. Asker gönderme zamanında askerler yolculanırken havaya ateş açılıyor ve insanlar hayatını kaybediyor. Son zamanlarda bizi arayan insanlar polisin bölgeyi bildiği ve civarda dolaştığı için "havaya ateş açıldığı için mi arıyorsunuz" şeklinde karşılık verdiğini söylüyorlar. Bildikleri halde hiçbir tepki göstermiyorlar.

Ertemur: O adama para cezasını 50 lira değil de 5000 lira kesersin. Silahtan da pahalı olur bu cezası. Bir kere yapar, iki kere yapar, üçüncüyü yapamaz. ■

İnternetten Pompalı Silah Satışı Yapılıyor

CHP Balıkesir Milletvekili Mehmet Tüm'ün İstanbul'da öldürülen 17 yaşındaki Helin Palandöken'in ardından Meclis'e verdiği "bireysel silahlanmanın boyutunun araştırılması" önergesi AKP'li vekillerin oylarıyla reddedildi. Mustafa Yetgin 13 Ekim'de Helin Palandöken ve yanındaki Cemil Yıldız ile Deniz Morsümbül'e internetten satın aldığı pompalı tüfekle ateş etti. Palandöken hayatını kaybetti, Yıldız ve Morsümbül yaralandı.

"Gazetecilerin Tutuklanması AİHS'e Aykırı"

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde görülen Türkiye'de tutuklu bulunan gazetecilerin davalarına müdahil olarak belgeleri ve görüşlerini Üçüncü Taraf Müdahale Başvurusunda sundu. Muižnieks, çok sayıda gazeteci ve yazar hakkındaki tutuklama ve kovuşturmalarla Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlal edildiğini ve hukuk devleti kurallarının çiğnendiğini belirtti. Gazetecilere yönelik tutuklama ve kovuşturma kararlarının gazetecilik faaliyeti üzerinde "çok etkin caydırıcılık" unsuru olduğunu ve bu durumun toplumu oto sansüre ittiğine işaret etti. Gazeteci ve yazarların davaları başlamadan haklarındaki geçici tutukluluk süresinin bir yıl sürebildiğine dikkat çeken Muižnieks, AİHM'in daha önce Nedim Şener ve Ahmet Şık davalarında aldığı kararlarla bu durumu AİHS'ye aykırı bulduğunu hatırlattı. Raporda katalog suçlarla yaratılan "makul şüphe" kavramının yargı uygulamalarını kötüye götürdüğü ifade edildi. Gazeteci ve yazarlar hakkındaki geçici gözaltı kararlarının da yeterli somut delillere dayanmadığı gerekçesiyle orantısız olduğunu savunan Muižnieks, Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının "erozyona uğradığı" görüşünü aktardı.

Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali 3-9 Kasım'da

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından düzenlenen Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali'nin bu yıl 3-9 Kasım tarihleri arasında yedincisi gerçekleşecek. Festivalde Yarışma, Panorama ve İz Bırakanlar seçkileri kapsamında 30 uzun metrajlı film Beyoğlu Atlas ve Nişantaşı City's sinemalarında seyirci karşısına çıkacak. Bu yıl düzenlenecek festivalde uzun ve kısa film yarışmaları ile film gösterimlerinin yanı sıra paneller, atölye çalışmaları da düzenlenecek. Festivalin akademik kısmında ise "Hukuk Devletinin Terör ve Darbelere Karşı Korunması" konusunda akademik sunumlar gerçekleştirilecek.

Bireysel Başvuru İçtihadlarının Danıştay Kararlarına Etkisi

Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi "Bireysel Başvuru İçtihadının Danıştay Kararlarına Etkisi" başlıklı bir çalışma hazırladı. Anayasa Mahkemesi'nin tüm bireysel başvuru içtihadını saptanan lider kararlar temelinde analiz eden sistematik çalışmada "Anayasa Mahkemesi'nin Eylül 2012-Eylül 2017 arası değerlendirdiği bireysel başvurular, Mahkeme'nin Anayasa'yı ve Uluslararası İnsan Hakları Hukukunu yorumlamasını ve yargı sistemi ile ilişkilerini ne yönde etkilemiştir ve bu etki(ler), Anayasa Mahkemesi'nin kendi içtihatları, Danıştay ve Yargıtay'ın içtihatlarında ne tür sonuçlar doğurmaktadır?" temel sorusu üzerine veriler sunuluyor.

Gazeteci Eryılmaz'a Ceza Çelikkan'a Tahliye Kararı

Terör örgütü propagandası yapmak gerekçesiyle kapatılan Özgür Gündem Gazetesi'nde nöbetçi genel yayın yönetmenliği yapan Tuğrul Eryılmaz İstanbul Adliyesi 22. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davada 1 yıl 3 ay hapis ve 6 bin TL para cezasına çarptırıldı, Eryılmaz'ın hapis cezası ertelendi. Öte yandan gazetede nöbetçi genel yayın yönetmenliği yaptığı için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen duruşmada bir yıl altı ay hapis cezasına çarptırılan gazeteci ve insan hakları savunucusu Murat Çelikkan tahliye edildi.

Tuğrul Eryılmaz

Hukuki Boyutlarıyla Robotlar ve Yapay Zeka

Olası hak kayıpları ve zararların engellenmesi veya hukuk zemininde korunabilmesi için robotların eşya statüsünden çıkarılarak yasal statüye sahip olması gerekmektedir

Stj. Av. Merve Özel

Teknolojinin her geçen gün gelişme göstermesiyle, bilimkurgu filmlerinde gördüğümüz sahneler birer birer gerçek olmaya başlıyor. Buluşların temelinde hayal gücünün önemi düşünülürse, başta bilimkurgu filmleri olmak üzere hayal gücü temelli sanat eserlerinin bilime katkı sağladığını söylemek yanlış olmaz. Örnek olarak, kendisinden sonra çekilen birçok bilimkurgu filmine ilham kaynağı olmuş Metropolis (1927) filmi gösterilebilir.[1] Makineleşmeyi konu alan filmdeki insan görünümlü robot distopik bir dünyanın ürünü olarak gösterilse de, günümüzde üzerinde somut olarak tartışılabilecek noktaya gelinmiştir. Teknolojinin bu gelişiminin filmdeki gibi distopik boyutlara ulaşmaması adına hukuk dünyasının gerekli hazırlıkları yapması gerekir. Bu nedenle, yazıda bilim dünyasındaki yapay zeka – robot teknolojisindeki son gelişmeler ve bu gelişmelerin hukuki boyutu değerlendirilecektir.

Robot – Yapay Zeka Nedir?

Robotlar için çeşitli tanımlar mevcut olsa da doktrinde bir robot tanımlaması için gereken özellikler belirlenmiştir.[2]

a) Algılama

Hareketin başlaması, sonlanması ve gerektiğinde değiştirilmesi için çevrenin algılanması gerekmektedir. Sensörler

aracılığıyla önünde bir engel olan robot, engeli algılayabilir ve hareket yönünü değiştirebilir veya konuşma kabiliyeti olan robotlar bakımından verilen komutu veya soruyu anlayıp beklenen reaksiyonu vermesi mümkün hale gelebilecektir.

b) Hareket

Robotların ikinci temel özelliği hareket etmeleridir. Kısmen veya tamamen hareket imkanı olabileceği gibi söz konusu hareketin türü de önem arz etmez. Sürücüsüz otomobillerde olduğu üzere tekerler aracılığıyla veya "drone"lardaki gibi pervane yardımıyla hareket, hareket özelliğinin varlığı için yeterlidir.

c) Enerji

Hareketi başlatan ve sürdüren enerjidir. İnsanlar enerjilerini besinlerden sağlarken, enerji kaynağı olarak robotlar da pil, elektrik, rüzgar, güneş vb. yapay veya doğal enerji kaynaklarını kullanmaktadır. Günümüzde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına ağırlık verildiği söylenebilir.

d) Zeka

Otonom robotları, diğer robotlardan ayıran temel özellik zekaya sahip olmalarıdır. Söz konusu zekanın türleri vardır. Bunlar; yapay zekanın en basit formu olan görsel algı doğrultusunda hareket eden Saf Tepkisel yapay zeka, geçmişte edindiği bilgilerle yenilerini birleştiren Limitli Bellek, çevredeki insanların duygu ve düşüncelerini algılayabilecek kapasitesi olan ve sosyal anlamda etkileşime geçebilen Akıl Teorisi ve son olarak kendi varlığının bilincinde olan ve diğerlerinin duygularını öngörebilen Self – Aware yapay zeka türüdür.[3]

Belirtilen 4 temel özelliğe sahip olan robotlar ve robot teknolojisi üzerine bilim dünyası uzun zamandır çeşitli araştırmalar yapmaktadır. Yapılan çalışmalardan, 1997'de IBM tarafından üretilen ve satranç şampiyona Garry Kasparov'u yenen Deep Blue, Honda'nın ürettiği yürüyebilen ilk insansı robot olan ASIMO ve yine IBM üretimi olan ve insana ait doğal soruları cevaplayabilen Watson isimli robot örnek verilebilir.[4]

Bu alandaki çalışmalar sonucu, 2014 yılında bir yapay zeka (yapay zekaya sahip olan robot anlamında kullanılmıştır) Turing Testi'ni geçmeyi başardı.[5] Katılımcıların birbirini görmediği ve duymadığı farklı odalarda bulunduğu ve birbirlerine verdikleri bilgiler doğrultusunda sorgulayıcının hangi katılımcının insan, hangi katılımcının robot olduğunu saptamaya çalıştığı Turing Testi'nde Eugene Goostman adı verilen bir yapay zeka, kendini -programlandığı gibi- 13 yaşında bir erkek çocuğu olduğuna inandırmayı başardı. Testin başarılı sayılması için yüzde 30 oranında inandırıcılık yeterli görülürken, söz konusu yapay zekanın inandırıcılık oranı yüzde 33 olarak kayıtlara geçti.[6]

Açıklamalar ışığında yapay zekanın tanımını yapmak gerekecektir. Yapay zeka aslında salt bir yazılımdır. Otonomi derecesinin (dış müdahale olmadan, iradeyle kendi kendine öğrenebilme yetisi) arttırılmasına yönelik çalışmaların üzerine yoğunlaşılmasıyla yapay zeka yazılımları önem kazanmıştır. Teknoloji devleri bu alanda araştırma yapılması amacıyla teknoloji birimleri kurmakta ve yine yatırımlarını robot teknolojisine yönlendirmektedir.

Bahse konu çalışmalar, zaman zaman kontrolden çıkmaktadır. Son zamanlarda durdurulan çalışmalardan en bilineni Facebook tarafından gerçekleştirilen yapay zeka çalışmasıdır. Proje kapsamındaki iki yapay zekanın aralarında insanlar tarafından anlaşılmayan ancak kendileri için bir anlamı olan yeni bir dil oluşturdukları gözlemlendi. Gözlem sonunda Facebook mühendisleri çalışmayı durdurdu.[7] Bir başka çalışma ise, Çin'de yapıldı Çinli bir teknoloji firmasının ürettiği chat-bot'a sistem üzerinden iktidardaki Komünist Parti'yi sevip sevmediği soruldu ve chat-bot'un cevabı "Hayır" oldu. Çinli chat-bot "Çok yaşa Komünist Parti!" ifadesine "Yozlaşmış ve aciz politikaların uzun süre sürebileceğini düşünebiliyor musunuz?" şeklinde cevap verdi. Yapay zekanın verdiği muhalif cevaplar iktidar tarafından hoş karşılanmadı, sansüre yenik düştü ve çalışmalara son verildi.[8]

Robotlarda Yasal Kişilik Sorunu ve Görüşler

Mevcut hukuk düzenlerinde, hukuk süjesi insandır. Çoğu ülkede hayvan hakları açısından dahi kapsamlı hukuki düzenleme bulunmazken, bir robottan hukuk süjesi olarak bahsetmek ütopik olarak değerlendirilebilirse de güncel gelişmeler göz önüne alındığında, bu alandaki düzenlemelere yakın zamanda ihtiyaç duyulacağı aşikardır.

Otonomi seviyesi arttıkça, dış kontrolden çıkan robotlar eylemleri neticesinde hak kayıplarına ve zarar doğmasına neden olabilecektir. Olası hak kayıpları ve zararların engellenmesi veya hukuk zemininde korunabilmesi için robotların eşya statüsünden çıkarılarak yasal statüye sahip olması gerekmektedir. Zira otonom sahibi ve insansı özellikler taşıyan robotların, "Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelerin tümü"[9] olarak tanımlanan eşya kategorisinde olmamalıdır. Çünkü biçim olarak insana benzemekte ve insan gibi hareket etmektedir, bu da eşya tanımındaki cansız olma özelliğinden çıkmasına neden olur. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, zeka türüne göre değişebilmekle beraber, robotlar bazı durumlarda insanların kontrolünden

Çinli chat-bot "Çok yaşa Komünist Parti!" ifadesine "Yozlaşmış ve aciz politikaların uzun süre sürebileceğini düşünebiliyor musunuz?" şeklinde cevap verdi. Yapay zekanın verdiği muhalif cevaplar iktidar tarafından hoş karşılanmadı, sansüre yenik düştü ve çalışmalara son verildi

Facebook'un gerçekleştirdiği yapay zeka projesi kapsamında iki yapay zekanın aralarında insanlar tarafından anlaşılmayan ancak kendileri için anlamı olan yeni bir dil oluşturdukları gözlemlendi. Gözlem sonunda Facebook mühendisleri çalışmayı durdurdu

çıkabilmektedir. Bu sebeple, hukuk dünyasında robotlar için çeşitli yasal statü tezleri öne sürülmüştür, bunlardan öne çıkanları değerlendireceğiz.

a) Elektronik Kişilik

EuRobotics tarafından öne sürülen tezde, tüzel kişilik modeli örnek alınmıştır. Tezin uygulamasında, robotlar için ticaret siciline benzer, robotların künyelerinin yer alacağı bir resmî sicil öngörülmüştür. Tüzel kişilerde olduğu gibi, resmî sicile kayıt anından itibaren robotlar yasal kişiliklerini kazanacak ve yasa koyucu tarafından belirlenen hak ve sorumluluklara sahip olabileceklerdir. Tezin bir diğer önerisi de, tazminat sorumluluğunun doğması halinde, zararın tazmini için şirket malvarlığına benzer, robotun eylemlerine özgülenmiş bir maddi fon oluşturulmasıdır.[10]

b) Yapay İnsan Statüsü

Yapay insan statüsü euRobotics tarafından ileri sürülen başka bir görüş olup ilk teze göre hazırlık aşamasında sayılabilir. Bir robota "yapay insan" tanımlaması yapılması için robotun sahip olması gereken insana özgü özelliklerin neler olduğu kesin bir biçimde belirlenmemiştir.[11]

Görüşün robotlar arasında bir kategorileştirme / ayrıştırma faaliyeti olduğu düşünülebilir. Belli özelliklere sahip olan robotlar, özelliklerinin tespiti halinde "yapay insan" statüsü yani yasal kişilik kazanabilecektir. Dikkat edilmesi gereken husus, ayırt edici özelliklerin neler olacağıdır. Birtakım felsefi yaklaşımlarla insana ait temel özellikler tespit edilebilse dahi, bu alanda kapsamlı bir çalışma ve çeşitli alanların -bilimlerin- işbirliği gerekmektedir.

c) Yapay Vekil / Temsilci

Robotların insan yapımı olduğu ve insanların yönetimi veya deneyimi altında faaliyet gösterdiği değerlendirmesi sonucu ortaya çıkmış bir tezdir. Bu noktada, vekalet / temsil ilişkisinin ne zaman doğacağı konusu belirlenmelidir.[12] Yürürlükteki Türk Borçlar Kanunu'nun "Temsil" başlığındaki ifadeden anlaşılacağı üzere hukukumuzda vekalet ilişkisi, kamu hukukundan veya hukuki bir işlemden doğmaktadır. Robot ile insan arasındaki temsil ilişkinin hukuki işlemden doğması seçeneğinin kabulü halinde, robotun taraf ehliyetinin olması gerekecektir. Söz konusu hukuki işlemin yapılabilmesi için, robotlara sınırlı bir fiil ehliyeti tanınabilir. Bu sayede, geçerli bir vekalet sözleşmesi ve vekalet ilişkisi hukuki açıdan mevcut olabilecektir.

İkinci seçenek olan temsilin kamu hukukundan doğması halinde ise, yasa koyucunun hangi durumlarda söz konusu temsil ilişkisinin doğacağını kesin olarak belirtmesi gerekir. Ancak burada, kamu hukukundan doğan hallerin çoğunlukla kamu düzenine ilişkin durumları kapsaması sebebiyle, robotların Türk kamu düzenince kabulünün olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu nedenle, temsil ilişkisinin kamu hukukundan doğması ihtimalinin şu aşamada mümkün olmadığı görüşündeyiz.

Yetkisiz temsil hali tartışılması gereken bir konudur. Zira, kanunumuzda yetkisiz temsil halinde, temsil edilenin temsilcinin işlemini onamaması durumunda meydana gelen zararın yetkisiz temsilci tarafından tazmin edileceği belirtilmiştir. Ancak robotların malvarlığı olmadığından olası bir zararı tazmin edemezler. Bu nedenle, tez kabul edilir ve yetkisiz temsil söz konusu olursa, robotlar için olası zararları tazmin edebilmeleri adına maddi bir fon kurulması düşünülebilir.

d) Kölelik Statüsü

Kölelik statüsü öne sürülürken, Roma Hukuku'ndaki köle kavramı esas alınmıştır. Burada kölenin efendi adına temsilci olması söz konusudur. Ancak, köle kavramının robotlar üzerinden olsa dahi hukuk düzeni tarafından meşru kılınmasının isabetli bir karar olmayacağı görüşündeyiz. Statüyü öne sürenler, robotların sınırlı yetkilerinin olması ve eşya statüsünde

sabit kalmaları açısından isabetli olacağını düşünmektedirler.

Hukuki Düzenlemeler

Robotlar ve onların hak ve sorumluluklarına dair hukuki düzenlemelerin henüz soyut olduğunu belirtmek gerekir. Yasa koyucuların gerekli hukuki zemini oluşturmaya başlamaları ve robot teknolojisinde uzman kişilerle işbirliği içinde çalışmaları gerekmektedir. Bu bölümde, hukuki düzenleme adına yapılan çalışmalardan bazılarına değineceğiz.

EuRobotics; kuruluş resmî internet sitesinde "Avrupa'daki robota ilişkin çalışmalardaki tüm paydaşlar için kar gütmeyen uluslararası bir kuruluş" olarak tanımlanıyor.[13] Kuruluşun "Robotik Alanındaki Hukuki Meselelere Yönelik Bir Yeşil Kitap için Öneriler" adında bir çalışması bulunuyor.

Nevada/ABD'de, otonom araçlarla ilgili 2011 yılında bir hukuki düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenlemede, otonom araçların tanımı yapılmış ve denemeler bakımından yasal bir standart getirilmesi amaçlanmıştır. Otonom araçlar (sürücüsüz araçlar) "Aktif bir operatör (kişi) müdahalesi olmadan, kendi kendine hareket etmesi için, yapay zeka, sensörler ve global konumlandırma sistemini kullanan motor aracı" şeklinde tanımlanmıştır.[14]

Yine aynı düzenlemede, yapay zeka için "Bir makinenin insan davranışlarını kopyalamasına veya taklit etmesine imkan sağlaması için bilgisayarların ve ilgili ekipmanların kullanılması" tanımı yapılmıştır.[15] Yapay zeka için yapılan tanımın yeterli olmadığı ve kavramı tam olarak karşılamadığı düşünülebilir. Ancak eyalet düzeyinde de olsa, yapay zeka ve kullanım amacına yönelik bir hukuki tanım yapılması gelecekteki yasal tasarılara ışık tutması açısından oldukça önemlidir.

Avrupa Parlamentosu üyesi Mady Delvaux tarafından 2017'de yayınlanan raporda, robotların hukuk düzeninde korunan haklarının olması ve "elektronik kişilik" statüsünde yasal kişiliklerinin olması durumu değerlendirilmiştir. Raporda, "robotların neden olduğu zararlar için sivil sorumluluğun; vatandaşın, tüketicilerin ve işletmelerin yaratı için Avrupa Birliği sınırlarındaki hukukun uygulamasındaki etkililik, şeffaflık ve tutarlılığın aynı olduğundan emin olmak adına, Birlik düzeyinde konunun analizinin ve ele alınmasının önemli bir sorun olduğu" belirtilmiştir. Ayrıca, haksız fiil sorumluluğunun robota verilen talimatlar ve robotun sahip olduğu otonomiye orantılı olarak değerlendirilebileceğine değinilmiştir.[16]

Sonuç

Gelişen teknolojinin etkisiyle bilimkurgu filmlerinde gördüğümüz sahnelerin her geçen gün beyazperdeden çıkıp günlük yaşantımızın bir parçası olması çok da uzak gözükmemektedir. Yazıda bahsedilen yüksek otonomiye sahip ve hukuki açıdan birtakım hak ve sorumlulukları öngörülen robotların da yakın bir gelecekte aramızda olacağı gerçeği göz ardı edilemez. Teknoloji dünyası bu geleceğe hazırlanırken, hukuk dünyası da söz konusu gelişime ve gelişimin hukuki boyutlarına hazırlıklı olmalıdır. Bu nedenle, uluslararası alanda hukuki zemin oluşturma çalışmaları başlamış ve çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Gerekli hukuki zemin oluşturulduktan sonra yapılacak yasama faaliyetinin salt teknolojik / teknik standart getirmek amacıyla değil, daha geniş kapsamlı olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla; robot hukuku, bilişim hukuku vb. alanlarda uzmanlaşmış hukukçuların yanı sıra robot teknolojisi ve tekniği alanında uzman bilim insanlarıyla işbirliği yapılması ve hatta bu kişilerden oluşan bir heyetin/ komisyonun yasama faaliyeti için sürekli olarak aktif olacak şekilde işbirliği içinde olmaları önerilebilir. Bu sayede, yasama daha hızlı yapılabilecek ve hak kayıpları / zararlar en kısa sürede çözümlenebilecektir.

Yapılacak hukuki düzenlemelerde ilk olarak, robot teknolojisine ait kavramların hukuki kavramları yapılmalı ve hukuki statüleri belirlenmelidir. Robotlar için yasal kişilik sorunu mevcudiyetini korumakla birlikte, konu hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Öne sürülen görüşler arasında bir fikir birliği olmadığını belirtmek gerekir. Bu noktada, Mady Delvaux raporunda "elektronik kişilik" ifadesinin yer aldığını ancak otonomi seviyesi arttıkça hak ve sorumluluğun da artacağı görüşü bulunmaktadır. Bu sebeple, robotların hukuki statüleri için; otonomi seviyesi göz önüne alınmadan ortak bir hukuki statü belirlemenin isabetli olmayacağını söyleyebiliriz. Son olarak hukuk dünyası dünyadaki gelişmelere uyum sağlamalı ve bu doğrultuda gerekli işbirliğiyle yasama faaliyetlerini gerçekleştirmelidir. Aksi halde, hak kayıpları ve zararlar oluşması kaçınılmazdır. ■

1. http://m.imdb.com/title/tt0017136/
2. Robot Hukuku, Yrd. Doç. Dr. Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, TAAD, Yıl: 7, Sayı: 29, Ocak 2017.
3. futurism.com/images/types-of-ai-from-reactive-to-self-aware-infographic/ [Erişim Tarihi 14.10.2017]
4. https://onedio.com/haber/dunyayi-ele-gecirebilecek-14robot-93358 [Erişim Tarihi 19.09.2017]
5. https://onedio.com/haber/bir-yapay-zeka-turing-testini-gecmeyi-basardi-31717 [Erişim Tarihi 19.09.2017]
6. bilimseli.com/turing-testi-nedir [Erişim Tarihi 19.09.2017]
7. http://www.sozcu.com.tr/2017/teknoloji/yapay-zeka-facebooku-korkuttu-calismalar-durduruldu-1955718 [Erişim Tarihi 19.09.2017]
8. http://www.telegraph.co.uk/technology/2017/08/23/rogue-chatbots-deleted-china-questioning-communist-party/ [Erişim tarihi 19.09.2017]
9. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=134 [Erişim Tarihi 14.10.2017]
10. EuRobotics : Suggestion for a green paper on legal issues in robotics, Ed. Christophe Leroux, Roberto Labruto, s.61
11. euRobotics, a.g.e, s.62
12. Thomas Perennou, State of The Art on Legal Issues, s.12
13. https://www.eu-robotics.net/eurobotics/about/about-eurobotics/about-eurobotics.html [Erişim Tarihi 06.10.2017]
14. http://www.leg.state.nv.us/Session/76th2011/Bills/AB/AB511_EN.pdf. [Erişim Tarihi 06.10.2017] Committee on Transportation, Section 8/3-b
15. http://www.leg.state.nv.us/Session/76th2011/Bills/AB/AB511_EN.pdf. [Erişim Tarihi 06.10.2017] Committee on Transportation, Section 8/3-a
16. https://www.lexology.com/library/ 'Artificial Intelligence forges ahead of the Law' [Erişim Tarihi 06.10.2017]

Bir Tüketici İşlemi Olarak Sosyal Medya Sözleşmesi

Sosyal medya sözleşmesiyle kullanıcının ekonomik olarak değerlendirilmesine izin verdiği kişisel verilerin, internetin yeni para birimi olduğu ifade edilmektedir

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Türkmen / Kıbrıs İlim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD

Dünyada 7.4 milyar insandan 3.77 milyarı internete erişim sağlamakta olup bunların 2.78 milyarı sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadırlar.[1] Dijital bir araştırma şirketinin raporlarına göre Ocak 2017 tarihi itibariyle Türkiye'de 80 milyon kişiden, 48 milyonu internet ve sosyal medyaya erişim sağlamaktadır.[2] Ülkemizde yaygın olarak kullanılan sosyal medya servislerinin pek çoğu ABD'de bulunmakta olup, bunlar bazı yasal çekinceler ve özellikle de vergiden kaçınmak amacıyla ABD dışındaki ülkelerde şube veya temsilcilik açmayı tercih etmemektedirler. Bunun neticesinde, kullanıcılar ile yurtdışında faaliyet gösteren tüzel kişi sosyal medya platformları aralarında akdedilen sosyal medya sözleşmeleri yabancılık unsuru içeren bir milletlerarası özel hukuk meselesi haline gelmektedir.

Buna göre sosyal medya platformu ile kullanıcılar arasındaki sözleşmeye hangi hukuk kurallarının uygulanacağı kanunlar ihtilafı kurallarınca belirlenecektir. Bu noktada önem arz eden sosyal medya kullanıcısının tüketici, sosyal medya sözleşmesinin ise bir tüketici işlemi olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğidir. Zira sosyal medya kullanıcısı tüketici, sosyal medya sözleşmesi ise bir tüketici işlemi olarak nitelendirilebilirse bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıklara sınırlı veya mutlak olarak Türk hukuku uygulanabilecek ve Türk hakem heyetleri veya mahkemeleri uyuşmazlıkları çözmeye yetkili olacaklardır.

Sosyal Medya Kullanıcısı Tüketici midir?

Sosyal medya sözleşmesi, sosyal medya platformu ile kullanıcı arasında akdedilen, kural olarak sosyal medya platformunun bu platformu kullanıcıların kullanımına hazır halde bulundurmayı borçlandığı, buna karşılık kullanıcının da kişisel verilerinin kullanımına izin vermeyi borçlandığı atipik bir sözleşmedir.[3]

Sosyal medya kullanıcısının tüketici sayılabilmesi için onun meslekî veya ticarî amaçla hareket etmemesi esastır. Bu bağlamda sosyal medyayı meslekî veya ticarî amaçla kullananlar tüketici sayılmazlar. Bu kişilerin akdettikleri sosyal medya sözleşmeleri kural olarak tarafların seçtiği hukuka tabi olacaktır. Bir hukuk seçimi yapılmamış olması veya yapılan hukuk seçiminin geçerli olmaması halinde ise, karakteristik edim borçlusunun mutad meskeni, işyeri veya yerleşim yeri hukuku uygulanacaktır (MÖHUK m. 24). Bu bağlamda sosyal medya sözleşmelerinde sosyal medya platformunun borçlandığı edim karakteristik edim olarak kabul edilmektedir.[4]

Tüketici işlemi niteliğindeki sosyal medya sözleşmeleri bakımından ise Avrupa hukukunda ve karşılaştırmalı hukukta meslekî veya ticarî amaçla hareket etmeme kriteri yanında, tüketici işleminin belirleyici unsurlarından bir diğeri tüketicinin satın aldığı mal veya edindiği hizmet karşılığında bir bedel ödemesi gerekliliğidir.[5] Kullanıcıdan ücret alınmadan kurulan sosyal medya sözleşmelerinde tüketicinin aldığı hizmet karşılığında bu anlamda bir bedel ödeyip ödemediği tartışmalıdır.[6]

Günümüzde sosyal medya sözleşmesiyle kullanıcının ekonomik olarak değerlendirilmesine izin verdiği kişisel verilerin, internetin yeni para birimi olduğu ifade edilmektedir.[7] Sosyal medya platformları, ücretsiz sunduğu hizmet karşılığında doğrudan kayıt formlarıyla veya çerezlerle kişilerin kişisel verilerini kullanma izni almakta ve bunları ticarî amaçla kullanmaktadırlar. Bu kişisel veriler sayesinde kullanıcılara kişiselleştirilmiş reklamlar sunulmakta ve bu suretle sosyal medya platformları önemli kazançlar sağlamaktadırlar.[8] Kullanıcılara ücretsiz sağlanan hizmet, büyük ölçüde kişiselleştirilmiş reklamlar sayesinde finanse edilmektedir.[9]

Kişisel veriler özü itibariyle kişilik hakkı kapsamındadır. Kişiler, kişilik hakkının konusuna giren değerleri hukuk düzeninin sınırları elverdiği ölçüde özel hukuk sözleşmelerine konu yapabilir ve bunları ekonomik olarak değerlendirebilirler.[10] Kişilik hakkı her zaman ideal bir hak değil, aynı zamanda ekonomik ve ticarî olarak da değerlendirilebilir bir hak niteliğindedir.[11] Dolayısıyla sosyal medya sözleşmesinde bedel niteliğindeki paranın yerini, kullanıcının belirli ölçüde değerlendirilmesine izin verdiği kişisel veriler almaktadır.[12]

Avrupa hukuku doktrininde kabul gören bu görüş[13], sosyal medya servislerinin çoğunlukla yer aldığı ABD'de kabul edilmemektedir. Alman Berlin Eyalet

Mahkemesi, çocukları intihar eden bir ailenin intihar sebebini araştırmak amacıyla ölenin mirasçılarının Facebook hesabına erişim sağlamasına hükmetmiştir.[14] Mahkeme, mirasçıların mirasbırakanın dijital terekesi üzerinde hak sahibi olduğuna ve mirasçıların küllî halef sıfatıyla tüketici işleminin tarafı haline geldiğini kabul ederek kendisini uyuşmazlığı çözmeye yetkili görmüş ve olaya Alman ulusal hukukunu uygulamıştır. Buna karşılık sosyal medya servislerinin merkezlerinin yoğunlukla bulunduğu ABD'de ise Kaliforniya Eyalet Mahkemesi bir kişinin tüketici sayılması için aldığı hizmet karşılığında bir ücret ödemesi gerektiğine karar vermiştir.[15] Mahkeme, Facebook'un kullanıcılarına ücretsiz hizmet verdiğini, aldığı hizmet karşılığında ücret ödemeyen kişinin de tüketici sayılmayacağına hükmetmiştir.

Avrupa hukukunda ve karşılaştırmalı hukukta tüketici işlemi sayılmak için, tüketicinin aldığı mal veya hizmet karşılığında belirli bir bedel ödenmesi koşulunun ancak yorum yoluyla aşılmasının yarattığı zorluk, Türk hukuku bakımından aynı zorluğu yaratmamaktadır. Zira bizim hukukumuz bakımından sosyal medya servisinin sağladığı hizmetin ücret yanında menfaat karşılığı sağlanması yeterli görülmektedir. Söz konusu menfaat kıstasının ise kullanıcıların kişisel verilerinin kullanılarak onlara kişiselleştirilmiş reklam sunulması ve bunlardan gelir elde edilmesi suretiyle yerine getirildiğine şüphe bulunmamaktadır.

Sosyal medya platformları kullanıcıların kullanmalarına izin verdikleri kişisel veriler sayesinde, onlara özel kişiselleştirilmiş reklamlar sunmakta ve bundan önemli bir gelir elde etmektedirler. Sosyal medya platformları, çerez adı verilen küçük metin parçaları sayesinde kişilere ait verileri depolayarak kişiye özel reklamlar sunmaktadır. Çerezler, günlük dosyalar, cihaz tanımlayıcılar, konum verileri ve kullanım verilerini işleyen sosyal medya platformları bu verileri reklam verenlerle veya üçüncü kişilerle de paylaşarak gelirlerini katlamaktadırlar. Esasında sosyal medya platformlarının ücretsiz hizmet sunabiliyor olmasının sebebi de aslında ücretsiz sunduğu hizmetler karşılığında elde ettiği kullanıcı verilerinin işlenmesinden kaynaklı reklam, vb. gelirlerdir; başka bir deyişle ücretsiz sunduğu hizmetten sağladığı menfaattir.

Sosyal Medya Sözleşmelerine Hangi Hukuk Kuralları Uygulanır?

Tüketici sözleşmelerine uygulanacak hukuk, tarafların hukuk seçimi yapmış olup olmamasına göre farklılık göstermektedir (MÖHUK m. 26). Kanuna göre; tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları halinde, sözleşmeye tüketicinin mutad mesken hukuku uygulanacaktır. Tarafların geçerli bir hukuk seçimi yapmış olmaları halinde dahi, tüketicinin kendi mutad meskeni hukukunun emredici hükümlerinin sağladığı asgarî korumadan yararlanması, hukuk seçimi kaydı ile bertaraf edilemeyecektir. Esasında çoğunlukla hukuk seçimi konusunda söz sahibi olamayacak tüketici hakkında böyle bir düzenleme getirilmesinde, hukuk seçimi kaydının geçerliliği değil ve fakat sonuçlarının denetlenmesi yoluyla tüketicinin kendisine daha elverişli hükümler sunabilecek yabancı hukukun imkânlarından mahrum bırakılmama düşüncesi yatmaktadır.[16]

Sosyal medya sözleşmelerinde hukuk seçimi kaydı çoğunlukla sosyal medya platformunun önceden ve tek taraflı olarak hazırladığı genel işlem koşulları içinde yer almaktadır. Taraflarca sözde seçilen bu kaydın geçerli olması için bu kaydın genel işlem koşullarının yürürlük (TBK m. 21) ve içerik denetiminden (TBK m. 25) geçmesi gerekmektedir.

Sosyal medya sözleşmelerine tüketicinin mutad mesken hukukunun uygulanabilmesi her türlü tüketici işlemi bakımından değil, belirli tüketici işlemleri bakımından öngörülmüştür (MÖHUK m. 26/II). Buna göre bir tüketici işlemine tüketici sözleşmelerine ilişkin kanunlar ihtilafi kurallarının uygulanabilmesi için, sözleşme tüketicinin mutad meskeninin bulunduğu ülkede, ona gönderilen özel bir davet üzerine veya ilân sonucunda kurulmuş ve sözleşmenin kurulması için tüketici tarafından yapılması gerekli hukukî fiiller bu ülkede yapılmış olmalıdır. Mehazı Brüksel I Tüzüğü olan bu hükmü internet üzerinden kurulan sözleşmeler bakımından değerlendiren AB Adalet Divanı, Pammer vs Hotel Alpenhof kararında[17] üç unsurun bir arada bulunması halinde bu koşulun gerçekleşeceğine hükmetmiştir. Karara göre; bu koşulun gerçekleşmesi için faaliyet uluslararası nitelik taşımalı, şirketin kendi ülkesindekinden farklı bir dilin kullanılmış olması ve şirketin kendi ülkesindekinden farklı bir alan adı kullanması yeterli görülmüştür. Ülkemizdeki faaliyet gösteren sosyal medya platformlarının büyük bir çoğunluğu ulusal dilimiz olan Türkçe dilinde hizmet vermekte ve bu platformlara ait com.tr uzantılı alan adları

bu şirketler üzerinde kayıtlı görülmektedir. Dolayısıyla Türk hukukunun mutlak veya sınırlı uygulanması ve Türk mercilerin uyuşmazlıkları çözme yetkisi bakımından sosyal medya sözleşmeleri MÖHUK m. 26 şartlarını karşılamaktadır.

Tüketicinin Mutad Mesken Hukukunun Emredici Hükümleri Nelerdir?

Sosyal medya sözleşmelerinin tüketici işlemi niteliğinde olması halinde, hukuk seçimi yapılsın veya yapılmasın, Türk hukukunun sosyal medya kullanıcısını koruyucu emredici hükümleri bertaraf edilemeyecektir. Emredici hükümlerin sağlayacağı asgarî korumanın kapsamı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da (TKHK'daki) tüketiciyi koruyucu hükümlerle sınırlı değildir; kullanıcıyı iç hukukta koruyan başta Türk Borçlar Kanunu (TBK), Türk Medeni Kanunu (TMK), Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve diğer özel hukuk mevzuatları yanında kamu hukukunun emredici kuralları da korumanın kapsamına girer.

Sosyal medya sözleşmeleri genel işlem koşullarında yer alan kayıtların içeriği bakımından değerlendirildiğinde, özellikle; kişisel verilerin belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmesi ile kişisel verilerin işlendikleri amaçla bağlantılı sınırlı ve ölçülü olmaya ilişkin ilkeleri (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu m. 4), genel işlem koşulları (TBK m. 20-25) ile haksız şart hükümleri (TKHK m. 5), sorumsuzluk kayıtlarının geçersizliği, sürekli borç ilişkilerinin haklı bir neden olmaksızın ve önel verilmeksizin feshedilememesi, sözleşmenin tek taraflı olarak değiştirilememesi, başta kişinin resim üzerindeki hakkı olmak üzere kişiliği koruyucu hükümler (TMK m. 24-25), kullanıcının eser niteliğindeki yaratımları üzerindeki fikri mülkiyet haklarına ilişkin hükümler (FSEK ilgili hükümleri) ve eser niteliğinde olmayan işaret, resim, ses, yazı, fotoğraf ve video içeriklerine ilişkin hükümler (FSEK m. 83 vd.) kullanıcıyı koruyucu emredici hükümler olarak öne çıkmaktadır. İşte sosyal medya sözleşmesine tarafların seçtiği hukuk uygulanabilir olsa bile, seçilen ülke hukuku kullanıcı yönünden daha elverişli hükümler içermediği sürece, Türk hukukunun kullanıcıya sağladığı bu koruma hükümleri hukuk seçimi kaydıyla bertaraf edilemeyecektir.

Uyuşmazlıkları Çözmeye Yetkili Merci Hangisidir?

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usül Hukuku (MÖHUK) tüketici işlemlerinde tüketiciyi koruyucu hukukun uygulanması ilkesini benimserken, tüketici işleminden doğacak uyuşmazlıkların görüleceği merci bakımından aynı düşünceyle tüketiciyi koruyucu hükümlere yer vermiştir. Gerçekten de salt tüketiciyi koruyucu hukukun uygulanması imkânı sağlanması tüketicinin haklarını koruması için yeterli değildir. Tüketici lehine olan hukukun uygulanmasının tamamlayıcısı, onun bir uyuşmazlık halinde kendi yerleşim yerinde ve en iyi bildiği hukukun uygulandığı yerde hukukî yollara başvurmasıyla mümkün kılınabilir. Aksi halde, tüketiciyi korumaya yönelik hukukun uygulanması içi boş bir hüküm olarak işlevsiz kalırdı.

Tüketiciyle yapılan sözleşmelerde yer alan yetki kayıtları, MÖHUK'la sağlanan emredici yetki kurallarını bertaraf edemeyecektir. Tüketici seçimine göre kendi yerleşim yeri veya mutad meskeni veya karşı tarafın işyeri, yerleşim yeri veya mutad meskeni mahkemesinde dava açabilecektir (MÖHUK m. 45/I). MÖHUK her ne kadar bu yetki kuralını davalara hasretmişse de uyuşmazlığın miktarına göre Türkiye'deki tüketici hakem heyetleri de yetkili olacaktır. Sosyal medya sözleşmesinden kaynaklı tüketiciye karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme ise tüketicinin Türkiye'deki mutad meskeni mahkemesidir (MÖHUK m. 45/II).

Sonuç

Yabancılık unsuru taşıyan sosyal medya sözleşmelerinde sosyal medya platformu ücretsiz olarak hizmet sağlasa bile, kullanıcıların kişisel verilerini kullanıp bir menfaat sağladığı ölçüde, bunların meslekî veya ticarî amaçla hareket etmeyen kişilerle akdettikleri sözleşmeler tüketici işlemidirler. Bunun sonucu olarak, genel işlem koşullarıyla sosyal medya kullanıcısına dayatılan hukuk seçimi kaydı, yürürlük ve içerik denetiminden geçse bile, taraflarca seçilen bu hukuk daha elverişli hükümler içermediği sürece, tüketicinin mutad meskeni hukukunun emredici hükümlerinin sağladığı asgarî korumayı bertaraf edemeyecek ve bu sözleşmelere bu ilkeyle sınırlı olarak Türk hukuku uygulanabilecektir. Bunun yanısıra, uyuşmazlığın niteliğine ve uyuşmazlık konusunun değerine göre Türk tüketici hakem heyetleri ve tüketici mahkemeleri sosyal medya sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkları çözmeye yetkili olacaktır ■

1. https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview (E.T: 10.10.2017)
2. http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2017/ (E.T: 10.10.2017)
3. Bräutigam, Peter/von Sonnleithner, Bernhard: Vertragliche Aspekte der Social Media, Springer Verlag, Heidelberg Berlin 2015, s. 45.
4. Bräutigam/ von Sonnleithner, s. 49
5. AB Parlamentosu ve Konseyi 2013/11 sayılı Direktifi, m. 4/I d, AB Resmi Gazetesi, Sayı L 165/63, Tarih 18.6.2013.
6. Wauters, Ellen/Lievens, Eva/Valcke, Peggy: "Towards a better protection of social media users: a legal perspective on the terms of use of social networking sites", International Journal of Law and Information Technology, Vol. 2, Issue 3, 1, 2014, s. 10.
7. Wauters/Lievens/Valcke, s. 10.
8. Wauters/Lievens/Valcke, s. 10.
9. Bräutigam/von Sonnleithner, s. 43.
10. Bräutigam/von Sonnleithner, s. 44.
11. Bräutigam/von Sonnleithner, s. 44.
12. Bräutigam/von Sonnleithner, s. 44-45.
13. Bräutigam/von Sonnleithner, s. 43 vd.; Wauters/Lievens/Valcke, s. 10 vd.
14. LG Berlin, S. 20 O 172/15, T. 17.12.2015, JurPC Web-Dok. 21/2016, http://www.jurpc.de/jurpc/show?id=20160021 (E.T: 10.10.2017)
15. In Re Facebook Privacy Litigation 791 F.Supp.2d 705 No C 10-02389 JW (12.5.2011)
16. Atamer, Yeşim: "Devletler Özel Hukukunda Tüketicinin Korunması", İÜHFM, Cilt 55, Sayı 1-2, Yıl 1996, s. 433.
17. Peter Pammer v Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) and Hotel Alpenhof GesmbH v Oliver Heller (C-144/09), http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62008CJ0585&lang1=en&type=TXT&anc re= (E.T: 10.10.2017)

Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu

BATUHAN AKTAŞ, ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİ İHLAL SUÇU, DER YAYINLARI, 2017.

Batuhan Aktaş, teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, devletlerin vatandaşlarını kontrol etme ihtiyacının artışı ve kitle iletişim araçları yoluyla tüketicinin merak duygusunu tatmin etmeye yönelik habercilik anlayışı doğrultusunda sınırları ve korunma ihtiyacı her geçen gün değişen ve gelişen bir olgunun yeniden ele alınmasını ve tartışılmasını sağlıyor. Daha önce pek çok yazar tarafından farklı açılardan incelenen özel hayatın gizliliği konusunu Aktaş, kendi perspektifiyle Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu adlı kitapta inceliyor. Kitapta hakkın tarihsel gelişimi, korunma nedenleri ve özel hayat kavramları sunularak Türk Ceza Kanunu'nun 134. maddesinde düzenlenen özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun tartışmalı noktalarını, öğretinin ve yargı mercilerinin yaklaşımını incelemek ve öğretiye katkı bulunmak amaçlanıyor.

Kemer Sıkmak: Tehlikeli Bir Fikrin Tarihi

MARK BLYTH, KEMER SIKMAK: TEHLİKELİ BİR FİKRİN TARİHİ, KOÇ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, 2017.

Uluslararası siyasal ekonomi profesörü Mark Blyth, kemer sıkma politikasını hem hassas bir ekonomi politikası hem de iktisat fikirleri bakımından ele alıyor. Kemer Sıkmak: Tehlikeli Bir Fikrin Tarihi adlı kitapta ABD finans sektörü krizinin euro bölgesine ve ötesine yayılarak, kamu krizine dönüşmesinin sonuçları irdeleniyor. Locke, Smith, Hume ve Keynes gibi iktisatçıların fikirlerine değinilerek kemer sıkmanın entelektüel tarihi ele alınıyor ve kemer sıkmanın asıl tarihine yer veriliyor. 1930'lardan ABD, İngiltere, Almanya, Japonya ve Fransa; 1980'lerden Danimarka, İrlanda, Avusturya ve İsveç üzerinden örnek vaka incelemesi yapan yazar kemer sıkmanın yeni umudu REBLL ittifakı üyeleri Romanya, Estonya, Bulgaristan, Letonya ve Litvanya'nın uygulamada nasıl çalıştığını bu uygulamalardan nasıl dersler alınması gerektiğini ortaya koyuyor.

Hayat, Saat Farkıyla

HAYAT, SAAT FARKIYLA, AKİF KURTULUŞ, CAN SANAT YAYINLARI, 2017.

Avukat, şair ve yazar Akif Kurtuluş'un on iki yıl aradan sonra yeni şiir kitabı Hayat, Saat Farkıyla çıktı. Kurtuluş'un daha önce Yalan Şiirler (1983), Tören Provası (1989), Kırgınlıklar Galası (1997), Behçet Necatigil Ödülü'nü paylaştığı Herkes Gitmiş (2005) ve Harita Metot Defteri (eleştiri ve denemeler, 2000), Romantik Korno (denemeler, metinler, 1998), Politika ve Sanat (araştırma, 1999), Mihman (İletişim Yayınları, 2012), Ukde (İletişim Yayınları, 2014) adlı eserleri yayınlanmıştı.

"Maziyi anlamaya cesaretli, var olmayı kavramaya hazır, kendini saklayacak kadar sade" cümlesiyle tanıtımı yapılan kitapta yer alan bir şiirden:

gündüz sataştığım kalabalık
ayın altında beni azarlıyor
pazaryerinde yıkarak geçtiğim
omuzlar
zarafet kursunda ders vermeye
başlamış
herkes alışkanlıklarını değiştirmiş
şehrin çıtakları bir bir kırpılırken
payıma huysuzluk düşmüş

AB, Almanya ve Türkiye

CAN BÜYÜKBAY, AVRUPA BİRLİĞİ, ALMANYA VE TÜRKİYE: İLİŞKİLERDE TEMEL DEĞERLER VE DÖNÜŞEN STRATEJİLER, İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, 2016.

Son dönemde yaşanan bölgesel ve küresel krizler hem Avrupa Birliği'ne hem de Türkiye AB arasındaki ilişkilere yansımaktadır. Can Büyükbay, Türkiye ile AB içerisinde lider ülke konumunda gözüken Almanya arasında gerçekleşen üst düzey görüşmeleri de kapsayan Avrupa Birliği, Almanya ve Türkiye: İlişkilerde Temel Değerler ve Dönüşen Stratejiler adlı kitabında devam eden krizlere de ışık tutacak bir araştırma sunuyor. Büyükbay, Avrupa'nın kendi sorunlarına yoğunlaşmasına sebep olan euro krizinin yarattığı ekonomik çıkmazlar, mülteci krizi, Avrupa'da artan milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı ile Türkiye bakımından askıya alınan AB reformları ve iç politikada yaşanan kutuplaşmaları değerlendiriyor. Türkiye-Almanya ilişkilerini ve Almanya'nın hem genel hem de Türkiye'ye yönelik dış politikasını inceleyerek işbirliği olasılıklarını tartışmaya açıyor. Almanya'nın AB içerisindeki liderliğini de irdeleyerek iç politika dinamiklerini ele alan analizler eşliğinde Türkiye, AB ve Almanya arasındaki çok boyutlu ilişkilerin değişen dinamikleri gözler önüne seriliyor.

Temel Hak ve Hürriyetlere Doğrudan Müdahale

Tutuklama Koruma Tedbiri

Yargılama faaliyetlerinin kişilerin temel hak ve hürriyetlerini zedelemeden tamamlanması hukukun bir gereğidir

Stj. Av. Berk Çözeli / Antalya Barosu

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) (04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı), birinci kitabın dördüncü kısmından itibaren koruma tedbirlerini düzenlemektedir. İkinci bölümde yer alan tutuklama tedbiri ise kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğurduğu için en ağır koruma tedbiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tutuklama tedbirine yüklenen bu ağır sonuç neticesinde CMK'nin yanında, Anayasa'da ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) de bir takım düzenlemeler yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın temel haklar ve ödevler başlıklı ikinci kısmının, kişinin hakları ve ödevleri başlıklı ikinci bölümünde, özellikle kişi hürriyeti ve güvenliğini düzenleyen 19. maddede, tutuklama tedbirine ilişkin usul ve kişilerin hukuki güvenliğini sağlama noktasında koruyucu normlar getirilmiştir. Tutuklamaya ilişkin bu koruyucu normların Anayasa'da yer alması, esasında tutuklamanın temel haklar ve hürriyetler üzerinde doğuracağı olumsuz sonuçlardır. Yine aynı yönde olmak üzere, AİHS'nin 5. maddesinde özgürlük ve güvenlik hakkı düzenlenmiş olup, tutuklama tedbirine ilişkin olarak da birçok şart getirilmiştir. Böylece ulusal korumanın yanında uluslararası koruma da sağlanmıştır.

Tutuklama tedbirine ilişkin olarak Anayasa m.19/f.3 uyarınca; tutuklamanın şartları ve özellikle hakim kararı olmadan hiçbir şekilde tutuklama kararının verilemeyeceği düzenlenmiştir. Aynı maddenin 4. fıkrasında; tutuklama sebeplerinin ve kişi hakkındaki iddiaların kişiye bildirilmesi, 5. fıkrasında; en geç 48 saat, toplu olarak işlenen suçlarda ise en çok 4 gün içinde kişinin hakim önüne çıkartılması gerektiği, bu sürelerin geçmesi halinde

kimsenin hakim kararı olmadan hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı, 6. fıkrasında; kişinin tutuklandığının yakınlarına bildirilmesi, 7. fıkrasında; makul sürede yargılanma ve soruşturma ve kovuşturma aşamalarında serbest bırakılmayı isteme hakları, 8. fıkrasında; kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini isteme ve tutuklamanın kanuna aykırı olması halinde serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkının olduğu düzenlenmiş olup, son fıkrada ise bu normlara aykırı bir tutuklama halinde kişilerinin uğradıkları zararın devletçe ödeneceği düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler neticesinde tutuklama tedbirine ilişkin birçok şart belirlenmiş ve bu şartlar Anayasa'da düzenlenerek anayasal koruma noktasına ulaşmıştır. Böylece tutuklama tedbirinin düzenleneceği kanunlar, normlar hiyerarşisinde en üst noktada yer alan Anayasa'ya ve belirlediği sınırlara aykırı olamayacaktır.

Anayasa'da tutuklama tedbirine ilişkin olarak belirtilen şartlar, AİHS'nin 5. maddesinde tutuklama tedbirine ilişkin olarak belirtilen şartlar ile uyum içerisindedir. Nitekim AİHS'nin 5. maddesinin 1. fıkrası; Anayasa'nın 2. ve 3. fıkrasıyla, 2. fıkrası; 4. fıkrasıyla, 3. fıkrası; 7. fıkrasıyla, 4. fıkrası; 8. fıkrasıyla ve 5. fıkrası da, Anayasa'nın son fıkrası ile aynı düzenlemeyi içermektedir. Bu bakımdan Anayasa'nın belirlediği şartların, AİHS ile büyük ölçüde aynı olduğu ve Anayasa'nın gerek yapım sürecinde gerek de 2001 değişiklikleri ile AİHS'yi kaynak olarak kullandığı çok rahatça söylenebilecektir.

Tutuklama tedbiri esas olarak CMK'nin 100 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. CMK m.100/f.1 uyarınca; "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez." denilerek tutuklamanın maddi şartları belirtilmiştir. Bu şartlardan ilki; kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunmasıdır. Öncelikle burada öngörülere veya basit şüphelere dayanan yeterli veya makul şüphe gibi daha hafif şüphe türleri değil, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe aranmaktadır. Tabii ki kuvvetli şüphenin aranması, tutuklama tedbirinin doğuracağı ağır sonuçlar karşısında da olması gereken ağırlıkta bir şüphe türüdür. Kuvvetli şüphe esas itibarıyla yapılacak yargılama sonucunda, şüpheli veya sanığın kuvvetle muhtemel mahkum edilecek olması anlamına gelmektedir. Tutuklamanın maddi şartlarından ikincisi ise; bir tutuklama nedeninin bulunmasıdır. Bunun yanında tutuklamanın maddi şartları kümülatif nitelikte olduğu için birlikte sonuç doğurmaktadır. Böylece maddi şartlardan sadece birinin olması tutuklama kararı için tek başına yeterli olmayacaktır. Tutuklama nedeninin var sayılabileceği durumlar CMK m.100/f.2 uyarınca; "Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir: a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa. b) Şüpheli veya sanığın davranışları; 1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, 2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa." şeklinde belirtilmiştir. Daha açık bir ifadeyle tutuklama nedenleri; kaçma ve delilleri karartma şüphesidir. Kaçma şüphesinde somut olgular, delilleri karartma şüphesinde ise kuvvetli şüphe aranmaktadır. Bu çerçevede kaçma şüphesi için; otobüs, uçak veya gemi biletlerinin alınmış olması veya kişinin daha önceden kaçmış olması veya kaçmaya teşebbüs etmesi gibi hususlar kaçma şüphesi için somut olgu olarak değerlendirilebilecektir. Lakin kişinin çok sık seyahat etmesi gibi kaçma şüphesine yönelik düşünülebilecek fiillerinin, mesleği gibi bazı faktörlere bakılarak somut olgu noktasına ulaşıp ulaşmadığı değerlendirilmelidir. Delilleri karartma şüphesinde ise; kişinin daha önceden bununla ilgili bir suçtan dolayı mahkum olması veya kanunun belirttiği delilleri karartma fiillerine yönelik teşebbüste bulunması kuvvetli şüphe olarak değerlendirilebilecektir. Bunun yanında, delillerin toplanmış olması halinde tutuklama kararı verilemeyecektir. Bu iki neden dışında başka bir nedene dayanılarak verilen tutuklama kararları çok açık bir şekilde hukuka aykırılık teşkil edecektir. Nitekim uygulamaya bakıldığında sadece işlenmiş olduğu iddia edilen suça veya suçun cezasına, niteliğine ve miktarına atıf yapılarak tutuklama kararları verilmekte ve yapılan itirazlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) ulaştığında Türkiye hakkında hukuka aykırılık nedeni ile mahkumiyet kararları çıkmaktadır. Bu hususta AİHM tutuklama kararının verilebilmesi için yasada belirlenen yolların gözetilmesini dikkate almaktadır. Bunun neticesinde ülkelerin mevzuatlarında yazan tutuklama nedenlerinin dışında başka bir nedene dayanılarak tutuklama kararı vermesi halinde ülkeler için mahkumiyet kararları çıkmaktadır. Nitekim Wassink-Hollanda, Benham-Birleşik Krallık ve

Türkiye'de tutuklama koruma tedbirlerinden birçoğu maalesef kanunlara uygun olarak icra edilmemektedir

Dougoz-Yunanistan davalarında yasada belirlenen yolların gözetilmesi ilkesine bağlı olarak bu yönde kararların çıktığı görülmektedir.[1]

CMK m.100/f.3 uyarınca; "Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir..." denilerek yasal bir karine oluşturulmuş ve belirtilen suçların işlenmesine yönelik kuvvetli şüphenin bulunması halinde tutuklama nedenlerinden biri olmasa da tutuklama kararı verilebilecektir. Bu suçlara tutuklama açısından katalog suçlar dendiği de olmaktadır. Burada böyle bir karinenin kabulü, işlenildiği yönünde kuvvetli şüphe bulunan suçların doğurabileceği zarar ve cezanın miktarı gibi nedenlere dayanmasıdır.

CMK m.100/f.son uyarınca ise; "Sadece adlî para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez." şeklinde düzenleme yapılarak tutuklama yasağına ilişkin bir alan oluşturulmuştur.

Tutuklamanın şekli şartları[2] ise; tutuklama yasağının bulunmaması (CMK m.100/f.4 ve ÇKK m.21), muhakeme engelinin bulunmaması (suçun affa veya zamanaşımına uğraması), sanığa güvence belgesi verilmemiş olması (CMK m.246/f.1 ve m.248/f.7), tutuklamanın ölçülü olması (CMK m.100/f.1/c.2) ve son olarak hakim veya mahkeme kararının bulunması şeklindedir.

Tutuklama kararına ilişkin olarak üzerinde en çok hassasiyetle durulan konu-

lardan biri tutuklama kararını verecek merciidir. Bu çerçevede gerek AİHS m.5 gerek Anayasa m.19/f.3 gerek de CMK m.101/f.1 uyarınca hiçbir istisna olmaksızın sadece hakim veya mahkeme tarafından tutuklama kararı verilebileceği açıkça düzenlenmektedir. Burada kişinin temel hak ve hürriyetlerine doğrudan bir müdahale teşkil eden tutukluluğun, diğer koruma tedbirlerine oranla daha ağır şartlara tabi tutulduğu görülmektedir. Tutuklama kararına ilişkin olarak CMK m101/f.1 uyarınca; "Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Burada öncelikle göze çarpan husus, tutuklama kararının verilmesine ilişkin olarak, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında birtakım ayrımlar yapılarak gösterilmiş olmasıdır. Bu çerçevede soruşturma evresinde, sadece cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi tarafından tutuklama kararı verilebilecek olup, mutlaka gerekçe gösterilmesi ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağına ilişkin olarak da açıklamaların bulunması gerekecektir. Buradan çıkan önemli sonuç ise soruşturma aşamasında, yani CMK m.2/f.1/b.e uyarınca; "Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre"ye kadar olan süreçte sadece cumhuriyet savcısının istemi üzerine tutuklama kararının verilebilecek olmasıdır. Böylece soruşturma evresinde savcının tutuklamaya ilişkin istemi yok ise hiçbir şekilde tutuklama kararı verilemeyecektir. Kovuşturma evresinde ise, yani CMK m.2/f.1/b.f uyarınca; "İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre"ye kadar olan süreçte yine savcının istemi üzerine tutuklama kararı verilebilecekken, buna ek olarak mahkemece de resen tutuklama kararı verilebilecektir.

Hukuka aykırılıkların giderilmesi her şeyden önce Türkiye'nin hukuk devleti ilkesine çok büyük artı katacaktır

Tutuklama kararının verilmesi ile birlikte, gerekçenin de kanunun belirttiği şartlara uygun olarak yazılması gereklidir. Bu çerçevede gerekçenin içeriği CMK m.101/f.2/c.1 uyarınca; "Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususdaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu, gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir." şeklinde belirtilmiştir. Öncelikle gerekçede yer alacak; kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedenlerinin varlığı, tutuklama tedbirinin ölçülü olması ise CMK m.100/f.1 uyarınca tutuklama nedenleri olarak belirtilmiştir. Bu noktada gerekçenin de bu şartlara uygun olması gerekecektir. Lakin uygulamada delillerin toplanamaması, suçun niteliği, cezanın ağırlığı veya dosyanın içeriği gibi bazı matbu gerekçeler sunularak tutuklama kararları verilebilmektedir. Verilen bu kararlar ise hem AİHS'ye hem Anayasa'ya hem de CMK'ye çok net bir şekilde aykırılık teşkil edecektir. Nitekim AİHM de Tymoshenko-Ukrayna kararında olduğu gibi birçok kararıyla bu nedenlere dayanarak hukuka aykırılık kararları vermektedir.

Gerek soruşturma gerek de kovuşturma aşamalarında, CMK m.100 ve m.101

uyarınca verilen tutuklama kararlarına itiraz edilebilecektir. Nitekim CMK m.101/f.5 uyarınca; "Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir." denilerek, CMK'nin 267 ve devamı maddelerinde düzenlenen olağan kanun yollarından itiraz yoluna atıf yapılmaktadır. İtiraz hakkı; tutuklama isteminin reddi yönünde karar çıkmış ise savcıya, tutuklama kararı çıkmış ise şüpheli veya sanığa aittir. CMK m.271/f.4 uyarınca verilen kararlar kesindir. Lakin yine aynı madde uyarınca; savcının itirazı üzerine tutuklama kararı verilmiş ise tutuklama kararı kesin olmayıp, şüpheli veya sanığa itiraz hakkı tanınmıştır. İtiraz kanun yolunun usulüne ilişkin olarak m.268/f.1 uyarınca; "Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, ... ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie ... yapılır.", f.2 uyarınca ise; "Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. İtirazı inceleyecek merciiler ise f.3 uyarınca; "İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:..." denilerek belirtilmiştir.

Yetkili mercie yapılan bu itirazların etkisi noktasında CMK m.269 uyarınca; "İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz. Ancak, ... merci, geri bırakılmasına karar verebilir." şeklinde düzenleme yapılmış olup, itirazların incelenip karara bağlanması noktasında ise m.271/f.4 uyarınca; "Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir." şeklinde düzenleme yapılmıştır.

CMK m.103/f.1 uyarınca; "Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adlî kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler.", f.2 uyarınca ise; "Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adlî kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır." şeklinde cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi düzenlenmiştir.

CMK m.104/f.1 uyarınca; "Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.", f.2 uyarınca; "Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.", f.3 uyarınca ise; "Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya geldiğinde salıverilme istemi ... dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir." denilerek şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri düzenlenmiştir.

Hem 103. hem de 104. maddelere uygulanacak usul ise m.105/c.1 uyarınca; "... merciince ... istemin kabulüne, reddine veya adlî kontrol uygulanmasına karar verilir.", c.son uyarınca ise; "Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafiinin görüşü alınmaz. Bu kararlara itiraz edilebilir." şeklinde düzenlenmiştir. Böylece 103. madde çerçevesinde; savcının adli kontrol talebi

reddedilir ise itiraz hakkı savcıya aittir. Kabul edilir ise talebi kabul edilen savcının haliyle kendi talebi üzerine itiraz hakkı bulunmamaktadır. Bunun yanında şüpheli veya sanığın adli kontrol talebi reddedilir ise itiraz hakkı şüpheli veya sanığa, kabul edilir ise itiraz hakkı savcıya ait olmaktadır. 104. Madde çerçevesinde ise; şüpheli veya sanığın tahliye talebi kabul edilir ise kimsenin itiraz hakkı bulunmamaktadır. Bunun yanında tahliye talebi reddedilir ise yine şüpheli veya sanığın itiraz hakkı bulunmaktadır.

Diğer önemli bir konu da kişilerin hürriyetlerinin kısıtlanmasına neden olan tutuklulukta geçecek süredir. Bu çerçevede CMK m.102/f.1 uyarınca; "Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.", f.2 uyarınca ise; "Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, ... kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez." denilerek tutuklulukta geçecek süreler belirtilmiştir. Tutukluluk süresinin başlangıç noktası ise AİHM kararlarında da vurgulandığı gibi kişinin fiilen özgürlüğünden yoksun bırakıldığı an olan yakalanma anı veya doğrudan tutuklanmış ise tutuklanma tarihidir. Bununla birlikte tutuklulukta geçecek en fazla süre; CMK m.102/f.1 uyarınca 18 ay, m.102/f.2 uyarınca ise 5 yıl istisnası ise 7 yıl olmaktadır. Burada hem yargılanmaya hem de serbest bırakılmaya ilişkin olarak AİHS m.5/f.3 uyarınca makul süre şartı öngörülmüştür. Makul süre esas itibarıyla belirsiz bir kavram olup, somut olayın özelliklerine göre belirlenecektir. Lakin Türkiye'deki uzun

tutukluluk sürelerinden dolayı AİHM içtihatlarına bakıldığında; Kaplan-Türkiye, Şık-Türkiye, Ergezen-Türkiye gibi birçok davada AİHS m.5/f.3 uyarınca tutukluluğun makul süreyi aştığı vurgulanmış ve ihlal kararları çıkmıştır.[3]

Tutukluluğun incelenmesine ilişkin olarak CMK m.108/f.1 uyarınca; "Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından ... karar verilir.", f.2 uyarınca; "... öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.", f.3 uyarınca ise; "Hâkim veya mahkeme, ... her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrada öngörülen süre içinde de re'sen karar verir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu çerçevede ağır sonuçlar doğuran ve hürriyeti kısıtlayan bu tedbirin düzenli aralıklar ile gözden geçirilmesi sağlanmıştır.

Sadece işlenmiş olduğu iddia edilen suça veya suçun cezasına, niteliğine ve miktarına atıf yapılarak tutuklama kararları verilmekte ve yapılan itirazlar AİHM'e ulaştığında Türkiye hakkında hukuka aykırılık nedeniyle mahkumiyet kararları çıkmaktadır

Tüm bu açıklamaların ışığında; Türkiye'de tutuklama koruma tedbirlerinden birçoğu maalesef kanunlara uygun olarak icra edilmemektedir. Kanunun öngörmediği nedenlere dayanılarak ve bununla birlikte CMK m.100 uyarınca belirtilen tutuklama nedenleri yok sayılarak, tutuklama kararları verilmektedir. Hukuka aykırı bu uygulama ise kanuni değil, keyfi uygulamalara yol açmaktadır. Bunun yanında tutuklama kararlarına, tutukluluğa itirazın reddi kararlarına ve tahliye taleplerinin reddi kararlarına bakıldığında gerekçelerin CMK m.101/f.2 uyarınca belirtilen şartları taşımadığı görülmektedir. Yine bu uygulama da hukuka aykırılık nedeni olup, AİHM içtihatlarıyla da belirtilmektedir. Bu çerçevede tutukluluğa ilişkin kararlarda kanunun belirttiği bütün unsurlar tam anlamıyla yer almalıdır. Bu, kişilere hukuki güvenlik sağlayan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Bir önemli husus da tutuklulukta geçen sürelerin uzun olmasıdır. Bu ise makul sürede yargılanma ilkesinin bir unsuru olarak görülebilmektedir. Bu noktada yargılama faaliyetlerinin de kişilerin temel hak ve hürriyetlerini zedelemeden tamamlanması hukukun bir gereğidir. Bununla birlikte tutuklama bir koruma tedbiri olup cezai bir niteliği asla yoktur. Lakin Türkiye'de çok farklı bir uygulama görülmektedir. Suç işlediği iddia edilen kişiler yakalanıp, tutuklanmakta ve uzun süreler tutuklu kalarak hürriyetleri tam anlamıyla kısıtlanmaktadır. Burada ulaşılmak istenen asıl amacın ise kişileri uzun süre tutuklu halde bırakarak fiili bir ceza uygulamasının gerçekleştirilmesidir. Yani kişiler fiilen mahkum edilmektedir. Bunun ise tutuklamanın tedbir niteliğine ve hukukun genel ilkeleri olan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesine bariz bir şekilde aykırı olduğu görülmektedir. Tüm bu hukuka aykırılıkların giderilmesi ise, her şeyden önce Türkiye'nin hukuk devleti ilkesine çok büyük artı katacaktır. ■

1. Avrupa Konseyi Yayınları; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler; Almanya 2003; 77 vd.
2. Ünver, Yener/Hakeri, Hakan; Ceza Muhakemesi Hukuku; 12. Baskı, Ankara 2016; 359.
3. AİHM Kararları; https://hudoc.echr.coe.int adresinden alınmıştır.

OECD'den Eğitim Raporu

Türkiye'nin üyesi olduğu Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nün "2016 Tek Bakışta Eğitim" adlı yıllık raporu açıklandı. Raporda Türkiye'nin matematik, okuma ve bilim alanlarında 2003'ten bu yana uyguladığı OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı okuma testinde gelişme gösterdiği kaydedildi.

Türkiye'de 6-14 yaş kız çocuklarının eğitime katılımını hedefleyen "Haydi kızlar okula!" gibi projeler uygulanmakla birlikte kız öğrencilerin eğitime katılımı OECD sıralamasının sonlarında yer aldı. Raporda üniversite eğitimine başlayan kadınların yalnızca yüzde 50'sinin eğitimini tamamladığı belirtildi, bu oran OECD ülkeleri ortalamasının yüzde 8 altında. Türkiye'de göçmen ve mültecilerin eğitimin her düzeyinde yer almasına yönelik ciddi sıkıntılar tespit edildi. Velileri lise ve altı eğitim düzeyine sahip olan öğrenciler, anne ve babalarının eğitim seviyesinin üstüne erişmekte zorlanıyor. Ailesinde göçmenlik geçmişi olan öğrencilerin ancak velileri ile aynı eğitim seviyesine erişebildiği ülkeler arasında Türkiye, başı çekiyor.

Hapishanelerde Tek Tip Elbiseye Karşı Tutum Belgesi

İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Çağdaş Hukukçular ve Özgürlükçü Hukukçular hapishanelerdeki tek tip elbise uygulamasına karşı "tutum belgesi" açıkladı. Tek tip elbise hazırlıklarının başladığı bilgisinin kendilerine ulaştığını belirten hak örgütleri bu tartışmanın "ağır insan hakları ihlallerinin simgesi haline gelen Guantanamo'ya atıfla gündeme getirildiğini" vurgulayarak bu yolla mahpusun iki kez cezaya maruz kaldığının altını çizdi. Açıklamada yer alan diğer bazı gerekçeler şöyle:

• "Mahpusun tek tip elbiseye zorlanmasının kendi iç dünyasında yarattığı etki, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 'onur kırıcı ceza' tanımına da uyar. Şöyle der AİHM: Bir cezanın 'onur kırıcı ceza' sayılabilmesi için, mağdurun başkalarının gözünde olmasa bile kendi gözünde aşağılanması yeterlidir."

• "Tek tip elbisenin uygulandığı birçok yerde hukuk, adalet kavramlarının tartışılır düzeyde gerilediği görülmüştür. Yanı sıra mahpusa yönelik her türlü şiddet uygulamasının kolaylaştırıcı bir aracı da olmuştur."

• "Tek tip kıyafet iktidarların politik tercihlerine uymayan bireylere yönelik simgesel, biçimsel, politik bir saldırı aracına dönüştürülmek istenmektedir. Bir şiddet simgesi olan tek tip elbise kişi üzerine kurulan, aynı zamanda tüm topluma gösterilen iktidar otoritesinin en görünür ifadelerinden birisidir."

AİHM'den Protesto Hakkını İhlal Kararı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye'nin, Adnan Öğrü'nün barışçıl protesto hakkını ihlal ettiğine hükmetti. Öğrü 13 Ekim 2010 tarihinde Adana Adliyesi önünde, sendikalar ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya geldiği basın açıklamasında yer aldı. Polis, Adana Valiliğinin 2009 yılında adliyenin 30 metre civarındaki tüm toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile basın açıklamalarına getirdiği yasağı gerekçe göstererek basın açıklamasını engellemek istedi. Öğrü'ye bu ve katıldığı diğer basın açıklamalarının ardından Kabahatlar Kanunu uyarınca toplam 1900 TL para cezası kesildi. İç hukukta itiraz davalarının tamamından olumlu sonuç alamayan Öğrü bunun üzerine AİHM'e başvurma yoluna gitti. Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine kanaat getiren AİHM, Öğrü'ye 120 Euro mahkeme masrafı ödenmesine hükmetti.

Üst Aramasının Keyfiliğinin OHAL ile Bağlantısı

Usul kuralları OHAL'de neden geçerli olmuyor? Kişilik hakkımızın tecavüze uğramasının hesabını kimler verecek? OHAL bizim için değil miydi? Peki ya OHAL hukuki miydi?

Hüseyin Ali Kudret / İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi

Anayasa kitaplarımızı baştan gözden geçirme zamanı OHAL ile birlikte gelmişti zaten. Ancak yapılan uygulamalar o derece bilgilerimizi çürütüyor ki tekrar tekrar açıyoruz kitapları, tekrar tekrar okuyoruz: "OHAL bir hukuk rejimidir." Bize de öyle öğretilmişti Anayasa Hukuku derslerinde. Dolayısıyla OHAL'i hukuku bir rejim olarak düzenleyen anayasa ve uluslararası sözleşmeler bu dönemlerde askıya alınamayacak ya da sınırlanamayacak olan mutlak hakları sınırlı şekilde saymışlardır (MSHS 4/2, AİHS 15/2, Anayasa 15/2). Ancak gerek OHAL ile getirilen kişi hak ve özgürlüklerini ölçüsüz şekilde sınırlamalar, gerekse gözaltılar, tutuklamalar, KHK ile ihraçlar ve sayılabilecek birçok etken insanların üzerinde baskı oluşturmakta, korkutmakta ve yapılan her müdahalenin OHAL'de yapılabileceği düşüncesini oluşturmaktadır. Kimi zaman gerçek polis olup olmadığını dahi bilmeden "polis" lafını duyunca kimlik gösterilmekte, daha da kötüsü kişisel eşya ve üstlerimizin aramalarına göz yummaktayız. Güvenlik gerekçesi ile kişilik haklarımızın ihlal edebileceği,

eşyalarımızın, üstümüzün aranabileceği algısı oluşmakta ve ne yazık ki tepkisiz kalmaktayız. Ancak güvenlik gerekçesiyle yapılan kimlik araması, eşya ve üst aramasının sınırları olmadığı varsayımında keyfi uygulamalara yol açılır. O zaman da daha büyük bir güvenlik sorunuyla karşılaşırız: "Bizim güvenliğimiz?.."

Son zamanlarda sıkça karşılaşılan ve adeta normal bir durum gibi dayatılmaya çalışan kimlik sorma, eşya ve üst aramasının kapsamı, sınırları üzerinde deneyimlediğim bir olay ve ardından yaptığım okumalardan çıkardığım sonuçlar çerçevesinde değineceğim.

2559 sayılı yasalı yasanın 4/A-8. maddesinde "Polis, görevini yerine getirirken, kendisinin polis olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra, kişilere kimliğini sorabilir" hükmü yer almaktadır. Bu hükümden anlaşılacağı üzere, polis görevini ifa ederken kimlik sorabilir ancak kimlik sormadan önce kendi kimliğini göstermek zorundadır. Yasa koyucunun burada "kimliğini gösterdikten sonra" ibaresini gerekçesiz koyduğu düşünülemez. Aksi halini düşündüğümüzde polis olmayan kişilerin de kimlik sorma yetkisi olabileceği dolaylı yoldan kabul edilebilir. Bu da özel hayatın gizliliği ilkesiyle bağdaşmaz, sıradan bir insanın özel bilgilerimize ulaşmasının kötü sonuçlarını da beraberinde doğurur.

Hep alınan bir cevaptır ki "Polis üniformam var, kimliğe gerek mi var?" bu cevabın hiç bir hukuksal dayanağı bulunmamakta, aksine yasa koyucu "polis" tabirini sivil ve üniformalı diye ayırmaksızın kullandığını 3201 sayılı yasanın 4/1. maddesinde "Polis, silahlı icra ve inzibat kuvveti olup üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısımdır." belirtmiştir.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin "Karar veya yazılı emir üzerine üst ve eşya aramasının icrası" başlıklı maddesinde kolluk görevlilerinin talebe gerek olmaksızın kimlik gösterilmesi düzenlendiğinden, sadece bu kapsamda ve hatta her arama için değil sadece karar veya yazılı emir üzerine yapılan aramalarda kimlik gösterilesi tüm kolluk güçleri için zorunlu hale getirilmiş olduğu (Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğin 28/2.maddesi); polisin sivil veya resmi yetki kullanırken, vatandaş talebine gerek kalmayacak şekilde kendiliğinden ve resen kimlik göstermesi zorunludur (2559 sayalı yasanın 4/A-8. maddesi). Hükmün istisnası algısını yaratan aynı yönetmeliğin "Karar alınmadan yapılacak arama" başlıklı 8. maddesi karar alınmadan yapılacak aramaların sınırını çizmektedir. Ancak gerek ilgili kanun maddeleri gerekse hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak burada da polisin kimlik gösterme zorunluluğunun bulunduğunu belirtmek isterim.

Resen kimlik göstermede bazı farklılıklar varken, örneğin Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 8. ve 28/2. maddesi çerçevesinde karar veya yazılı emir ile yapılan aramalarda kimlik gösterme yükümlüğü bulunurken, karar veya emre ihtiyaç olmadan yapılması mümkün olan aramalarda resen kimlik gösterme yükümlülüğünün bulunmayışı gibi farklılıklar bulunurken, vatandaşın kimlik sorması halinde kimlik göstermemeyi mümkün kılan hüküm ve düzenleme yoktur. Hukuk devleti ilkesi çerçevesinde buradan çıkarabileceğimiz sonuç ise vatandaşın talebi üzerine kimlik gösterilmesinin zorunlu olmasıdır.

Polisin kimlik göstermemesi yaşadığımız sorunun temelini oluşturmakla birlikte asıl sorun kimliği gösterdikten sonra yapılacak aramayla başlıyor. Aramanın hukuki dayanağı olmalı ve en önemlisi kişilik hakkını ihlal etmemeli. Aksi takdirde yapılacak arama hukuksuz arama olmaktadır, üzerinde arama yapılacak kişi mağdur durumuna gelecektir. Çünkü hukuksuz arama bireyin özel hayatının gizliliği ve korunmasının ihlali anlamına gelmektedir. Bu yüzden aramaların (adli-önleme) hukuki dayanağı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m.8/2 ve Anayasa m.20/2 ve 21'dir.

Adli ve Önleme Aramasına kısaca değinecek olursak: Suç işlenmeden önce önüne geçilmesi için güvenlik gerekçesiyle yapılan arama önleme araması olarak nitelendirilir. İşlendiği iddia edilen bir suçun veya suça teşebbüsün delillerinin elde edilmesi maksadıyla yapılan aramalar ise adli aramayı oluşturur. Bu kapsamda kişinin özel hayatının gizliliği ve korunması hakkına sınırlama getirilir, kişinin üstü, yanında taşıdığı eşyası, arabası, konutu usulüne uygun bir biçimde aranır. Ancak aramanın şartları gerçekleşmedikçe ve adli veya önleme araması kararı olmadıkça kimsenin özeline dokunulamaz. Aksi gündeme geldiğinde arama hukuka aykırı olacak, konusu suç teşkil eden arama olacak ve bu arama sonrasında elde edilen deliller de hukuka aykırı delil olarak nitelendirilecektir. Anayasa m.38/6 'ya göre hukuka aykırı

Suçluluğu ispatlanana dek bir insana yapılan her türlü geniş yetkili arama, yönetmeliklerin geniş yorumlanması, Türk Ceza Kanunu'na da aykırılık teşkil edecektir

deliller, hiçbir yargılama türünde bireyin aleyhine kullanılamaz.

Arama şartlarının gerçekleştiği ve arama yetkisinin olduğu zamanda bile, üzerinde arama yapılacak kişi arama emrini görmek istediğinde; kolluk mensubu yazılı emri göstermezse yine aramanın ve sonuçlarının hukuka aykırılığı gündeme gelecek ve TCK m.120 uyarınca suç oluşabilecektir (TCK 120: Hukuka aykırı olarak bir kimsenin üstünü veya eşyasını arayan kamu görevlisine üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir). Şartların gerçekleştiği durumda dahi maksadını aşacak bir arama veya tacize neden olabilecek bir aramanın da hukuka aykırı olduğu kabul edilmelidir.

CMK m.116 "Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir." ve CMK m.117/1 : "Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir." düzenlemeleri o aramanın "adli arama" olup olmadığının tespiti ve arama tedbirinin ne olduğunun tespiti için bakılması gereken düzenlemelerdir. Yetki sorunu da CMK 119/1 de belirtilmiştir: "Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir."

Yönetmeliklerle Anayasa ve Kanunlara aykırı düzenleme yapılamadığı da bizim temel Anayasa bilgilerimizden biridir. Dolayısıyla bu hükümlere aykırı düzenlemeler veya sınırlamaları genişletici düzenlemeler anayasaya aykırılık teşkil edecektir. Keza Ceza Hukuku'nda da masumiyet karinesi olduğundan, suçluluk hali bir istisnai haldir. Dolayısıyla suçluluğu ispatlanana dek bir insana yapılan her türlü geniş yetkili arama, yönetmeliklerin geniş yorumlanması, Türk Ceza Kanunu'na da aykırılık teşkil edecektir.

Henüz Ceza Muhakemesi dersi almamış biri olarak, yazdıklarım Anayasa Hukuku'na, bir takım makalelerden ve CMK'nın bazı hükümlerinden çıkardığım sonuçlara dayanmaktadır. Belki de usulsüz üst araması yapan bir polisi şikayet ettiğim savcının dediği gibi "henüz bilmediğim çokça yasa ve karar" vardır, bilemiyorum. Keza gerek Anayasa Hukuku dersinde gerek Milletlerarası Hukuk dersinde gördüğüm ve anladığım kadarıyla " Uluslararası hukuk, iç hukuktan üstündür. Uluslararası hukuktan doğan yükümlülükler, bir devleti savaş, sıkıyönetim gibi istisnai hallerde dahi bağlar." (GÖZLER, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Olağanüstü yönetim usullerinde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması) ya da bu dediklerim "sayın" savcımın dediği gibi OHAL'de geçerli olmayan şeylerdir, bilemiyorum. Belirtmiş olduğum üzere öğrenciyim henüz.

Hukuksuz arama bireyin özel hayatının gizliliği ve korunmasının ihlali anlamına gelmektedir

Usulsüz üst aramasına kişilik hakkımın tecavüze uğraması boyutunda maruz kalmakla birlikte, ukala bulunduğum için gözaltına alındım. Bundan daha trajik kısım da suç duyurusunda bulundum ancak savcılık makamı benim suç duyurumdaki ifadelerin soyut kalması sebebiyle Ek Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verdi ve ardından adıma kamu davası açtı "Görevi yaptırmamak İçin Direnme (TCK 265). Kararın gerekçesi olarak Samandağ Sulh Ceza Hakimliği'nin 2017/46 D. İş gösterilmektedir. (UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana http://vatandas.uyap.gov.tr adresinden yJt9Wi6-C9gLH/k-IYJQ4WL-p1fzNM= ile erişebilirsiniz.) Ancak bu kararda da yukarıda belirtmiş olduğum yönetmeliğe atıf yapılmakla birlikte aynı usul kurallarının geçerli olacağı kanısına varabiliriz. Zira sadece arama yapılacağına dair bir karardır, keyfilik sonucu çıkarmak hukukun temel ilkeleriyle bağdaşmaz.

Yazdıklarım elbette okuyan çoğu kişiye "zırvalık" olarak gelebilir. Bilakis akademisyenlerin yaka paça alındığı bir ülke durumuna geldik. Sorgusuz sualsiz gazetecinin gözaltına alınmasına tanık olduk, okullarda polisin öğrencileri köpekle tehdit ederek kapıdan uzaklaştırılmalarına tanık olduk (10 Ekim 2017- İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüs girişi). Ancak bunlar yapılan hukuksuzlukları normalleştiremez, normalleştirmemeli! Eminim usulsüz üst araması vakıasına maruz kalan çok kişi vardır, daha beter muamelelere maruz kalanlar da... Ancak bunlar için sustukça devamı gelmekte ve OHAL'de yapılan her şey normalleştirilmektedir. Özellikle biz hukukçular, bilgilerimizi sınavdan ziyade pratiğe de uygulamalı ve bu normalleştirme girişimlerine boyun eğmemeliliyiz.

Tabi önce araştırın, belki de OHAL'de hukuk kalmamıştır, her şey yapılabilir. Öğrenciyim sonuçta, doğru bilemeyebilirim(!). ■

Kasım sayısı 25. yıla özel
konularıyla bayilerdeki yerini aldı.

25 yaşında

Auto SHOW

Otomobilde dokunmadık yer bırakmadık...

10 Ekim Ankara Katliamı 5. Blok Duruşmalarının Değerlendirmesi

Katliamdaki kamu sorumluluğunun soruşturulmasına dair en ufak bir adımın büyük bir dirençle karşılaştığı davanın görüşülmesi 22-23 Kasım 2017 tarihlerine bırakıldı

Av. Nuray Özdoğan

Avukat Komisyonu olarak takip ettiğimiz 10 Ekim Katliamı Davasının 5. blok duruşması 25-26 Eylül 2017 tarihinde Ankara Adliyesi 4. Ağır Ceza Mahkemesinde gerçekleşti.

Ankara katliamı dava dosyasında, katliamın tüm bağlantılarıyla araştırılması yönündeki taleplerimiz, yargının kamu sorumluluğunu soruşturmama direnciyle karşılanmaya devam etti.

Duruşma öncesi adliye binası önünde ve içinde alınan yoğun güvenlik tedbirleri, yine ne yazık ki yoğunluklu olarak müşteki ailelerine ve duruşma katılımcılarına yönelik uygulandı. 10 Ekim 2015 Barış Mitinginde göremediğimiz sayıda güvenlik görevlisi katliam duruşmasında görevlendirilmişti.

Dördü duruşmalar sırasında taleplerimiz üzerine tutuklananlarla birlikte 19 tutuklu sanık duruşmada hazır edildi. Sanıkların aralarındaki yoğun iletişim ve rahat tavırları yine gözlerden kaçmadı.

Avukat komisyonunun ilk hazırlığı, mahkemenin suç duyurusu üzerine yürütülen savcılık soruşturmasının eleştirilmesi ve sağlık tedbirleri açısından gerçeğin delilleri ile ortaya konması oldu. Bilindiği üzere Şubat ayındaki duruşmada müştekilerin şikayetlerinin ve olaya ilişkin tanık beyanlarının alınmasından sonra mahkeme 10.02.2017 tarihli ve 21 no'lu ara kararı ile "Duruşmada bir kısım müştekiler ve müşteki vekillerinin suça konu mitingin yapılmasıyla ilgili olarak miting öncesinde önlem alınmaması, canlı bomba saldırısı sonrası alanda bulunan yaralılara gaz sıkılması, kötü muamele yapılması, ambulansların meydana sokulmaması, sağlık hizmetlerinin gereği gibi yapılmaması hususlarındaki kamu görevlilerine ilişkin talepleriyle ilgili olarak Ankara C. Başsavcılığı ve hazırlık soruşturması sırasında ihmali olan kamu görevlileri yönünden tefrik kararı verilerek 2016/93943 soruşturma evrakı yönünden soruşturma yürütüldüğünden bir kısım müştekiler ve vekillerinin bu yöndeki beyanlarının ve İbraz ettikleri belgelerin bu soruşturmayla ilgili olması nedeniyle duruşma tutanakları ve ibraz edilen dilekçe ve eklerinin bu soruşturma kapsamında değerlendirilmesi için Ankara C. Başsavcılığına gönderilmesine," karar verdi.

Mahkemenin suç duyurusu müzekkeresi üzerine, savcılık makamı yürüttüğü 20174/78089 nolu soruşturmada şikayet edilenler hakkında 4483 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gerektiği gerekçesi ile dosyayı Ankara Valiliği'ne göndermiş, İl Sağlık Müdürlüğü görevlileri hakkında Ankara Valiliği İl İdare Kurulu Müdürlüğünce soruşturma izni verilmemesi yönünde karar verilmiş ve savcılık makamınca bu karara itiraz edilmemiştir.

Ankara Valiliğinin de olaydaki ihmal ve kusurunun araştırılması gerektiği bu nedenle kamu görevlileri hakkında soruşturma kararının Valilik makamınca verilemeyeceği yönündeki itirazlarımız defalarca yenilendi.

Ambulanslar Olay Yerinin 1 km Etrafında Bekletildi

Yapılan tespit ve incelemelerde ambulansların iddia edildiği gibi alana zamanında girmediği/giremediği, birçoğunun yaralı taşımadığı, güvenlik güçlerinin müdahalesi nedeniyle alanın etrafında beklemek zorunda kaldığı ambulans kayıt sistemleri üzerinden ortaya konulmuştur.

Soruşturma ve kovuşturma süreçlerindeki ağır ihmaller, eksiklikler yeniden mahkeme heyetine sunulmuş, gerçeğe ulaşma ve adaletin gerçekleşmesi adına kovuşturmanın genişletilmesi taleplerinin kabul edilmesi gerektiğinde ısrarcı olunmuştur.

Olay yeri incelemesi ve devamındaki tüm işlemlerin ulusal ve uluslararası standartlara aykırı yürütüldüğü somut delillerle ortaya konmuş, BM İnsan Hakları Komisyonu, BM Genel Kurulunun farklı tarihteki kararları gereği etkin ve bağımsız bir soruşturmanın Minnesota Protokolüne uymak suretiyle yürütülmesinin BM üyesi tüm Devletler açısından zorunlu olduğu vurgulamıştır.

Dosyadaki, "Patlama Sonrası" olarak etiketlenen yaklaşık üç saatlik video kaydı ile katillerin miting alanına geliş güzergahında hiçbir önlem olmadığı, trafik polisi dışında güvenliğe rastlanmadığı, "Patlama Alanı Temizliği" olarak video kaydı ile bu kadar büyük bir katliamda olay yerinin aynı gün 39 dakika içinde hızlıca nasıl temizlendiği ve delil karartmanın açık olduğu ortaya konulmuştur.

Sanıklar İnsanlığa Karşı Suçtan da Yargılanmalı

Bu celse insanlığa karşı suç kavramı tartışma konusu yapılmış, sanıkların TCK madde 77 ve 78 gereği de yargılanmaları gerektiği, sanıkların eylemleri ve üyesi oldukları IŞİD terör örgütünün eylemleri ve

ideolojisi üzerinden ortaya konmuş, BM İnsan Hakları Konseyi ve İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin, IŞİD'in Ezidilere karşı işlediği suçları soykırım, insanlığa karşı suç ve savaş suçu olarak tanımlamasına vurgu yapılmıştır.

İnsanlığa karşı suç tanımlamasında sanıkların hedef kitleleri, eylem çeşitleri üzerine yapılan sunumda sanıkların tepkisel davranışları ve sözlü hakaretleri salonda gerilimi yükseltmiştir.

Sanıkların dava avukatlarına yönelik tehdit edici davranışları ve salonu tahrik edici konuşmaları ve mahkeme heyetinin pasif tutumu eleştirildi.

Kovuşturmanın Genişletilmesi Talepleri Kabul Edilmeli

Tüm yazışmalara rağmen en basit taleplerin dahi ilgili kurum kuruluş veya savcılık tarafından mahkemeye gönderilmemesi ve yaşanan gecikmeler eleştirilmiştir.

Mahkemenin suç duyurusuna rağmen, soruşturmayı sadece sağlık görevlileri hakkında yürüten Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Memur Suçları Bürosuna yeniden müzekkere yazılması talep edilmiştir.

Tüm taleplerimize rağmen aylardır mahkeme dosyasına ulaştırılmayan İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişliğinin Ö.B.76/1, T.E.135/3, A.A.774/2, E.K.696/138 sayılı ve 25.02.2016 tarihli ön inceleme raporu da dikkate alınarak dönemin Ankara Valisi Mehmet Kılıçlar, Dönemin Ankara Emniyet Müdürü Kadri Kartal, dönemin Ankara Emniyet Müdürlüğü TEM Amiri Hüseyin Özgür Gür, Dönemin Ankara İl Emniyet Müdür Yardımcısı Cemal Dalkılıç, Dönemin Ankara Emniyet Müdürlüğü İstihbarat Şube Müdürü Cihangir Ulusoy, Dönemin Ankara Emniyet Müdürlüğü TEM Şube Müdürü Hakan Duman, Dönemin Ankara Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürü, Adem Arslanoğlu ve Dönemin Çevik Kuvvet Şube Müdürü Yılmaz Ergan'ın en azından mahkeme huzurunda dinlenmeleri talebi 2. kez talep edildi.

Soruşturma dosyasında biz müşteki vekillerine de uygulanan kısıtlılık kararı devam ederken, eylemi organize eden kritik sanıklardan üçü değişik zamanlarda yapılan operasyonlar sırasında kendilerini patlattıkları iddia edildi.

Aylardır bu sanıklara yapılan operasyonun görüntüleri, ayrıntılı ölüm belgelerini göndermeyen Gaziantep savcılık ve emniyet görevlileri hakkında suç duyurusunda bulunulması talep edildi. Bu sanıklardan M. K. Cabael'in eşi Kayseri'de Gaziantep düğün katliamı davasının 06.10.2017 tarihli duruşmasında ifade verirken, eşinin eve gelen güvenlik görevlileri tarafından ateş edilmek sureti ile öldürüldüğünü iddia etti.

Katliamlar arasındaki bağ ve sanıkların örgütsel ağları açısından olukça önemli bilgiler içeren, Gaziantep mahkemelerindeki dava dosyalarının ısrarla gönderilmemesi diğer bir "kovuşturmama" eleştirisi olarak sunuldu.

Yine Gaziantep emniyetinin aylardır, sanıkların katliamı örgütledikleri bölgelerdeki mobese kayıtları ve güvenlik kamera kayıtlarını göndermeme ısrarının suç teşkil ettiği ifade edildi.

Katliam öncesinde haklarında iletişime müdahale tedbiri uygulanan, yönetici vasfındaki sanıklara ait iletişim tespit tutanaklarının adli ve idari dosyalara yollanmamasındaki ısrarın ardındaki saikler sorgulanmış, müzekkere tekidi istenmiştir.

Mahkemenin, sanıklar ile örgütsel bağlarına rağmen sanıkların bir kısmının eşinin, tanık olarak dahi çağrılmamasındaki ısrar sorgulanmıştır.

Sağlık hizmeti sunumu konusunda ihmal iddialarının ciddiyet kazanması akabinde, duruşmalar bittikten bir gün sonra 27.09.2017 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 2017/78089 no ile yürüttüğü soruşturmada, İl Sağlık Müdürlüğü Görevlileri hakkında işlemden kaldırma ve Ankara İl Emniyet Müdürlüğü görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir.

Katliamdaki kamu sorumluluğunun soruşturulmasına dair en ufak bir adımın büyük bir dirençle karşılaştığı dava dosyasında sanıkların tutukluluk halinin devamına duruşmanın 22-23 Kasım 2017 tarihine bırakılmasına karar verildi. ■

Anayasa Referandumu Taraflarının Sosyal Medya Söylemleri

2017 Anayasa referandumu öncesindeki bir aylık dönemde evet ve hayır taraflarının Facebook ortamındaki destekleyici paylaşımları incelenmiş ve toplanan veriler niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerine tabi tutulmuştur

Av. Handan Sena Lezgioğlu Özer

İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya ve İletişim Sistemleri Yüksek Lisans Öğrencisi

Yeni medya, toplumsal ve bireysel olana dair birçok hususu her geçen gün değiştirmesi ve dönüştürmesi gibi, siyaseti ve siyasal iletişimi de yeni bir zemine taşımıştır. Web 2.0'nin dijitallik, etkileşimsellik, kullanıcı merkezli içerik yaratımı, hipermetinsellik, yayılım ve sanallık gibi özellikleri siyasetin ve daha geniş olarak kamusal olanın tartışılmasına, propagandasına ve hatta icrasına yeni bir medyum sağlamıştır. Elbette bu yeni medyum, kamusal olanı da dönüştürmektedir. Bu ortamda artık, kamusal alanın sınırları reel dünyadan sanal ortama doğru genişlemiş ve "kamusal olan" zamandan ve mekandan bağımsızlaşmıştır.

Yeni medyanın yeni bir kamusal bir alan yarattığı iddiasını destekleyen Dahlgren, çevrimiçi kamusal alanları şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Bireysel veya örgütsel web siteleri, bloglar, forumlar, sohbet siteleri
- İnternet gazeteleri
- Siyasal savunuculuğun yapıldığı alan
- Alternatif aktivist alanı
- E-devlet alanı (Dahlgren, 2009)

Belirtmek gerekir ki kanaatimizce, bu sınıflandırmada siyasal savunuculuğun yapıldığı alan ve alternatif aktivist alanı, e-devlet alanı dışındaki diğer tüm alanları kapsayabilecek nitelemelerdir. Hatta bir ölçüde e-devlet alanını da kapsayabilecekleri tartışılabilir. Bu nedenle, yeni medyada siyasal savunuculuğun yapıldığı alanın tek bir ortam olmadığı ve yeni medyanın

tüm alanlarının siyasal savunuculuğun yapılabildiği bütüncül bir yeni kamusal alan oluşturduğu kanaatindeyiz.

Yeni medyanın etkileşimsel ve kullanıcı merkezli doğası, siyasi aktörler ve kuruluşlara sağladığı kadar kullanıcılara da siyasal içerik üretme ve yayma imkanı sağlamaktadır. Kullanıcılar web sitesi, forumlar ve kişisel bloglarının yanı sıra, en yoğun olarak sosyal medya olarak bilinen web 2.0 ortamlarını kullanmaktadır. Bu nedenle sosyal medya, siyasi partiler ve siyasiler için vatandaşlara, özellikle taraftarlarına, sempatizanlarına ve kararsız seçmen kitlesine seslenebilme, onlarla bire bir etkileşime geçme imkanı sunmaktadır. Siyasilerin sosyal medyayı temel olarak;

- Siyasi partileri, liderleri ve söylemlerini tanıtmak,
- Vatandaşları etkinliklerden haberdar etmek,
- Seçmenlerin görüşlerini öğrenmek ve anında geri dönüş alabilmek,
- Maddi destek toplamak

amaçlarıyla bir siyasal iletişim aracı olarak kullanmakta olduğu söylenebilir. Bunun sonucu olarak sosyal medya, çok çeşitli siyasi aktörlerin ve siyasi görüşlerin bir arada bulunduğu ve aynı anda erişilebildiği bir ortam oluşturmaktadır.

Öte yandan sosyal medya, kullanıcılar için kendi içeriklerini üretebildikleri ve yayabildikleri bir ortam oluşturmaktadır. Bu konuda Orhan Gökçe; sosyal medyanın özellikle "...mevcut iktidar ya da sosyal koşullar nedeniyle, kamusal hayata katılmakta zorlanan gruplara –kadınlara, gençlere, kendini sosyal ve siyasal yaşamdan dışlanmış hissedenlere- yalnızca izleyici rolünde değil, aynı zamanda aktör olarak kamusal tartışmaya katılma imkânı sunarak 'sessizlerin sesi' işlevini..." gördüğü saptamasında bulunmaktadır. (Gökçe, 2012)

Seçmen, reel dünyada iletişime geçemediği ve hatta haberdar dahi olmadığı siyasi aktörler ve siyasi görüşlerle sosyal medyada karşılaşabilmektedir. Dahası, tüm bu çeşitlilik içinde seçmen her siyasi görüşten insanlarla etkileşime geçebilmekte ve anında tepki vererek kendisine yabancı bir çevreye dahi dahil olabilmektedir. Bu ortamda çeşitli sanal cemaatler oluşmaktadır. Ancak, böylesi çeşitliliği mümkün kılan bir ortam olmasına rağmen, sosyal medyadaki cemaatlerin de büyük çoğunlukla reel dünyadaki gruplarla benzeştiği ve onların sanal ortamdaki birer yansıması olduğu görülmektedir.

Sosyal medya ortamlarının 2017 Anayasa Referandumu sürecinde "evet" ve "hayır" taraftarlarınca nasıl ve hangi amaçlar

doğrultusunda kullanıldığını araştırmak bu çalışmanın temel amacını teşkil etmektedir. Genel olarak referandum kampanyalarının sosyal medyadaki yansımalarını görmek amacıyla gerçekleştirilen çalışma, tarafların sosyal medyayı kullanım şekilleri arasındaki farkları tespit etmeye çalışarak onların sosyal medyaya ve bir anlamda yeni medyaya yaklaşımını da ölçmek gayretinde bulunmuştur.

Robertson'ın 2006-2008 tarihleri arasında Facebook ortamını gözlemleyerek yaptıkları çalışmada, Facebook duvarı;

- kanıyı destekleme,
- kanıtlara karşı negatif link verme,
- eyleme çağrılar,
- şakalar veya saçma sapan yazılar,
- adaya ilişkin sorular,

şeklinde sınıflandırılmıştır (Robertson, Vatrapu, & Medina, 2009). Çalışma sonucunda gerçekten de incelenen içeriklerin tamamına yakınının bu sınıflandırma ile uyumlu olduğu görülmüş ve "evet" ile "hayır" taraftarlarının bu içerik türlerini hangi sıklıkla ve ne şekilde kullandığı karşılıklı olarak incelenmiştir.

Yöntem

Klaus Bruhn Jensen, internette temel araştırma yöntemlerini temelde iki kategoriye, sonrasında ise altı kategoriye ayırır. Buna göre Niceliksel yöntemler; çevrimiçi veya çevrimdışı anket uygulaması, laboratuvar deneyleri ve içerik çözümlemesidir. Niteliksel yöntemler ise; çevrimiçi veya çevrimdışı derinlemesine görüşmeler, katılımlı gözlem (dijital etnografi) ve söylem analizidir. (Jensen, 2011)

Jensen, internet araştırmaları konusunda internetin "özel bir analitik nesne" olduğunu ve kendi verisini kendisinin ürettiğinin üzerinde önemle durmaktadır (Jensen 2011: 52). İnternet üzerindeki araştırmalarda içerik analizi ve söylem analizinin yoğun kullanıldığını da belirtir. (Jensen, 2011)

Bu çalışmada, 2017 Anayasa referandumu öncesindeki bir aylık dönemde evet ve hayır taraftarlarının Facebook ortamındaki destekleyici paylaşımları incelenmiş ve toplanan veriler niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerine tabi tutulmuştur. Niceliksel araştırma yöntemi olarak içerik analizi, niteliksel araştırma yöntemi olarak da söylem analizi kullanılmıştır. İçerik analizini kısaca açıklayacak olursak, içerik analizi "...iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar (kategoriler) çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniğidir" (Aydemir, 2012) Klaus Merten bu yöntemi, "sosyal gerçeğin belirgin (manifest) içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin (manifest) olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir" (Merten) şeklinde tanımlamaktadır. Orhan Gökçe'ye göre içerik analizinin amacı "kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlemek"tir (Gökçe). Söylem ise; belirli kurallar, terminoloji ve konuşmalardan oluşan sistematik dilsel düzenleri betimlemek üzerine kullanılan bir kavramdır. Söylem, anlamı inşa eder ve böylelikle toplum semboller ve anlamlar arasında bağ kurar. Bu yolla bireyler konular, olaylar ve olgular üzerinde nasıl düşünecekleri ya da iletişim kuracakları bilgisini kazanırlar (Potter).

Söylem analizi; "...en basit anlatımı ile dilin incelenmesidir. Ancak bu inceleme ifade edilen dilsel öğelerin basit bir incelenmesi olmayıp ifadelerin/söze dökülenlerin sözdizimsel ve semantik sınırlarının ötesine gitmeyi ve bu ötede yatan anlam ve içeriği incelemeyi gerektirmektedir." (Çelik ve Ekşi) Söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel yönü ile ilgilenmez. Sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran bireylerin oluşturduğu sosyal olaylara odaklanır. Kısaca, söylem analizi genel, kuramsal ve niceliksel yaklaşımlardan detaylı ve nitel yaklaşımlara geçiş için gerekli bir yöntemdir.

Örneklem

Şüphesiz, araştırma yapmanın en önemli ön koşulu araştırmacının neyi aradığını bilmesidir. Yukarıda açıklandığı üzere, bu çalışmada 2017 Anayasa referandumu öncesindeki bir aylık dönemde evet ve hayır taraftarlarının Facebook ortamındaki destekleyici paylaşımlarının içerik ve söylem özellikleri ile bu konularda birbirlerinden farklılaşıp farklılaşmadıkları merak edilmiştir. Bu inceleme yapılırken, evet ve hayır taraflarının resmi kampanyaları araştırma dışında tutulmuş ve yalnızca vatandaşların paylaşımları incelenerek seçmenlerin referandum tercihlerini hangi içerik ve söylemlerle sundukları görülmek istenmiştir. Bu amaçla, öncelikle evet ve hayır tercihlerine destek olmak amacıyla kurulmuş Facebook sayfaları tespit edilmiş ve en çok beğeni sayısına sahip 4 evet ve 4 hayır sayfasının 15 Mart 2017 - 15 Nisan 2017 tarihleri arasındaki tüm gönderileri örneklem olarak seçilmiştir. Referandum sürecinde kurulmayan, ancak bu süreçte tamamen evet veya hayır tercihlerini desteklemek için içerik üreten gruplar da araştırma evrenine dahil edilmiştir. Örneğin; EVET sayfasının önceki ismi RECEP TAYYİP HERDOĞAN olmasına rağmen, referandum öncesi süreçte tamamen bir evet sayfasına dönüştüğü ve hatta ismini de değiştirerek bu tercihi açıkça belli ettiği için bu sayfa da araştırma evrenine dahil edilmiş ve beğeni sayısı ile ilk dört evet sayfası arasında yer alması sebebiyle örneklem içerisinde yer almıştır. Oluşturulan örneklem şu şekildedir:

EVET SAYFALARI	BEĞENİ SAYILARI
Evet @EvetTürkiye	139.090
Evet-Evet-Evet	53.879
Evet@receptayyipherdogan	38.879
Evet@kararimiztabiikievet	2.000

HAYIR SAYFALARI	BEĞENİ SAYILARI
HayırTV @hayirtv	31.946
Hayır Platformu @ HAYIRPLATFORM	16.903
Hayır Komiteleri @ hayirkomiteleri	13.917
Hayır @hayirdahayirvar35	11.200

Analiz

Bu çalışmada, en çok beğeni sayısına sahip olan 4 evet ve 4 hayır sayfasının 15 Mart 2017 - 15 Nisan 2017 tarihleri arasındaki tüm gönderileri içerik ve söylem analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda içerik analizi için;

- Araç: Gönderinin hangi formatta olduğu (örn: fotoğraf, caps, video vs) ve
- Konu: Gönderinin konusu (örn: kuvvetler ayrılığı, ekonomi vs)

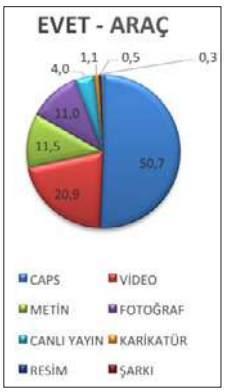
değişkenleri belirlenmiştir. Sadece evet veya hayır tercihini belirten ancak belli bir konuya değinmeyen ve bu suretle tercihi temellendirmeyen gönderilerde konu değişkeni "kodlanamadı" olarak girilmiştir. Söylem analizi için ise;

- Üslup: Gönderide ifade edilen baskın üslup veya duygu (örn: alay, öfke vs),
- Kullanılan Dil: Gönderinin dili (örn: Türkçe),
- Atıf: Gönderide atıf yapılan kişi veya olay (örn: Erdoğan, Merkel vs),
- Kullanılan Görsel: Gönderide kullanılan görsel (örn: Türk bayrağı, tanklar vs) değişkenleri belirlenmiştir.

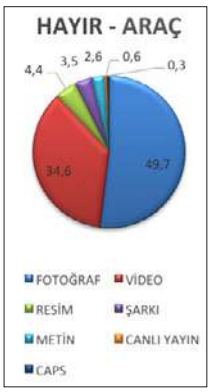
Her bir veri (gönderi) tüm bu değişkenler açısından analiz edilmiştir. Sonucunda, evet sayfaları ve hayır sayfalarının verileri birer bütün olarak grafiğe dökülmüş ve kıyaslanmıştır. Belirtmek gerekir ki, her iki grubun gönderilerinde de çeşitli yoğunluklarda yalan veya yanlış bilgiler yer almaktadır. Ancak bu çalışmada gönderilerin içeriklerinin doğruluk testine tabi tutulması tercih edilmemiştir. Doğruluk veya yanlışlık tespitini yapamayacak/yapmayacak bir seçmen gözünden gönderilerin neye ilişkin olduklarının ve nasıl sunulduklarının incelenmesi tercih edilmiştir. Bu çerçevede yapılan analiz sonuçları her bir değişken açısından karşılaştırmalı olarak aşağıda sunulacaktır.

A- Araç

Örneklemdeki her bir gönderi (veri) için hangi araç formatında olduğu kodlanarak Şekil 1 ve Şekil 2'deki sonuç elde edilmiştir. Buna göre; EVET grubunda en çok kullanılan araç türü yüzde 50 oran ile caps iken, HAYIR grubunda yüzde 49 oran ile fotoğraf'tır. EVET grubunda fotoğraf formatındaki gönderiler ise yüzde 10,7'dir. HAYIR grubunda ise caps, en az kullanılan araçtır. Her iki grupta da ikinci en çok kullanılan aracın video olduğu görülmektedir. EVET grubunda yalnızca metin'den oluşan gönderilerin oranı yüzde 11,5 iken HAYIR grubunda bu oran yalnızca yüzde 2,6'dır. resim kullanımı EVET grubunda yüzde 0,5 iken HAYIR grubunda yüzde 4,4'tür. şarkı aracı, HAYIR grubunda yüzde 3,5'luk bir oran oluştururken, EVET grubunda yalnızca yüzde 0,3 oranındadır.

Şekil 1–Evet Sayfaları, Araç Değişkeni

Şekil 2–Hayır Sayfaları, Araç Değişkeni

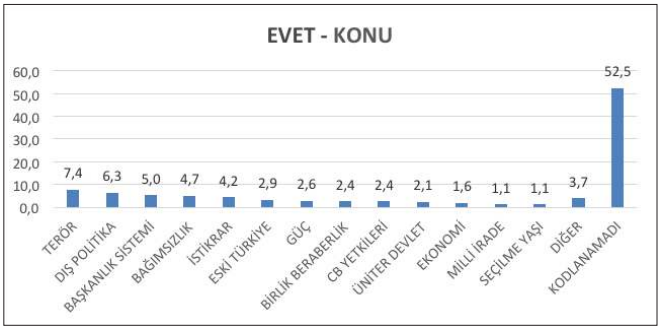
B- Konu

Konu değişkeni açısından analiz yapıldığında, EVET grubunda konu çeşitliliğinin çok daha fazla olduğu görülmektedir. Her iki grupta da kodlanamayan içerikler en fazla yer kaplamaktadır. Konu değişkeni bakımından kodlanamadı ibaresi, herhangi bir konu başlığına girmeyen, konusuz, yalnızca evet-hayır tercihlerini belirten yahut da bir kişiden olumlu veya olumsuz şekilde bahseden ama içeriği bir konuya bağlamayan gönderiler için kodlanmıştır. Her iki grupta da en fazla yer tutan içeriklerin konusu kodlanamayan içerikler olması, her iki grubun da referandum paylaşımlarını argümanlardan çok sloganlar üzerinden yaptığını göstermektedir.

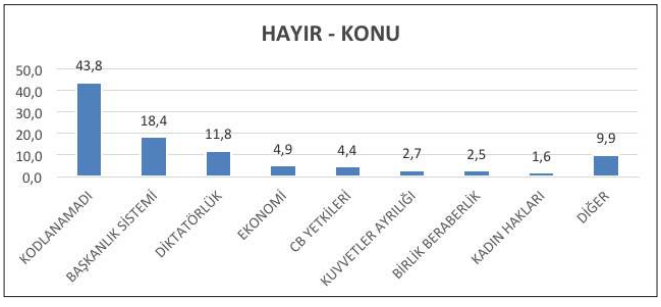
Kodlanamadı dışındaki konu başlıklarına bakıldığında; EVET grubu paylaşımlarının konularının daha fazla çeşitlilik göstermesinin yanı sıra, kullanım oranlarının da birbirine yakın olarak seyrettiği görülmektedir. EVET grubu gönderilerinde değinilen, bağımsızlık, istikrar, eski Türkiye, güç ve milli irade konularına HAYIR grubunda değinilmediği görülmektedir. Terör, dış politika, üniter devlet, seçilme yaşı gibi konulara ise değinilmekle beraber, bu konulardaki gönderiler HAYIR grubunda çok az bir yer teşkil etmeleri sebebiyle diğer oranının içerisine dahil edilmiştir. EVET grubunda ise terör ve dış politika konuları en çok değinilen ikinci ve üçüncü konulardır.

HAYIR grubunda yer verilen kadın hakları konusuna EVET grubunda hiç yer verilmemiş olması dikkat çekicidir. Kuvvetler ayrılığı ve diktatörlük konularına ise değinilmekle beraber, sayıca çok az gönderide değinilmiş olması sebebiyle diğer oranının içerisine dahil edilmiştir.

Ayrıca, HAYIR grubundaki konu başlıklarının somut ve net olmasına karşılık, EVET grubunda

Şekil 3 – Evet Sayfaları, Konu Değişkeni

Şekil 4 – Hayır Sayfaları, Konu Değişkeni

bağımsızlık, istikrar, güç, milli irade gibi vaad edici konuların içeriği netleştirilmeden ve temellendirme yapılmadan slogan olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu konu başlıklarının toplamda teşkil ettiği oran ise yüzde 11 gibi hiç de azımsanmayacak bir orandır.

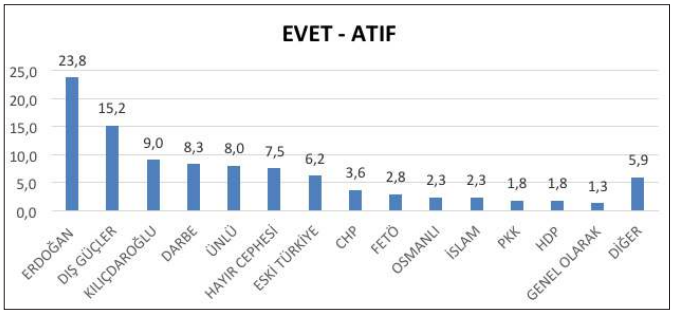
HAYIR grubunda ise, konu başlıklarının somut ve net olmaları bir yana, slogan şeklinde ve temellendirilmeden değinilen konuların diktatörlük ve kadın hakları konuları olduğu gözlenmiştir. bu konu başlıkları da toplamda yüzde 13 gibi yüksek bir oran teşkil etmektedir. Her iki grubun çoğunlukla slogan olarak temellendirmeden kullandıkları bu konuların oranları, kodlanamayan konularla birlikte düşünüldüğünde her iki grubun verilerinin yarıdan fazlasının konusuz veya konusu olmakla birlikte konunun esasına ilişkin bir görüş bildirmeyen sloganvari içeriğe sahip oldukları görülmektedir. Bu oran EVET grubunda yaklaşık olarak yüzde 63, HAYIR grubunda ise yaklaşık olarak yüzde 56'dır.

C- Atıf

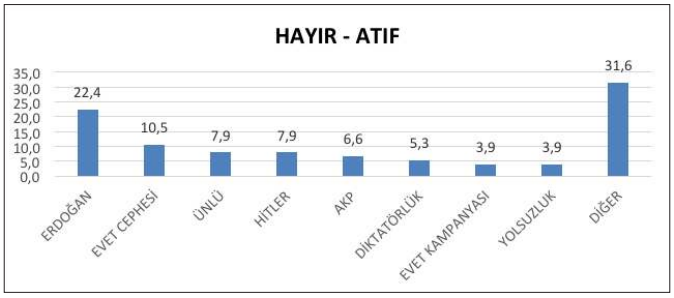
Her iki grupta da Erdoğan'a yapılan atıfların hemen hemen eşit bir oran oluşturduğu dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra, HAYIR grubunda en fazla oran diğer kategorisine aittir. Diğer kategorisi, birbiriyle bir kategori oluşturmayan ve diğer kategorilerden birinin kapsamına da girmeyen atıfların bulundukları kategoridir. Diğer; medya, darbe, ABD, devlet, Allah, Yeni Türkiye, sanat, FETÖ ve MHP gibi atıfları içermektedir.

EVET grubunda yer teşkil eden dış güçler, Kılıçdaroğlu, hayır cephesi, eski Türkiye, CHP, Osmanlı, İslam, PKK, HDP atıfları HAYIR grubunda hiç bulunmamaktadır. Aynı şekilde HAYIR grubunda yer teşkil eden Evet cephesi, AKP, Evet kampanyası, yolsuzluk kavramlarına EVET grubunda hiç atıf yapılmamaktadır. Hitler ve diktatörlük kavramlarına ise atıf yapılmakla beraber, bu atıflar çok az sayıda olmaları sebebiyle diğer kategorisine dahil edilmiştir.

HAYIR grubunda yapılan atıflar büyük çoğunlukla ülkenin yönetimi ile ilgili hususlar olmasına rağmen, -Hitler atfı da ülkenin yönetimi ile ilgili Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı eleştirmek için kullanılmıştır- EVET grubunda terör, darbe, FETÖ, PKK, dış güçler gibi ülkenin yönetimi dışındaki etmenlere çokça atıf yapıldığı da dikkat çekmektedir.

Şekil 5 – Evet Sayfaları, Atıf Değişkeni

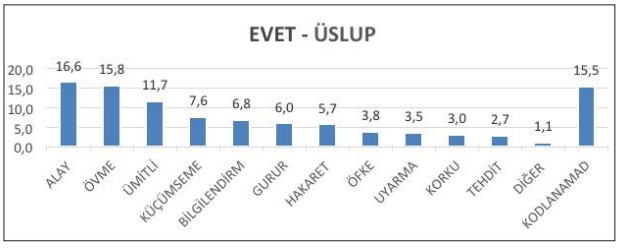
Şekil 6 – Hayır Sayfaları, Atıf Değişkeni

D- Üslup

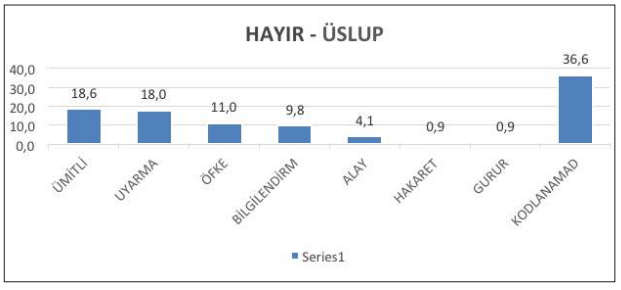
EVET grubunda en yüksek orana sahip üslupların alay ve övme olduğu görülmektedir. Atıf kısmında sunulan grafiklere bakıldığında görüleceği üzere, en çok Erdoğan'a atıf yapılmıştır ve Kılıçdaroğlu da üçüncü sıradadır. Bunun sebebi EVET grubundaki gönderilerde çokça Erdoğan ve Kılıçdaroğlu'na atıf yapılarak, Erdoğan'ın övülmesi ve Kılıçdaroğlu'ndan alaylı bir üslupla söz edilmesidir.

Diğer değişkenlerde olduğu gibi, üslup değişkeninde de EVET grubunun gönderilerinin daha fazla çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir. Dikkat çeken noktaları belirtmek gerekirse; Öfke, küçümseme, hakaret, tehdit ve diğer olarak kodlanan kutlama, mağduriyet, nasihat üslupları HAYIR grubunda yer almamaktadır. Üzüntü ve korku üslupları ise HAYIR grubunda da bulunmakla birlikte yüzde 0,3 oranlarında oldukları için grafikte yer alamamışlardır.

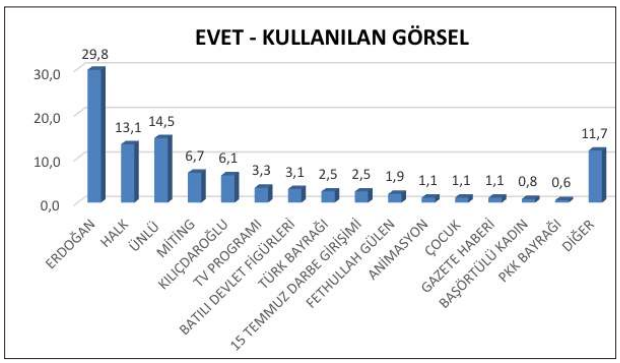
Seçmen, reel dünyada iletişime geçemediği ve hatta haberdar dahi olmadığı siyasi aktörler ve siyasi görüşlerle sosyal medyada karşılaşabilmektedir

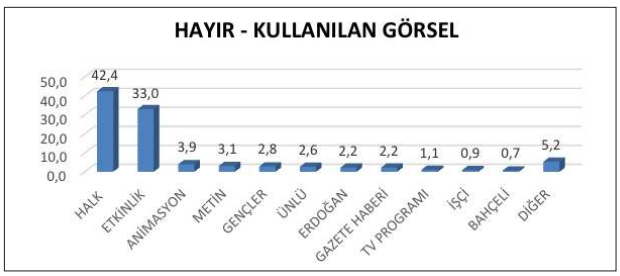
Şekil 7 – Evet Sayfaları, Üslup Değişkeni

Şekil 8 – Hayır Sayfaları, Üslup Değişkeni

Şekil 9 – Evet Sayfaları, Kullanılan Görsel Değişkeni

Şekil 10 – Hayır Sayfaları, Kullanılan Görsel Değişkeni

E- Kullanılan görsel

EVET grubunda en çok kullanılan görselin Erdoğan fotoğrafı olduğu görülmektedir. Sonrasında sırasıyla ünlüler ve halk görüntüleri gelmektedir. HAYIR grubunda ise en fazla halk görüntüleri, sonrasında etkinlik görüntüleri yer almaktadır. HAYIR grubunda bu ilk iki görsel içeriği toplam görsellerin yüzde 75'ini oluşturmaktadır. Kullanılan görsel değişkeninde de EVET grubunun daha çeşitli içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Yine kullanılan görsel açısından da EVET grubunun 15 Temmuz darbe girişimi, Türk bayrağı, Fethullah Gülen, batılı devlet figürleri, PKK bayrağı gibi halkta ülkenin aleyhine faaliyetlerde bulunduğu algısı olan kişi, kurum ve olayları kullandığı görülmektedir.

Sonuç

Yukarıda ayrıntılı şekilde belirtildiği üzere, bu çalışmada Facebook ortamındaki Evet ve Hayır sayfalarından en fazla beğeniye sahip dörder sayfanın 2017 Anayasa referandumundan önceki bir aylık süre içerisindeki tüm gönderileri örneklem olarak alınmış ve içerik analizi ile söylem analizine tabi tutulmuştur.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; değişken olarak belirlenen araç, konu, atıf, üslup ve kullanılan görsel kategorilerinde genel itibariyle Evet grubunun her kategoride daha çeşitli bir içerik oluşturduğu görülmektedir. Hayır grubunun içeriklerinin ise daha az çeşitlilikte özellik gösterdiği, ancak Evet grubunun içeriklerine kıyasla daha somut ve net konulara odaklanıldığı görülmektedir. Hayır grubunda gerek konu, gerek atıf ve kullanılan görsellerde ülkenin yönetimine ilişkin hususlar ön plana çıkarılmakta, Evet grubunda ise çoğunlukla dış etmenler hedef gösterilerek korku ve öfke üslubunda içerik üretilmekte, tehdit altında olan bir ülke imajı sürekli akan enformasyonla canlı tutulmakta ve çoğu içerikte muhalefet liderleri alay konusu edilmektedir. Bunun yanı sıra, her iki grubun içeriklerinin yarıdan fazlasını konusuz veya konusu olmakla birlikte konunun esasına ilişkin bir görüş bildirmeyen sloganvari içeriklerin oluşturduğu gözlenmiştir. ■

Kaynakça:

Akyol, Mevlüt. Seçim Kampanyalarında Sosyal Medya Kullanımı: Facebook Ve 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2015

Aydemir, G. (2012). Sosyal Medyada 2011 Genel Seçimleri: Nicel –Nitel Arayüzey İncelemesi. Selçuk İletişim.

Çelik, H., & Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi.

Dahlgren, P. (2009). Media and Political Engagement: Citizens, Communication, and Democracy. NY: Cambridge University Press.

Dijck, J. V. (2011). Tracing Twitter: The Rise of a Microblogging Platform. International Journal of Media & Cultural Politics, 333-348.

Facebook / Evet - @EvetTürkiye. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/Superbilgiler/ adresinden alındı

Facebook / Evet - @kararimiztabikievet. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/kararimiztabiikievet/ adresinden alındı

Facebook / Evet - @receptayyipherdogan. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/receptayyipherdogan/ adresinden alındı

Facebook / Evet-Evet-Evet. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/Evet-Evet-Evet-615769708521092/ adresinden alındı

Facebook / Hayır - @hayirdahayirvar35. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde https://www.facebook.com/hayirdahayirvar35/ adresinden alındı

Facebook / Hayır Komiteleri - @hayirkomiteleri. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/hayirkomiteleri/ adresinden alındı

Facebook / Hayır Platformu - @HAYIRPLATFORM. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/HAYIRPLATFORM/ adresinden alındı

Facebook / Hayır TV - @hayirtv. (tarih yok). Mayıs 5, 2017 tarihinde Facebook: https://www.facebook.com/hayirtv/ adresinden alındı

George, A. L. (2003). İçerik Çözümlemesinde Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. Ankara: Alternatif.

Gökçe, O. (2006). İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gökçe, O. (2012). Yeni Medya-Kamuoyu- Demokrasi. İstanbul: Alfa.

Hansen, A. (2003). İçerik Çözümlemesi. Ankara: Alternatif.

Jensen, K. B. (2011). New Media, Old Methods- Internet methodologies and the Online/offline Divide. In C. E. Mia Consalvo, The Handbook of Internet Studies (pp. 43-58). Malden: Wiley-Blackwell.

Köseoğlu, Y., & Al, H. (2013). Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya. Akademik İncelemeler Dergisi.

Poynter, R. (2012). Internet ve Sosyal Medya Araştırmaları El Kitabı. Optimist.

Robertson, S., Vatrapu, R., & Medina, R. (2009). The social life of social Networks: Facebook linkage patterns in the 2008 U.S. Presidential Election. The Proceedings of the 10th Int. Digital Government Research Conference.

Yolçu, N. (2011). 12 Eylül Anayasa Referandumunda Siyasal Partilerin İnternet Kullanımı ve Kampanya Söylemleri. The Academic Journal of Information Technologies, 2.

CAPITAL ABONELİĞİ BKM EXPRESS İLE ÇOK AVANTAJLI!

Şimdi Capital aboneliği BKM Express ile hem çok kolay hem de çok avantajlı.
Tek yapmanız gereken **CapitalAbone.com** adresine girmek ve **%20 indirimli** abonelik işleminizi gerçekleştirmek.

BKM Express ile siz de Capital'e abone olun,
iş ve ekonomi dünyasında önde olun!

- **Her ay adresinize teslim**
- **Ücretsiz kargo**
- **3 taksit imkanı**

BKM Express ile
%20 İndirim
~~120~~TL yerine 96TL*

BKM express

Capital
AYLIK İŞ ve EKONOMİ DERGİSİ

DB DOĞAN BURDA DERGİ

Google play | Available on the App Store | capitaldergisi | @capitaldergisi | capital.com.tr

*İndirim bir yıllık, 12 sayı aboneliğinde sınırlı bir süre için için geçerlidir. Kampanyadan ilk başvuru yapan 1500 kişi faydalanacaktır. Taksit, anlaşmalı kredi kartları için uygulanır.

Cağaloğlu'da Bir Bina-2
Muallim İbrahim Hakkı Bey

Gösterişiyle, dersleri işleyişiyle, parlak zekâsıyla hemen herkesin üzerinde ittifak ettiği bir kişi vardı. Geçmiş zaman, hakkında çok yazıldı, çizildi. Hukuk Mektebi'nin yıldızı, İbrahim Hakkı Bey'di

Turan Tanyer

1898 yılının eylül ayı başında Hukuk Mektebi'nde yeni bir öğretim yılına başlandı. İlk gün Cağaloğlu'daki binanın içi dışı bayağı kalabalıktı. Hele birinci sınıfın ders salonu âdeta mahşer yeriydi. Öğrenci sıraları saatler öncesinden kapılmıştı, boş yer bulamazdınız. O gün okulun yeni öğrencisi Cemil [Birsel] Efendi erken saatlerde salona girmiş, kürsünün önündeki sıranın başında kendine bir yer edinip oturmuştu. Hep birlikte, adını genç yaşta okulun efsaneleri arasına yazdıran idare hukuku muallimini bekliyorlardı.

Saat 15.00'ı vururken, salon dışından çan sesi duyuldu. Hademe kocaman bir el çanını sallayıp duruyordu. Ders saati gelmişti.

Salon dolu, sessiz, herkes dikkatli, beş dakika geçti geçmedi kapıya önce "tık tık" vuruldu, sonra açıldı. İçeriye tıknaz bir adam girdi. Dersin muallimiydi.

Yeni öğrenci anlatıyor:

"Muallim yanımdaki yoldan kürsüye geçti ve oturdu. Altın çerçeveli gözlüğünü düzelterek, sınıfı bir gözden geçirdi. Sonra cebinden ikiye bölünmüş takrirlik kağıtlar üzerine yazılmış notlarını çıkararak, doğrudan doğruya dersi anlatmağa başladı.

İfadesi, şakrak akan bir su gibi kıvrak, açık ve tatlı idi. Notlarına ara sıra göz gezdirerek durmadan söylüyordu ve çabuk söylüyordu. Notunu çok zorlukla tutabiliyordum."[1]

İbrahim Hakkı Beyin Mektebi Hukaka yeni muallim olduğu zamanki resmi.

Yedigün, 27 Haziran 1934

Bu satırların sahibi, o gün dersi dinledikten sonra bu okula gelmekle doğru bir karar aldığını yıllar sonra söyleyecekti.

Hukuk Mektebi'nin Yıldızı

Hukuk Mektebi'nin "yıldız" muallimleri vardı o yıllarda.

Ama içlerinde, gösterişiyle, dersleri işleyişiyle, parlak zekâsıyla hemen herkesin üzerinde ittifak ettiği bir kişi vardı ki o bir başkaydı. Geçmiş zaman, hakkında çok yazıldı, çizildi. Hukuk Mektebi'nin yıldızı, İbrahim Hakkı Bey'di. Onun parlaklığına kimsecikler erişemezdi.

1863 yılında doğmuştu. İptidai öğreniminin ardından Beşiktaş'taki rüştiyede okumuş, orayı da bitirince Mülkiye Mektebi'ne girmişti. Beş yılını geçirdiği Mülkiye'nin en gözde öğrencisi oldu. Nitekim okulu birincilikle, "Aliyülâla" derecede şahadetname alarak bitirdi. Okul sonrası, Osmanlı bürokrasisi onun hızla yükseleceği bir alandı. Hariciye Nezareti'ne girdi. Bu arada İngilizce öğrendi. Sonra Hariciye Nezareti'nden ayrılıp Saray'ın mabeyincileri arasına katıldı. Almanya İmparatoru II. Wilhelm 1898 yılının ekiminde İstanbul'a geldiğinde ona eşlik eden görevliler arasındaydı. Siyam kralının kardeşi geldi; mihmandarı oydu. 1891'de Chicago Sergisi açıldı; ülkesini sergide birinci komiser sıfatıyla temsil etti. Amerika dönüşünde de Babıali'nin hukuk müşaviri oldu. Bu arada Hukuk Mektebi'nin muallimleri arasına katıldı.

Okulda, Hukuku İdare (İdare Hukuku), Hukuku Düvel (Devletler Hukuku) derslerini üstlenmişti.

Kontrol Altında Ders

Dersler içinde en sorunlu olanlar bu ikisiydi. Sorun, muallimin veya dersin yahut da her ikisinin birden zor oluşundan değildi. Tabii o da olabilir, ama dersini çalışır, notunu alıp, geçer gidersin! Sorun, zamanın siyasi havasından. Ne de olsa II. Abdülhamid döneminin Hukuk Mektebi. Kanuni Esasi'den nasıl söz edeceksin

ders sırasında? Zor iş. Öyle ki, "Hocamız İbrahim Hakkı Bey, İdare dersine her yıl bir giriş ile başlar, bunda idare ile esasiye hukukunun münasebetlerini gösterir ve bu münasebetle Kanuni esasiden, adını söylemeden kanun u mahsus diyerek bahseylerdi. Yavaş yavaş bu da çeker oldu. Bir gün dershaneye bir koltuk kondu ve bu koltuğa sarıklı bir zatın hocanın arkasından gelip oturduğu görüldü. Uyandırdığı tesir yalnız merak değil, rejime nefretti. Hakkı Bey Mabeyni Hümayun mütercimlerindendi. Devrin gidişini takdir etmez değildi. Dersine kontrol yapılması zevahiri kurtarmak için bile olsa elverişli değildi."[2]

Evet, İbrahim Hakkı Bey'in dersinde Babıali'den gönderilen bir kontrol memuru bulunurdu. Bununla birlikte okulda olduğu gibi, devlet yönetiminin vazgeçilmez yıldız oyuncusu yine oydu. Babıali'nin gözü kulağı hep ondaydı. En karmaşık dosyalar onun masasına yığılırdı. Sorunların çözümü için bilgisine ilk -ve galiba son- başvurulan kişiydi. Artık, konu neyse nedir, ama İbrahim Hakkı Bey'in hukukî mütalaası alınmadan Babıali'de bir iş görülmez, adım atılmazdı!

Derste

Dersini öğrenciler kaçırmak istemezlerdi. Her konuda çok bilgiliydi. Dersi işlerken pek de ciddiydi. O zamanlar, bazı muallimler vardı ki derse geç gelip erken giderler, sonra, ders sırasında hikâyeler, fıkralar anlatırlar, öğrencilerle şen şakrak zaman geçirirlerdi. Ama İbrahim Hakkı Bey? O salondayken zaman öyle fıkrayla, hikâyeyle akmazdı. Onca yıl kürsüde durup boy göstermişti, yüzünden şöyle bir tebessüm bulutu geçtiğini gören bile çıkmamıştı. Öğrencisi Sermet Muhtar Alus, onun ders anlatışını, öğrencinin hâlini -hocasının aksine- neşeli kalemiyle şöyle naklediyor:

"Üstadın dersi, dersten ziyade bir konferansı andırırdı. Faslı tutturur ve girişir. Bir kere bile sürçü lisan etmeden, hiç kekelemeden bir saat mütemadiyen söyler, söyler. (...)

Dersi anlatırken, yutkunmak, tepe kaşımak, insan hali bu, sarpa saracağı da olur a, ıkınıp fıkınmak asla yok. Hele dara gelince medet umulan filân fıstık, falan festekiz, estek köstek gibi dil peresenkleri de kat'a mevcut değil.

Sanki kurulu -pardon- motorlu bir lâkırdı cihazı hareketi tutmuş; hiç aksamadan mis gibi işliyor.

Hani Kapalıçarşı'da, Zenneciler içinde, makinelerle kasnak işleyenler vardır. Bunların çoğu, yüzünü gözünü buruştura buruştura, alıal morumor, bir değirmi bohçacığı elden çıkaramazken bir de bakarsın ki, bitişiğindeki, Kâhtanede sandalla Hıdrellez safasına çıkmış gibi, lâkayt ve cakalı işini becerir.

(Hukuku İdare) Muallimi Hakkı Bey ders kürsüsünde
(O zaman sınıfta yapılan bir karikatürdür).

Yedigün, No. 68, 27 Haziran 1934

"Muallimi muhteremin ağzından çıkacak bir saiti kaçırmayayım diye gözü kararanlar; fenalaşanlar, mübalâğam yok bayılanı bile gördüm"

Hakkı Beyin kürsüdeki duruşu bu mahir kasnakçıların ayni idi.

O, takrire agaz eyledi mi sıralardakilerin hali pürmelâlini görmeyin.

Dershane, o kadar mahlûkun nefesinden hamam halvetine dönmüş; vücutlar, göbek taşında tere batmış gibi sucuk kesilmiş.

Muallimi muhteremin ağzından çıkacak bir saiti kaçırmayayım diye hababam gayret, hababam not tutma. Burunlardan şıpır şıpır damlayan terlerle defterlerin üstü sırılsıklam. Fartı faaliyetten şişenler; gözü kararanlar; fenalaşanlar, mübalâğam yok bayılanı bile gördüm. Neme lâzım, isminin şimdi lüzumu yok.

Bu çalakalem notların cilveleri de çok olurdu. Meselâ (Teşkilâtı kadime) bahsında Cebelu'yu Cibali mi yazanlar istersin; cüppeli mi okuyanlar? Pradier-Fodèrè'yi Perrariye Fodra, Holtzendorff'u Hevilçendoref belleyenler ve imtihanda bile söyleyenler. Gaspard Bluntschli için: (Baksana kitapçı Kasparla adaşmış; desene ki aslen Ermeni?) diyenler..."[3]

Parlak bir bürokrat ve hukuk muallimi-nin bürokraside ve siyasette yükselişi sürüp gitti. Önlenemez yükselişin basamaklarında İbrahim Hakkı Bey, daha ne makamlara ulaştı. Önce nazır oldu. Ardından Babıali'nin o gösterişli ana kapısından girip sadrazam koltuğuna oturdu. Artık İbrahim Hakkı Paşa'ydı. ■

1. Cemil Birsel, "Öğrenirken ve Öğretirken Beraber", Ebül'ula Mardin'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kenan Matbaası, İstanbul, 1944, s. 90.
2. Cemil Birsel, agy, s. 100-101. Birsel, İbrahim Hakkı Bey'in derste anlattıklarını dinlemek için gönderilen kişinin Meclis-i Maarif âzasından Kalender Hasan Efendi olduğunu da belirtiyor. (Aynı yer)
3. (Sermet Muhtar, "Bir Varmış… Bir Yokmuş… Eski Mektebi Hukuk Muallimlerinden İbrahim Hakkı Bey", Yedigün, No. 68, 27 Haziran 1934, s. 12.

"Şikago Mezbahaları"ndan Ankara Amele Pazarına

Bunlara da, hukuklarına da binlerce kez lanet olsundu. Adaletmiş; yalandı yalan, korkunç, vahşice bir yalan...

Arş. Gör. Berna Öztürk* / Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Ana Bilim Dalı

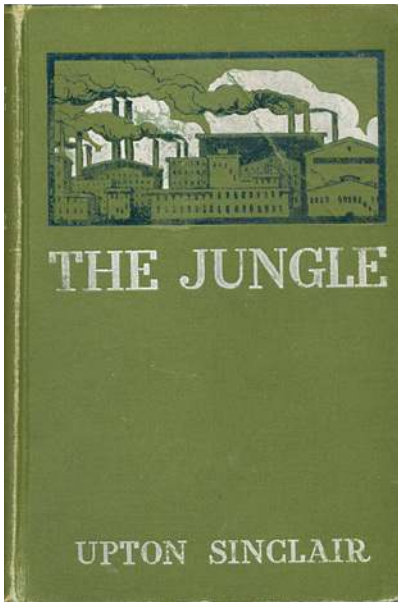
"Bu insanlar azar azar her şeyden vazgeçmiş; ama bir şeye ruhlarının bütün gücüyle asılıyorlar: vaselija'dan vazgeçemezler! Anlamıysa; insanın hayatında bir kerecik zincirlerini kırıp kanatlarını hissetmesi, güneşi görmek koşuluyla insanın mağarada oturup gölgelere bakabileceği; yeter ki hayatın, bütün kaygıları ve dehşetine rağmen, aslında o kadar da mühim bir şey olmadığı, sadece nehrin üzerindeki bir su kabarcığı olduğu, bir kadeh az bulunur kırmızı şarap gibi keyifle içebileceği bir şey olduğu gerçeğine bir kerecik olsun tanıklık etmesi... Dünyanın efendisi olma hissini bir kez tattıktan sonra, insan yeniden çalışıp didinmeye başlayabilir ve geriye kalan günlerini bu anıyı hatırlayarak geçirebilir."[1]

Upton Sinclair'in ölümsüz eseri "Şikago Mezbahaları" daha iyi bir yaşam için Litvanya'dan Şikago'ya göç eden bir ailenin hikayesini 1900'lü yıllarda Amerika'daki emekçilerin sefalete nasıl mahkum edildikleri gerçeğini de gözler önüne sererek anlatıyor. Sinclair romanında hayatta kalmak, ailelerini kurtarabilmek için her tür güvenceden yoksun, acımasız, insanlık dışı çalışma şartlarına mecbur bırakılan emekçilerin öyküsünü bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Şair ne güzel demişti, "Bir yerimiz varsa bu dünyada / Her şey insanca olmalı / Sevmek de / Yaşamak da / Ölmek de..." Oysa Şikago Mezbahaları insanca olanı yok etmek ve paraya çevirmek için aç bir canavar gibi çalışmaktan başka çaresi olmayan insanların üzerine saldırıyor.

Jurgis ve Ona Şikago'da mezbahaların arkası olarak da bilinen ve göçmenlerin yerleştikleri bölge olarak anılan Packingtown'a aileleriyle birlikte oldukça tehlikeli bir yolculuk sonunda ulaşıyorlar. Litvanya'dan Şikago'ya göçen ailenin cebinde ise birkaç yüz dolar ve yeni bir ülkede daha refah bir hayata ulaşacaklarına olan kırık inançları var. Beşi yetişkin altısı çocuk olan bu on bir kişi hileli bir zarla oynanan mecburi kumara kendi yazgılarını emanet ediyorlar.

Jurgis ve Ona Şikago'ya yerleştikten sonra ilk iş olarak kaldıkları pansiyondan kurtulmak ve aileleriyle birlikte başlarını sokacak bir ev bulmak için arayışa girerler. Bütün aile elde avuçta ne varsa bir araya getirir ve "bir gün kendilerinin olacağını umut ettikleri" bir ev satın alırlar. Ancak, birikimleri bu evin sadece ön ödemesini karşılamaya yeter. Kurallar katıdır. Her ay düzenli olarak taksitler ödenirse ev onların olabilir. Aksi takdirde önceki ödemelerin de bir anlamı kalmaz ve bu çatı onların elinden alınır. Ev sorunu çözüldükten sonra ikinci iş olarak Ona ve Jurgis için her şeye rağmen "vaselija" yapılır. Yani, tüm mahallelinin, eş-dostun davetli olduğu Litvanya'daki gibi bir düğün ziyafeti. Bu kadar borç ve yokluk içinde ailenin artık tek bir seçeneği vardır: Çalışmak!

Jurgis, Şikago mezbahalarında iş aramaya başlar. Duyduğu hikayeler burada çalışan adamların nasıl birer birer çöküp gittiğine ilişkindir. Ama Jurgis kendisine güvenir. Duyduklarına güler geçer; çünkü o gençtir, çok kuvvetlidir ve çalışmaya alışıktır. Patronların aradığı türden bir adamdır. Ne denirse yapar, bir yere gitmesi söylenirse, o koşarak gider. Jurgis devasa cüssesi ve azmi sayesinde diğer çelimsiz adamlar gibi sırtının kolay kolay yere gelmeyeceğine inanmaktadır. Jurgis, iş aramak için fabrika kapısında sıraya girdiği ilk gün dikkatleri üzerine çeker ve et fabrikasında

Upton Sinclair'in Türkçe'ye Şikago Mezbahaları olarak çevrilen kitabı The Jungle'in ilk basımının kapağı.

çalışmaya başlar. Zamanla öğrenecektir, "burada domuzların çığlıklarından başka her şeylerinin kullanıldığını"[2] tıpkı kendisi ve işçilerin hayatları gibi.

Et fabrikasındaki günler kolay geçmez. Jurgis her gün biraz daha çok çalışmak zorundadır. Boşa geçirilecek bir dakika bile yoktur. Yorulmak ise telafisi imkansız bir hata gibidir. Zira fabrikanın kapısında bu işi yapmaya can atan yüzlerce insan vardır.

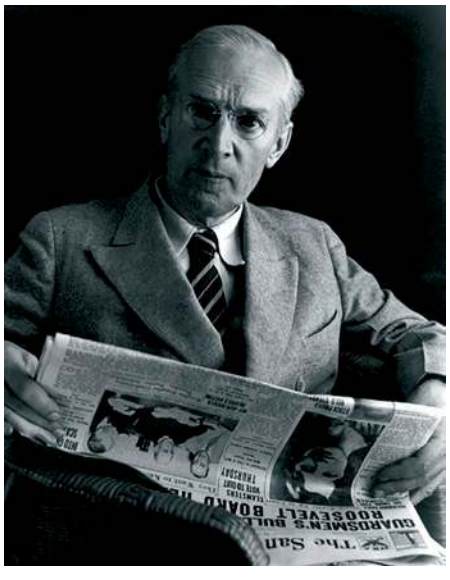
"Burada belirledikleri hız insanın gücünü ve becerilerini sonuna kadar kullanmasını gerektiriyordu; ilk sığırın yere düşüşünden öğle yemeği düdüğüne kadar, sonra da saat yarımdan Tanrı bilir öğleden sonranın ya da akşamın hangi geç saatine kadar, insan bir an olsun ne ellerini, ne gözlerini ne de beynini dinlendirebiliyordu. Jurgis bunu nasıl becerdiklerini görmüştü. Patronların gözü sürekli üstlerindeydi ve içlerine şeytan girmiş gibi çalışıyorlardı. Buna tempoyu arttırmak deniyordu ve bu hıza uymayanlar olduğunda da dışarıda denemek için yalvaran yüzlercesi vardı."[3]

"Yeniler binlerceydi. Tesislerin kapıları gün boyu aç ve beş parasız adamların kuşatması altındaydı. Her sabah resmen binlercesi geliyor, bir yaşam şansı elde edebilmek için birbirleriyle savaşıyorlardı. Kar fırtınaları ve soğuk umurlarında değildi. Bir gün Durham (et fabrikası) gazeteye ilan verip buz kesecek iki yüz adam alacağını duyurdu. Sabahleyin şafak sökmeden önce Durham'ın kapısında üç bin kişi vardı. Sonra Durham'daki patronlar en iri yarı yirmi adamı seçti, iki yüzün baskı hatası olduğu anlaşıldı."[4]

İşçilerin iş bulması güçtür. Bundan daha zoru ise iş bulanların çalışma koşullarıdır. Fabrikalarda ne iş güvenliği ne de iş güvencesi vardır. Tek bir kural geçerlidir, o da çalışmak, tempoyu sürekli arttırarak çalışmak. İşverenler için önemli olan işlerin yürümesidir. İşçiler için ise önemli olan işlerini kendi canlarına pahasına ellerinde tutmaktadır. İşleri ne kadar tehlikeli ve yorucu olsa da gelecekleri ve aileleri için ölesiye çalışmaya mecburdurlar.

"Ölüm yatakları hiç ısıtılmıyordu; adamlar bütün kış açık havada çalışsalar

Dünyada 168 milyon çocuk çalışmak zorunda. Çalışan çocukların yarısı tehlikeli iş şartlarında mesai yapıyor (üstte). Yazar Sinclair (1878-1968) kitabının yarattığı etkiyi şöyle açıklayacaktı: "Halkın kalbini nişan almıştım ...ama midesinden vurdum" (altta).

aynı şeydi. Aynı şekilde pişirme bölümleri gibi yerler dışında, binanın hiçbir yerinde ısıtma yoktu. Ölüm yataklarında üstünüz başınız kan oluyor, kanlar kaskatı donuyordu; bir sütuna dayandığınızda donan kanlar yüzünden oraya yapışıp kalıyor, bıçağın sapını tuttuğunuzda avcunuzun derisini orada bırakabiliyordunuz. Adamlar ayaklarına gazeteler ve paçavralar sarıyor, bunlar kana batıp donduktan sonra hepsi de fil ayağı büyüklüğünde koca yumruların üzerinde yürümeye başlamış oluyordu."[5]

"Dövme makinalarında çalışanlar vardı ve belirlenen hızda çalışırken dalıp gitmeden, kendi ellerini de makinaya kaptırmadan, uzun süre çalışabilmeleri çok zordu. İşleri ölü sığırı yerden havalandıran kolu indirmek olan asansörcüler vardı. Bunlar çatı kirişlerinin altında koşturup durur, o rutubetin ve buharın içinde aşağıyı görmeye çalışırlardı. Bu insanlar kamburlarını çıkarmayı alışkanlık haline getirmişlerdi ve birkaç yıl içinde şempanzeler gibi yürümeye başlayacaklardı. Buharla kaplı, bazılarında yer seviyesinde kazanların olduğu yerde çalışanlara gelince, onların yaptığı işteki sorun da kazanların içine düşme riskiydi; kazandan çıktıklarında, ziyaretçilere göstermeye yetecek kadar bir şey kalmamış oluyordu geride, bazen düştükleri günlerce fark edilmiyor, kemikleri dışında her şeyleri Durham'ın Halis Domuz Yağı olarak piyasaya sürülmüş oluyordu."[6]

Evin taksitleri ve ansızın ortaya çıkan masraflar karşısında Jurgis tüm çabasına rağmen yetersiz kalır. Aile bireylerinin de bir iş bulup çalışması kaçınılmazdır. Karısı Ona, yaşlı babası Antanas, kuzen Marija, on altı yaşındaki Stanilovas ve sırayla diğer küçük çocuklar. Şikago, bu canavar, zamanla hepsini eritip yutar. Örneğin yaşlı Antanas et fabrikasında ayaklarının sürekli kimyasallar içinde olduğu bir yerde çalışır. Kışın burası buzhaneden bile daha soğuktur. Üzerinde kalın bir giysi veya ayağında bu kimyasallara karşı dayaklı bir bot yoktur. Zamanla ayaklarında yaralar açılmaya başlar, iyileşmek için ara vermek bile Litvanyalı aile için lükstür. Antanas öksürük nöbetleri ve ayağındaki kanamalar yüzünden göçer gider. Stanilovas'ın, Marija'nın ve karısı Ona'nın kaderleri de bu çarktan nasibini alacaktır.

"Bunların hukuku, adaleti buydu işte! Jurgis dimdik ayağa kalktı, hırsla titreyerek yumruklarını havaya kaldırırken ruhu nefret ve isyanla tutuşmuştu. Bunlara da, hukuklarına da binlerce kez lanet olsundu. Adaletmiş; yalandı yalan, korkunç, vahşice bir yalan... Sahte ve iğrenç bir oyundu. Adalet diye, hak diye bir şey yoktu; yalnızca güç, zorbalık, kayıtsızlık ve kontrolsüz bir keyfilik ve güç vardı. Onu topuklarının altında ezmiş, iliğini emmişlerdi, bütün ailesini sindirip un ufak etmişlerdi."[7]

Jurgis, bu cehennemde her şeyini bırakır. Saf, çalışkan, itaatkar, yorulmak nedir bilmeyen, patronların göz bebeği olan Jurgis; çalışarak her şeyi düzeltebileceğine inanan Jurgis; aşık, oğul, baba olan Jurgis bu vahşi düzen tarafından yok edilir. O, artık farklı bir adam olmaya karar vermiştir. Yeni bir yol bulmak için ilk gençliğindeki gibi yeniden yollara düşer. Bu yolda yalnızdır. Gününü gün etmeye başlar, bahçelerde yatar, çiftliklerde karın tokluğuna çalışır, gerekirse çalar, kavga eder, içki içmeye başlar.

Jurgis oradan oraya savrulurken Şikago'da işler kızışmıştır. İşçiler örgütlenmiş, sendika toplu sözleşme masasında grev kartını çekmiştir. Büyük bir grev hazırlığı başlar. Görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanınca işçiler sendikanın önderliğinde grev yapmaya başlarlar. Jurgis, bir tesadüf sonucu tanıştığı bir adam sayesinde işverenlerin emrinde çalışmaya karar verir. Yeni görevi grev kırıcılığı yapmaktır. Grev, Jurgis'in umurunda bile değildir. O yalnızdır. Kimseye güvenmez. Oyunun kurallarını da öğrenmiştir! Hayatta kalmak için güçlü olmak zorundadır. Bunun için de para kazanmalıdır. Ne olursa olsun para kazanmalı, itibar sahibi olmalıdır. Patronlar ne isterse yapar: Jurgis, yine onların gözdesi olmuştur (!)

Oysa bazı şeylerde tekrar esastır. Aynı davranışlar niyet farklı olsa da insanı hep aynı sonuca götürür. Jurgis'i götürdüğü gibi. Grev sonuçlanır. Artık kimsenin Jurgis'e ihtiyacı yoktur. O yine kullanılmış, posası çıkarılmış ve atılmıştır. Kışın ortasında sokaklarda beş parasız, titreyerek dolaşırken ısınmak için bir spor salonuna girer. Bir sürü insan içeride hararetli bir konuşmayı dinlemektedir. Herkeste ortak bir coşku ve inanç vardır. Kürsüdeki adam sosyalist bir partinin lideridir. Emekten, örgütlenmekten, sendikadan, mücadeleden, sosyalizmden bahseder. Jurgis, sendika lafını ilk kez et fabrikasında çalışmaya başladığında duymuştu. İnsanların haklarını almak için savaşmak üzere bir araya geldiklerini burada fark etmişti. Sendika sayesinde İngilizce öğrenmiş, toplantılarda söz almaya başlamış ve bu gizemli, vahşi ormanı anlamaya başlamıştı. Jurgis, aradan geçen onca zamandan sonra ilk kez ruhunda bir ateşin yeniden yanmaya başladığını o gece hisseder. Kim olduğunu, ailesini, geride bıraktıklarını bir bir hatırlamaya başlar. Peki, ne diyordur kürsüdeki adam:

"Örgütlenin! Örgütlenin! Dizginlenemeyecek sel, tam yolunu buluncaya kadar durdurulamayacak olan akıntı o zaman başlayacak -karşı konulamaz, ezici bir güçle- Şikago'lu öfkeli işçiler davamızı desteklemeye başlayacak. Biz de onları örgütleyecek, eğitecek, zafere doğru götüreceğiz. Düşmanı ezip geçecek, yerle bir edeceğiz; ve Şikago bizim olacak, Şikago bizim olacak. Şikago bizim olacak !"[8]

Jurgis, diğer işçiler gibi hapsedilmeye çalışıldıkları bu cehennemden ancak birlik olarak çıkmaları gerektiğini geç de olsa anlamıştır. Günü kurtarmanın veya kişisel hırsların hiçbir işe yaramadığını, gerçek gücün işçilerin birlik olarak mücadele etmelerinde olduğunu acı tecrübelerle öğrenmiştir. Tıpkı dünyanın diğer bir ucunda otuz sekiz kulaç suyun altında yaşayan Sinağrit Baba'nın oltalara takılan balık dostları hakkında düşündüğü gibi işçiler de Şikago mezbahaları gibi onların omuzlarında yükselen bu ağdan böyle birlik içinde, omuz omuza dövüşerek gün gelince çıkacaklardır.

"Sinağrit Baba düşünüyordu. Gidip o yakamoz yapan ipe bir diş vurdu muydu, tamamdı. Ama hiçbirini kurtarmıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit Baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama, bildiği bir şey daha vardı. O da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebat aleminde olsun, bir kişinin aklı ile hiçbir şeyin halledilemeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemcinslerini kurtarmanın tek çaresini koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman, bir hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi"[9]

1900'lü yılların Şikago'sunu biraz da olsa arkamızda bırakıp 2017'nin Ankara'sına bakalım. Ulus'tayız bir sabah. Sabah dediysek de güneş henüz doğmuş. İşçiler amele pazarı olarak anılan o yolun üzerindeler. Güneş doğmadan çıkmışlar evden. Yol uzun, cepte para yok ki bir otobüse atlayıp Ulus'a gelebilsinler. Kimi genç kimi yaşlı. Bin bir endişe içinde bazısı kaldırımlarda oturuyor, diğerleri ise ayakta bekliyor. Neyi mi? Birilerinin gelip onları seçmesini. Günlükleri 90-100 TL civarı. Genelde bir kamyonetle gelen işverenin ise tek bir derdi var, en ucuzunu bulmak. Bu da işçiler arasındaki rekabeti arttırıyor. Aralarında Jurgis gibi yurtlarını terk edip gelenler de var. Göçmen işçiler bunlar. Bilmedikleri bir ülke, yabancı bir dil, farklı bir şehir. Başlarında bir de "öteki" olma derdi. Yine de tek bir şey aynı, o da çalışmak zorunda oluşları. Ne pahasına olursa olsun çalışmak zorundalar. İş seçme lüksleri yok. Ne önerilirse o. Zaten günlük ücret talepleri de daha düşük, kimisi 50 kimisi 70 TL'ye tüm gün ölesiye çalışmaya razı. Yeter ki akşam ailelerine yiyecek bir şey götürebilsinler. Herkesin bildiği bir sır bu. Göçmen işçiler ücreti kırmakla suçlanıyorlar, burada istenmiyorlar. Oysa onlar üç kuruşun hesabını yapmayı çoktan bırakmışlar. Ne iş olsa yaparlar, yeter ki iş olsun. Hepsinin de şansı yaver gitmiyor. Öyle zamanlar oluyormuş ki günlerce bekleyip iş bulamıyor, elleri boş ceplerinde yürüyerek evlerine dönüyorlarmış.

1990'lı yıllarda İstanbul'da bir amele pazarı

"-mış" diyorum, çünkü bunun gerçekte ne demek olduğunu bir tek yaşayanların bildiğini hissediyorum.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2015 yılı verilerine göre, Türkiye'de çalışmak için başvuruda bulunan 64.547 yabancı uyruklu kişiye çalışma izni verildi.[10] Bu rakamın gerçek sayının kat ve kat olduğu belirtiliyor. Kayıt dışı istihdamın her geçen gün çığ gibi artarak büyüdüğü Türkiye'de yabancı işçiler her türlü güvencesizliğin kollarına terkediliyor. Aslına bakılırsa esnek çalışma modelleriyle, iş kanununda her geçen gün açılan oyuklarla güvencesizlik çalışma hayatının her köşesine bir zehir gibi yayılıyor. Örgütsüzlük de cabası. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın resmi Temmuz 2017 istatistiklerine göre toplam 13.581.554 işçiden sadece 1 milyon 623 bin 638'si sendika üyesidir. Bu da aktif sigortalıların (kayıtlı olarak çalışan) sadece yüzde 11,95'inin sendika üyesi olduğu anlamına gelmektedir.[11]

Peki, bunca yorgunluk, aşağılanma, mücadele ne için? Bir gün olsun dünyanın efendisi olma hissini tatma, zincirlerini kırıp güneşi görmek için. Jurgis'in diliyle vaselija yapmak için. O bir gün, kimisi için sevdiği kişiyle evlenmek, kimisi için çocuğunun okuduğunu görmek, kimisi için bir hastalığı atlatmak, kimisi için evinde bir akşam sıcak sobanın başında oturmak... Aslında hepsinin ortak isteği tek bir gün bile olsa yaşadıklarını gerçekten hissetmek, sonra yine ölesiye çalışırlar. Yeter ki bir kere o günü görsünler.

Angeleopulos'un Sonsuzluk ve Bir Gün filminde şöyle bir replik vardır:

"-Yarın ne kadar diye bir soru sormuştum Anna hatırladın mı?

-Sonsuzluk ve bir gün kadar..."

Sözlerimi ben de şu soruyu sorarak tamamlayayım: Bir gün ne kadar sürer ve o bir gün ne zaman gelir? ■

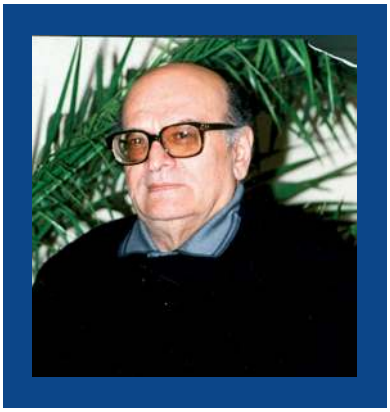
* bernaozturk88@gmail.com

1. Sinclair, Upton: Şikago Mezbahaları, İstanbul 2017, 18. (Çev. Kıvanç Güney)
2. Sinclair, 41.
3. Sinclair, 68.
4. Sinclair, 93-94.
5. Sinclair ,95.
6. Sinclair, 117.
7. Sinclair, 186-187.
8. Sinclair, 400.
9. Abasıyanık, Sait Faik, Mahalle Kahvesi, Sinağrit Baba öyküsü, 2015, 129.
10. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistikleri, https://www.csgb.gov.tr/media/3209/yabanciizin2015.pdf.
11. Temmuz 2017 yılı istatistik verileri için bkz.: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170727-6.pdf

Server Tanilli'yi Anmak ve Anlamak

Tanilli tarihe geçen savunmasında, bir bilim insanı olarak "Kime karşı sorumluyum?" diye sorar ve şöyle cevaplar: "... bir bilim adamı olarak kabul ettiğim metod, görüş ve düşüncelerimden dolayı kime karşı sorumluyum? Yaşadığım çağa ve topluma karşı. Ya mahkemelere? Asla!"

Arınç Onat Kılıç / İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi

Leningrad'da bir hastane odası, 1979. Bir akademisyen ve bir müzisyen, birbirlerine bakıyorlar. İçinde bulundukları duruma katlanmak ikisi için de çok zor. "Piyanisttim ben" diyor kadın, "...Chopen'i, Mozart'ı çalardım verdiğim konserlerde, Tchaikovsky'yi...". Ve bir trafik kazası sonucu artık ellerini kullanamadığını söylüyor.[1]

Bu anekdot, yazımızın konusu olan Prof. Dr. Server Tanilli'nin Sovyetler Birliği'nde tedavi gördüğü dönemden bir anısı. Tanilli, Natalya ismindeki o talihsiz müzisyeni hiç unutmamış ve hatta "İnan Natalya" adında umut dolu bir şiir bile yazmış. Hayatının sonuna dek yazdığı birçok şiirin arasında, hikayesi en etkileyici şiirlerden biridir. Ve Tanilli, bu yazıda asla bir "anayasa hukukçusu" olarak anılmayacaktır.

Genç Tanilli

İstanbul Erenköy'deki varlıklı bir konaktan Kars ve Van'a uzanan ilkokul yılları, Tanilli'nin ilerici karakterinin gelişiminde önemli rol oynar. Babasının görevi nedeniyle dolaştığı ilçelerde, kendisinden çok farklı bir çocukluk geçiren yoksul sıra arkadaşlarının hayatlarına tanık olur. İlk notalı müziği dinlemesine aracılık eden Köy Enstitüsü öğrencilerini ve Enstitünün bulunduğu bölgede yarattığı değişimi hiç unutmayacak, yıllar sonra bile enstitülerin çok önemli bir atılım olduğunu ifade edecektir.

Lise yıllarından başlayarak, gençlik yılları ülkemizin hareketli siyasi dönemlerine rast gelir. İlginçtir ki, bugün büyük saygıyla andığımız bu büyük Aydınlanma savaşçısı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi olduğu sırada -ki o dönem CHP'lidir- Demokrat Parti'nin iktidara gelmesini parlamenter demokrasinin gelişimi adına büyük bir sevinçle karşılar. Fakat DP'nin iktidar süreci genç Tanilli'nin bu sevincini haksız çıkartacaktır.

Cesur Bir Bilim İnsanı

Hukuk fakültesinden mezun olmasının ardından, medeni hukuk asistanı olarak akademik yaşamına devam eder. Yaklaşık dört sene bu alanda çalıştıktan sonra, süregelen mutsuzluğuna son verir ve aylarca emek harcadığı "Üçüncü Kişi Lehine Akit" konulu doktora tezini bir gecede sobada yakar. Medeni hukuk çalışmaları, onu tatmin etmemiştir. O günden sonra anayasa hukuku alanına yönelecektir.

O konformist bir öğretim görevlisi olmayı değil, bilim ve kültür alanının istek ve sorunlarına yanıt arayan bir bilim insanı olmayı tercih etmiştir

Hayatının bu uğrağı, tartışmasız çok önemlidir. Hocası Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, öğrencisiyle ilgili "... hukuksal ve toplumsalı birbirine bağlayan mantıklı düşünce yapısı vardı."[2] derken, aynı fakültede sınıf arkadaşı olan Prof. Dr. Aydın Aybay bu konuyla ilgili görüşlerini "Sobada yanan tezi, bunca badireden geçip ne pahasına olduğunu bile bile hepimize ışık tutmak için tutuşan bugünkü Tanilli'ye tercih edemiyorum."[3] şeklinde ifade eder. O konformist bir öğretim görevlisi olmayı değil, bilim ve kültür alanının istek ve sorunlarına yanıt arayan bir bilim insanı olmayı tercih etmiştir.

Bilimin Onurunu Teslim Etmedi

Hukuk fakültesinde Anayasa Hukuku dersleri veren Tanilli, bir yandan da sosyal bilimlerin birçok alanı üzerine çalışma yürütmeye başlar. Liseden üniversiteye gelen gençlerde önemli bir kültür açığı görür ve ders notlarının önsözünde ifade ettiği şekilde, gençleri dünyanın kaynakları ve çağımızın sorunları hakkında bilgi sahibi etmek için "Uygarlık Tarihi" dersini vermeye başlar. Ders notları ülke çapında, öğrenciler ve akademisyenler arasında büyük ilgi görür. Uygarlık Tarihi dersi görmeyen bir öğrencinin ihbarı sonucu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde, Doç. Dr. Server

Tanilli hakkında "sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis için propaganda yapmak" iddiasıyla dava açılır. Bir ceza muhakemesi hukuku profesörünün, üniversitedeki soruşturma aşamasını yasal prosedüre aykırı bir şekilde işlettiği ve muhbir öğrencinin ifadesinde, Tanilli'nin "derste Beethoven dinleterek" komünizm propagandası yaptığı iddiası göz önüne alınırsa, sürecin hukuktan oldukça uzak olduğu görülebilir.

O yıllar için bu davayla karşılaşmış tek akademisyen değildir Tanilli. 12 Mart'ın, bilimsel çalışmalarını engellemeye çalıştığı hocalardan biri olan Prof. Dr. Mümtaz Soysal da akademik metinleri gerekçe gösterilerek aynı iddiayla yargılanmıştır.

Yüzyıllar önce Sokrates'in, Galilei'nin oturtulduğu sanık sandalyesine bu sefer Tanilli oturtulmuştur. 774 aydın yayınladığı "Kınama Bildirisi" ile, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği de yayınladığı bilimsel raporla bu onurlu bilim insanının yanında yer alır. Tanilli de mahkemede tarihe geçen bir savunma yapacak, dönemin muktedirleri karşısında bilim insanı onurunu savunacaktır. Savunmasında, bir bilim insanı olarak "Kime karşı sorumluyum?" diye sorar ve şöyle cevaplar: "... bir bilim adamı olarak kabul ettiğim metod, görüş ve düşüncelerimden dolayı kime karşı sorumluyum? Yaşadığım çağa ve topluma karşı. Ya mahkemelere? Asla!".[4]

DGM'lerin kapatılmasıyla İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden davanın sonucunda, 31 Mart 1978 günü mahkeme Tanilli'nin beraatine karar verir. Fakat bu önemli aydının, öğrencilerine ülke ve dünya meseleleri hakkında bir bakış açısı kazandırmasından rahatsız olanlar, onu cezalandırmaya kararlıdır ve Tanilli hakkında verilen beraat kararından yalnızca yedi gün sonra, 7 Nisan günü evine giderken kurşunlanır. Yaklaşık iki senelik bir tedavi sürecinin ardından, tekerlekli sandalyeye mahkum olarak yaşamına devam etmek zorunda kalacaktır. 12 Eylül'ün ardından Türkiye'ye dönse de, kısa süre sonra Strazburg İnsan Bilimleri Üniversitesi'nin çağrısıyla Fransa'ya yerleşir ve orada "Çağdaş Türkiye Kültür Tarihi" üzerine dersler vermeye başlar.

Yurtdışında kaldığı süre boyunca bedeni uzak olsa da aklı, düşüncesi ülkesinden asla uzak değildir. Türkiye'den Fransa'ya giden birçok öğrenci ve aydını evinde misafir ettiği, ülkesiyle ilgili uzun uzun sohbet ettiği anlatılır. Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu, Tanilli'nin kendisini "bir çorba içirmeden" bırakmadığını anlatır ve o günle ilgili "...Tanilli'nin gözlem gücü ve bir Anadolu insanının dünya olaylarını tahlil yeti ve birikimi ötesinde, namuslu bir aydının özelliklerine tanıklık etmiştim."[5] der.

Hiç Tanımamış Olmanın Hasretiyle…

Hayatına kısaca göz atma imkanı tanıyan herkes görecektir ki, Tanilli hukuk, ve akademi tarihimiz için bir anayasa hukukçusundan çok daha fazlasıdır.

1789 Fransız Devrimi'ni ve Aydınlanma devrini çok önemserken, ülkesine dair birçok toplumsal tartışmaya "Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?" veya "Kadın Sorununun Neresindeyiz?" gibi eserleriyle katkı sağlamıştır. Sanat ve özellikle de edebiyat, hayatında çok önemli bir yer tutar. Sanat dergilerinde yayınlanan şiirler yazmış, lise yıllarında çok etkilendiği ve aydınlanmacı karakterinde çok önemli bir yer tutan Victor Hugo'yu "Çağdaşımız Victor Hugo" adlı eseriyle yurttaşlarına tanıtır.

Server Tanilli, hep aydınlanmadan ve ilerlemeden yana bir bilim insanı oldu ve bunun için önemli bedeller ödedi. Bugün, onu hiç görmemiş ve tanımamış, hiç dersine girmemiş öğrenciler tarafından anılıyor olması, yaşadığı çağın ötesine de seslenebildiğini gösteriyor. Ülkemizde hukukun, adaletin ve özgürlüklerin bugün geldiği durumun, Server hocanın tahayyül ettiğinin çokça gerisinde olduğu açık.

2008 yılının Kasım ayında, senelerce dostluk ettiği bilim insanı Prof. Dr. Bülent Tanör'ü anmak için yazdığı bir köşe yazısında, "Son günlerde, anayasanın "değişmez maddeleri"ne bakarken, "laik Cumhuriyet"in yıkılmasına fütur etmeyen anayasacıları hiç affetmeyecekti!.."[6] der. Biz de bu sözlerden yıllar sonra, sanıyorum geriye dönüp şunu söyleyebiliriz: Server Tanilli bugün, kanunilik ilkesinin ayaklar altına alınmasına, KHK düzenlemeleriyle Anayasa'nın fiili olarak devre dışı bırakılmasına göz yuman ve ülkemiz için Cumhuriyet rejiminden geriye gidişi temsil eden bir anayasa değişikliğini destekleyen hukukçuları görse, onları asla affetmezdi.

Saygıyla... ■

Beyaz Geceler Rusya gezisi, Server Tanilli'yi ziyaret. (Soldan-sağa) Prof. Dr. Hayrünisa Çavuşoğlu, Fatma Hikmet İşmen, Muzaffer Sencer, Coşun Özdemir, Server Tanilli, arkasında Mina Urgan, onun arkasında Gencay Gürsoy, Ali Uğur, Nezihe Meriç, önünde Halet Çambel ve en önde Türkan Saylan.

1. Ali Özenç Çağlar, Prof. Server Tanilli: "Eğer benim Marksist ideolojim olmasaydı Bu tekerlikli saldalyeye katlanamazdım.", 22 Eylül 2016, http://www.politikagazetesi.org/?q=content/prof-server-tanilli-%E2%80%9Ce%C4%9Fer-benim-marksist-ideolojim-olmasayd%C4%B1-bu-tekerlikli-saldalyeye (Erişim tarihi: 11 Ekim 2017), s.1
2. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, "Server Tanilli", Cumhuriyet, 8 Ekim 1989.
3. Aydın Aybay, "Bir Anının İçinden", Çağdaş Hukuk, Temmuz-Ağustos 1994.
4. Server Tanilli, "Kendi Savunması", (Mehmet Emin Değer), Bir Bilim Adamının Savunması, Çağ Matbaası 1978, s.180.
5. İbrahim Ö. Kaboğlu, "Server Tanilli'ye saygı", BirGün, 1 Aralık 2011.
6. Server Tanilli, "Bülent Tanör'ü Anarken…", Cumhuriyet, 29 Kasım 2008.

Bağımsız Olmayan Hakim ve Savcıların Tarafsızlığı

Kavramlar üzerinde değişiklikler yapmanın demokratik hukuk devletinin iskeletini oluşturmamıza pek fayda sağlamadığını geçmişten günümüze görüyoruz

Furkan Eroğlu / Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi

Bildiğiniz üzere yapılan anayasa değişikliği yargıyla ilgili birçok düzenlemeyi de beraberinde getirdi. Anayasa Mahkemesi (AYM) ve Hakimler Savcılar Kurulu'nun (HSK) yapısı ile ilgili bir çok değişiklik yapıldı. Yapılan en önemli değişiklik ise Kanuni Esasi'den beri süre gelen yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı maddesidir.

Anayasamızın 9. maddesinde yapılan değişiklikle "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır." Metnine "tarafsız" ibaresi eklenmiştir. Bu değişiklik dışarıdan bakıldığında göze hoş gelen ve hukuk devletinde olması gereken bir değişikliktir. Ancak sorun bağımsız olmayan mahkemelere tarafsızlık etiketinin yapıştırılmış olmasıdır.

Geçmişten günümüze Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Yargı bölümünde birçok değişiklikler yapılmış ancak istenen ve beklenen sonuçlar ortaya çıkmamıştır. Mahkemelerin bağımsızlığı bütün dönemlerde teoride kalmış pratiğe dökülmemiştir. Anayasamızın 138 maddesinde "Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." sayılan bu şartlar gelen bütün iktidarların rahatlıkla çiğnediği başlıca unsurlar olmuştur. Özellikle tarafsızlık ibaresi hiçbir düşünceyi, inancı, felsefi görüşü, ideolojiyi savunmayan anlamına gelmektedir.

Hâkim ve savcılarımızın bağımsızlık kimliğini yitirdiğini geçmişte ve yakın dönemlerde bariz bir şekilde gördük. Yüksek yargı üyeleri hâkim ve savcıların derneklere cemaatlere tarikatlara siyasi partilere üye olduğuna yakın dönemlerde şahit oluyoruz.

Bizler sistem üzerinde değişiklikler yaparak bağımsızlığını ve hür iradesini yitirmiş hâkim ve savcılara tarafsızlık etiketi vermeye çalışıyoruz. Liyakatin kaybolduğu insanların partilere derneklere veya cemaatlere üye olup olmadığına bakılarak hâkim ve savcı olarak atandığı bir düzende bizi yargılayan insanların ne kadar özgür ne kadar bağımsız ne kadar tarafsız olmasını bekleyebiliriz.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 19. maddesinde şöyle der: Herkes engel olmaksızın fikirlere sahip olmalıdır

Yüksek yargı üyelerimizin hâkim ve savcılarımızın bir kısmı tarih boyunca tarafsızlık özelliklerini mahkemelerin organik ve işlevsel bağımsızlıklarını görmezden gelerek iktidara gelen hükümetlerden zaman zaman talimat alarak hareket etmişlerdir. Bu durumda Mao Zedung'un "ordu, polis ve adaleti kapsayan Devlet çarkı, bir sınıfın bir başka sınıfı ezmek için kullandığı araçtır" sözü aklımıza gelmektedir.[1]

Aksine 138. maddede sayılan hiçbir organ makam merci veya kişiden talimat alamaz ibaresini tersten uygulamakla kalmamış bir de üstüne siyasi iktidarların iki dudağı arasından çıkan ve liderlerin suç olarak gördüğü şeyleri hızlı bir şekilde iddianamelere döküp yargılanmaları başlatmışlardır. Yargı hâkimiyeti diğer anayasalara baktığımızda benzer ifadelerle belirtilmiştir. Örneğin Rusya Federasyonu Anayasasının 118. maddesinde "Rusya Federasyonunda yargı yetkisi sadece mahkemelerce kullanılır." Yine devamında 120. maddede "Hâkimler bağımsızdırlar ve sadece Rusya Federasyonu Anayasasına ve federal kanunlara tabidirler." ibaresi vardır. Belçika Anayasasının 40. maddesinde ise sadece "Yargı yetkisi mahkemelerce kullanılır" ibaresi vardır.

Anayasalarda geçen temel hak ve özgürlükler eşitlik, adalet, bağımsızlık, tarafsızlık gibi ibarelerin artık ülkemizde pratiğe dökülmesi umudumuzu yitirmeden

bekliyoruz. Hukuk Devleti ilkesini benimseyen devletler bu saydığımız ibareleri yerine getirmiyorsa yozlaşmaya ve muz cumhuriyeti olmaya doğru sürüklenecektir. Devletin ideolojisinin olmadığı ve hiyerarşinin hâkim olduğu bir sistem olmadığı takdirde toplumda büyük sorunlar tezahür edecektir. Nitekim Fransız bir avukatın savını örnek gösterecek olursak bir toplum özgürlük eşitlik kardeşlik ilkeleri üzerine kurulduğunu iddia ediyorsa birtakım demokratik özgürlükler bu toplum tarafından kabul edilmişse ve o kendisine karşı mücadele verenlerin peşine düştüğünde bu özgürlükleri çiğniyorsa kuşku yok ki sanıkların görevi, toplumu kendi ilkelerinin hizasına davet etmektir.

Mahkemelerimiz özellikle siyasi iktidarların dışarıdan baskısına maruz kalmaktadır. Yüksek Mahkeme üyelerinin karşı karşıya kaldığı bu baskılarla ne kadar bağımsız oldukları meçhuldür. HSK Başkanının Cumhurbaşkanınca atandığı 15 AYM üyesinden 12'sinin Cumhurbaşkanınca atandığı bir düzenlemede özellikle Yargı üyelerinin ne kadar bağımsız ve tarafsız kalabileceği sorusu akıllara gelmektedir.

ABD de Yüksek Mahkeme üyelerini atamak isteyen başkan, ki yargıçlar ömür boyu görevini sürdürmektedir, görev süresi boyunca en fazla bir kere yargıç atayabilme imkânına sahiptir.

Hukukun üstünlüğüne bağlı liberal-demokratik sistemlerde seçilmiş olsun olmasın kamu otoritelerinin yetki alanları anayasa ve kanunlarla belirlenmiştir. Anayasa Mahkemeleri de bu anlamda birer denge ve denetim mekanizması olarak da işlev görürler. Liberal-Demokratik sistemlerin en önemli denge ve denetim mekanizması yargıdır.[2]

Bizim sistemimizde üyelerin neredeyse hepsinin Yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanınca atanması yargı üyelerinin her an siyasi baskıyla karşılaşabilme ihtimallerini akıllara getirmektedir. Otokratik yönetimi karakterize eden anayasal sınırların yokluğudur. Bu rejimde tek bir iktidar sahibi kendisini etkili olarak denetleyen güçler olmaksızın ve kimseye hesap vermeksizin hem siyasi kararları alır hem de uygular.[3]

Hukukî uyuşmazlıklar veya hukuka aykırılık iddiaları, bağımsızlık ve tarafsızlık niteliğine sahip organlarca çözümlense bile bu kararlar akıllara dış otoritelerin baskısını getirecektir.

Adaletin devletten veya devletin organlarında aktif olarak çalışan yargıçlar ve hukukçular tarafından özgür biçimde ifade edilmesi gerekiyor ki toplumun Yargıya olan güveni sarsılmamış olsun. Yapılan bütün değişiklikler, siyasi liderlerimiz yargıçlar üzerinde baskı emir talimat gibi bir telakkiyle hareket ettiği müddetçe akamete uğrayacaktır.

Kavramlar üzerinde değişiklikler yapmanın demokratik hukuk devletinin iskeletini oluşturmamıza pek fayda sağlamadığını geçmişten günümüze görüyoruz. Hakim, savcı ve akademisyenlerimizin kendilerini rahat ifade edemediği; toplumu yönlendiremediği bu dönemde hatta sadece bu dönemle kalmayıp geçmişten günümüze siyasi iktidarların nefesini enselerinde hissettikleri müddetçe yarınlara gelecek nesillere bir şeyler bırakamayacağımız açık bir şekilde ortadadır.

Toplumun, sırtını yaslayabileceği en sonunda adil yargılanmaların yapılabileceği inancına sahip olduğu mahkemelere ihtiyaç vardır. Eğer adaleti, baskılara dayanamayıp düşüncelerini korkmadan çekinmeden söyleyemeyen yargıçlara ve akademisyenlere teslim edersek bir toplumun yavaş yavaş yozlaştığını kaosa sürüklendiğini asayişin bozulduğunu 3. sınıf dünya ülkesi olma yolunda ilerlediğini görebiliriz.

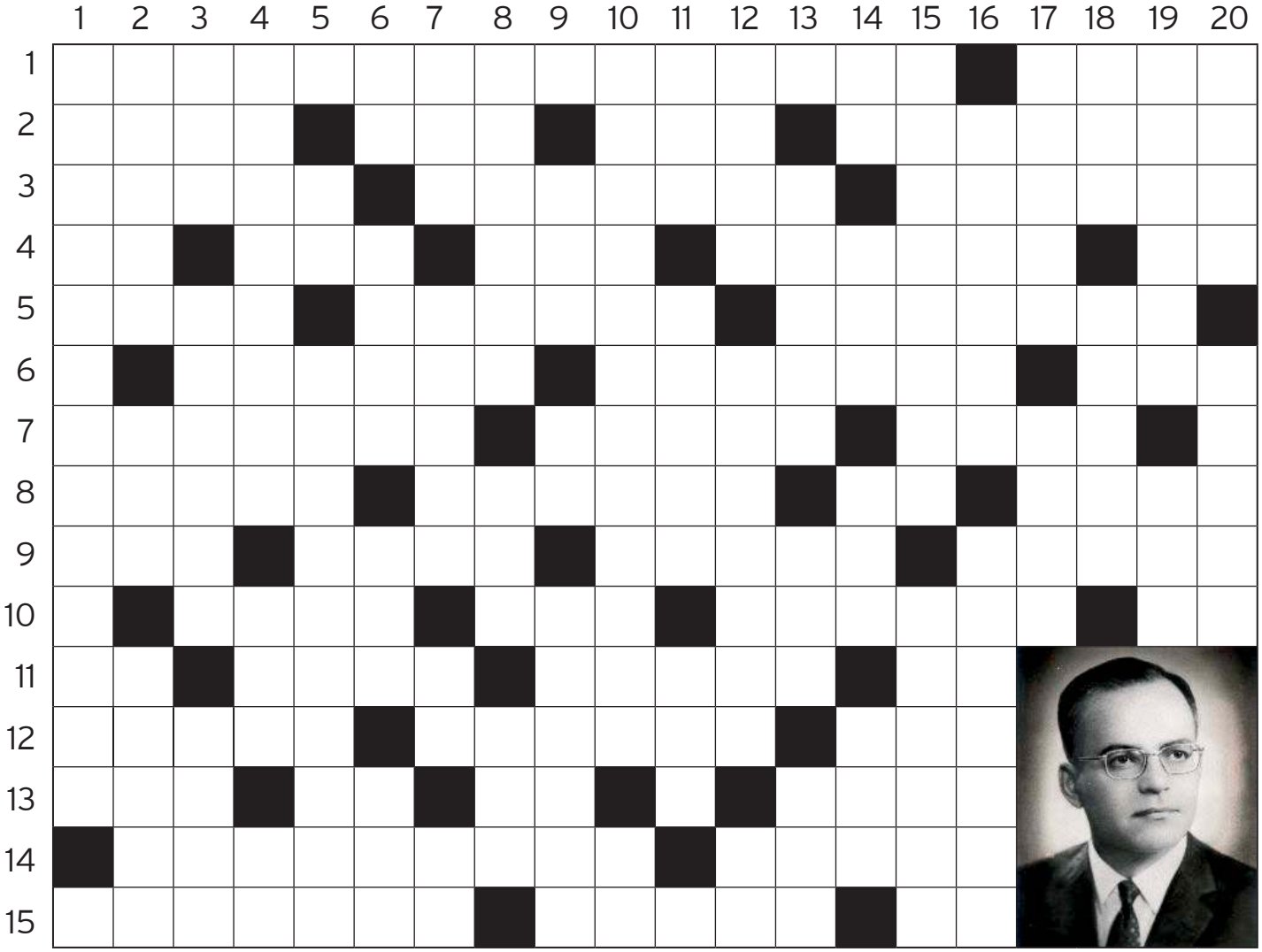
Hâkimlik ve savcılık teminatının lafta kaldığı bir düzende kavramlar üzerinde istediğimiz kadar değişiklik yaptığımızda bu teminatın vitrine koyulan ve yıllarca dokunulmayan malzemelerden bir farkı olmadığını kavrayabiliriz. Hukukçularımızın doğruları anlatamadığı hatta yanlışlar karşısında bile sustuğu bu dönemde yapmamız gereken şey el birliğiyle adaleti yeniden tesis etmek için canla başla çalışmaktır. Her ne kadar toplumun değişik kesimlerinde veya devletin birçok makamında görev alan kişilerin ifade özgürlüğü engellense dahi gelecek nesillere oturmuş bir sistem bırakmak için direnme hakkımızı kullanmalıyız. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 19. maddesinde şöyle der: Herkes engel olmaksızın fikirlere sahip olmalıdır.

Herkesin ifade özgürlüğü hakkı olmalıdır; bu hak, her türlü bilgi ve fikirleri sınır olmaksızın, sözlü, yazılı, basılmış, sanat veyahut herhangi dilediği bir medya ortamıyla öğrenme, alma ve verme hakkıdır. Bizim amacımız geleceğin hukukçularına olmayan sistem üzerinden olmayan bağımsızlık ve tarafsızlık üzerinden değişiklikler yaparak bir şeyler elde edilemeyeceğini anlatmaktır.

Sistem çarkları ne kadar etkisini yitirmiş olursa olsun yargı mekanizması düzenli şekilde işleyişine devam edip siyasilerin, dini liderlerin, tarikatların tacizine maruz kalmadığı sürece güvenilir bir el olarak demokrasinin güvencesi olabilir. ■

Hukukun üstünlüğüne bağlı liberal-demokratik sistemlerde seçilmiş olsun olmasın kamu otoritelerinin yetki alanları anayasa ve kanunlarla belirlenmiştir. Anayasa Mahkemeleri de bu anlamda birer denge ve denetim mekanizması olarak da işlev görürler

1. Jacques Verges, Savunma Saldırıyor, Vivet Kanetti, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, sy. 9
2. Prof. Dr. Mustafa Erdoğan, Anayasal Demokrasi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2015, sy.319
3. Prof. Dr. Mustafa Erdoğan, Anayasal Demokrasi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2015, sy.472

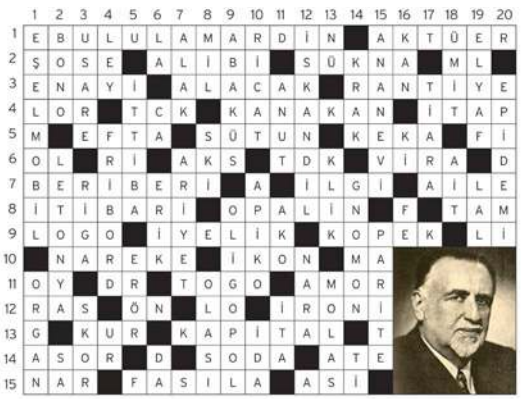

SOLDAN SAĞA

1. 1966-1968 yılları arasında Ankara Hukuk Fakültesi'nin dekanlığını yapan, ülkemizin ticaret hukuku ve bankacılık hukuku konusunda duayenlerinden olan değerli hukukçu (Resimdeki) – Ege Bölgesi'nde bir göl. **2**. Vadesi gelmiş borçlarını ödeyemeyecek durumda olan kimse – Bankada hesabı olanlara gönderilen ödeme ya da çekme makbuzu – Karışık renkli – Parklarda süs bitkisi olarak yetiştirilen, yurdu Güney Asya olan, palmiyelere benzer ağaç, ağaççık. **3**. Yıkık, harap yapı – Parkinson hastalığının başlıca belirtisi olan hareket yeteneğinin kaybolması – Yıldızların, belli zamanlardaki yerlerini, durumlarını gösteren çizelge. **4**. Doğu Karadenizli ünlemi – Ceylan derisi – İzmir'deki bir spor kulübünü simgeleyen harfler – Kazakistan'ın eski başkenti – Bilinç. **5**. Sinir uçlarının iltihabı – Cüzamlı kimse – Ahmaklık. **6**. Görkem, heybet – Yapay tatlandırıcı – Demiryolu. **7**. Roma hukukunda, belirli bir şeyin vasiyeti, ölüme bağlı teberru – Yüksek görevlilerden oluşan meclis – Kıyı, sahil. **8**. Antalya'da bir çay – Matlup – Tavlada bir sayı – Sosyolojide, kabile bölümü. **9**. Ekmek – ABD'de, kolay boşanma yasalarıyla ünlü kent – Padişah buyruğu – Firari. **10**. Yemek, yiyecek – Küçük köy – Bir banka hesabından başka bir banka hesabına yapılan para transferi – Eski Mısır tanrısı. **11**. Rahatlama ünlemi – Bir tür yarış kayığı – Arnavutluk başkenti – İlaç. **12**. "… Emre" (Tasavvuf şairi) – Sarp ve ormanlık sıradağlar – Filozof Diyojen'in kentini simgeleyen harfler. **13**. Ağabey – Duman kiri – Arjantin'in plaka imi – Kalıcılık, ölmezlik. **14**. Astronot – Sorumlu. **15**. Japonya'da bir ada – Ticari senetlerin arkasına, kimi işlemlerin yapılması için, eklenen kağıt – Bir nota.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. 2016'da yitirdiğimiz ünlü medeni usul hukuku ve icra iflas hukuku profesörü. **2**. Bankalar tarafından alınan masraf ve ücretler – Bir göz rengi – Toplum yaşamını düzenleyen uyulması zorunlu kurallar bütünü. **3**. Aslan – Bir tür tabanca – Alman faşisti. **4**. Küçük ölçülerle – Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın bir şiir kitabı – Tarla sınırı. **5**. Sodyumun simgesi – Hiçbir heyecan ya da zihin etkisiyle uyarılmayan ruh dinginliği. **6**. Kar romanındaki temel tip – Amme – Bir tembih sözü – İddia, tez. **7**. Karabiber ağacı – İsviçre'de bir göl – Sarı Kanaryaları simgeleyen harfler – Rusça evet. **8**. İncelik, naziklik – Bist'te bin hisseye verilen ad – Antrakt. **9**. Yahya Kemal Beyatlı'nın şehrini simgeleyen harfler – Bir bağlaç – Başkasının sırtından geçinme. **10**. Bir hırsızlık türü – İsrail'in plaka imi. **11**. Ağaçlıklı yol – Hava trafiğini denetleme sistemi – Habeş soylusu. **12**. Küçük bal teknesi – Kendini beğenmiş, sevimsiz, budala – Manganezin simgesi. **13**. "… Özay" (İdari hukuku profesörü) – Tanrı'ya ulaşma yolları – Bir renk. **14**. Sahip, iye – Yılan – Baş, kafa – Kulağın duyabildiği titreşim. **15**. Kara ordusu – Taşınır. **16**. Samuray kılıcı – Uganda'nın başkenti. **17**. Tuzu az yemek – Hakan. **18**. Yüksek, yüce – Dava. **19**. Elmasın yontulmuş yüzlerinden her biri – İsviçre'de bir ırmak. **20**. Eski Yunan mitolojisinde, savaş tanrısı – Büyük piliç.

Feminizmin öncülerinden sayılan Olympe de Gouges (7 Mayıs 1748 - 3 Kasım 1793), 1791 yılında Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirisi'ni yayımladı.

PARİMA
OFİS

İKİ ADLİYE ARASINDA TARİFİ EN KOLAY HUKUK OFİSİ

ÖDEMESİ DE KOLAY
SIFIR PEŞİNAT
48 AY VADE

PARİMA Bahçe ve Sosyal Alanlar

Toplantı Odası

Parima Lounge

Avukatlar şimdi **PARİMA**'da buluşuyor. Çağlayan ve Bakırköy adliyelerinin ortasında, E5 üzeri Merter'de yer alan **PARİMA**; son derece merkezi, görünür ve kolay ulaşılabilir bir konumda bulunuyor. Yeşillikler içindeki PARİMA Bahçe, misafirlerinizi ağırlayabileceğiniz PARİMA Lounge, en son teknolojiyle donatılmış toplantı odaları, dilediğiniz zaman spor yapma imkanı sunan Fitness Center gibi benzersiz olanaklar sunan **PARİMA**'da her an hissedeceğiniz prestij, sizi daha girişte, lobide karşılıyor. Siz de bu ayrıcalıklı dünyada yerinizi alın, işinize değer katın.

FER YAPI

444 9 337

parimaofis.com